

Annika Nieminen

ARVOVALLAN JA VAKAUDEN PUOLESTA

Jugoslavian hajoaminen Ranskan parlamentin keskusteluissa vuosina 1991–1995

Pro gradu -tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Marraskuu 2013

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Annika Nieminen	
Työn nimi – Title Arvovallan ja vakauden puolesta: Jugoslavian hajoaminen Ranskan parlamentin keskusteluissa vuosina 1991–1995	
Oppiaine – Subject Yleinen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Marraskuu 2013	Sivumäärä – Number of pages 106
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä tutkimuksessa perehdytään niihin tulkintoihin, joita Ranskan parlamentissa esitettiin vuosina 1991–1995 Jugoslavian hajoamista seuranneeseen konfliktiin liittyen sekä siihen, miten tulkinnoista muodostui Ranskan sisäpoliittinen kysymys. Hallitukselle esitetyistä kysymyksistä on muodostunut tärkeä parlamentaarinen instrumentti, jonka avulla parlamentaarikoiden on mahdollista pakottaa haluamansa aiheet osaksi valtiopäivätyöskentelyä. Ensisijaisen tutkimusaineiston muodostavatkin Ranskan parlamentin istuntopöytäkirjoista löytyvät hallitukselle esitetyt kysymykset, joita täydentävät (entistä) Jugoslaviaa koskevat hallituksen tiedonannot. Aineistoa lähestytään noudattamalla Quentin Skinnerin historiantutkimuksen näkemyksiä ja Kari Palosen käsityksiä politiikasta. Parlamentin keskustelujen retoristen keinojen analyysiä tulkitaan Chaïm Perelmanin Retoriikan valtakunta-teoksen valossa.</p> <p>Tutkimuksessa selvitetään tarkemmin parlamentaarikoiden esiin nostama tematiikka ja käsitellyt aiheet muodostavat tutkimustulosten esittelyn rungon: Ranska osana monikansallisia organisaatioita sekä Jugoslavian hajoamisen heijastuminen Ranskan asemaan ja maan parlamentaaristen instituutioiden välisiin suhteisiin. Toinen tutkimuskysymys selvittää miten kunkin teeman sisällä käsiteltiin Jugoslavian hajoamista. Kolmas tutkimuksen kohde on parlamentin toimijoiden välinen suhde konfliktin käsittelyssä. Keskusteluista kävi ilmi vahva ranskalaisten poliittisten perinteiden jatkumo ja halu nähdä Ranska kylmän sodan päätyttyä vaikutusvaltaisena kansainvälisenä toimijana. Jugoslavian hajoamista käsittelevä keskustelu kietoutui kaikissa teemoissa Ranskan kansainvälisen aseman ympärille. Parlamentin ylä- ja alahuone olivat tutkimuksen keskiössä, mutta Jugoslaviaa käsiteltäessä parlamentaarikot ottivat kantaa myös hallituksen ja presidentin rooleihin maan johtajina suhteessa parlamenttiin. Koska Ranskan parlamentti on irrotettu maan ulkopoliittikan hoidosta, oli sillä rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa maan ulkopoliittikkaan. Jugoslavian hajoaminen koskettikin Ranskan parlamenttia ennen kaikkea poliittisten voimasuhteiden määrittäjinä, joskin konfliktialueen tilanteesta kannettiin myös huolta. Huoli lisääntyi, kun Ranska sitoutui rauhanturvaoperaatioon voimakkaammin lähettämällä alueelle rauhanturvaajia.</p>	
Asiasanat – Keywords Ranska, Jugoslavian hajoaminen, konflikti, parlamentit, EU, YK, Nato	
Säilytyspaikka – Depository JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	1
1.1 Jugoslavia hajoaminen ja aiempi tutkimus – tutkielman tausta	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja lähteet	5
1.3 Metodi	8
1.4 Poliittiset voimasuhteet Ranskassa ja parlamenttikysymysten merkitys	12
2. Tie konfliktin syntyyn.....	20
2.1 Länsi-Balkanin historian lyhyt oppimäärä	20
2.2 Lyhyt Ranskan ja Jugoslavian suhteiden historia.....	24
3. Jugoslavian hajoaminen kansainvälisen toiminnan näyttämönä	29
3.1 Ranskan parlamentin tulkinnat Jugoslavian hajoamisesta	29
3.2 Jugoslavian hajoaminen Eurooppa-kriittisyyden kanavana	31
3.3 Jugoslavian hajoaminen eurooppalaisten voimasuhteiden uudelleenmäärittäjänä	37
3.4 Jugoslavian hajoamisen merkitys Euroopan turvallisuudelle ja tulevaisuudelle	41
3.5 Rauhanturvaoperaation laajentuminen	45
3.6 Ranskan parlamentin näkemykset: Nato vastaan YK	52
3.7 Asennemuutokset Ranskan parlamentissa konfliktin luonteen muuttuessa.....	58
4. Jugoslavian hajoaminen ja ranskalaiset toimijat.....	60
4.1 Ranskan parlamentti haastaa hallituksen ja presidentin linjan.....	60
4.2 Ranskan nöyryytys ja vanhojen liittolaissuhteiden purkautuminen	68
4.3 Ranskan missio ja kansalliset arvot hyökkäyksen kohteina Länsi-Balkanilla	73
4.4 Ranskan hallitus vastuuseen parlamentin edessä	81
4.5 Ranskan parlamentti haastaa perinteiset poliittiset roolit.....	83
4.6 Median vaikutus keskustelujen sisältöön ja ajankohtaan	86
4.7 Parlamenttikysymysten merkitys	91
5. Jugoslavian hajoamisen saamat merkitykset Ranskan parlamentissa	94
Lähteet.....	99

1. Johdanto

1.1. Jugoslavia hajoaminen ja aiempi tutkimus – tutkielman tausta

Jugoslavian sosialistinen liittotasavalta tuli sisäisten erimielisyyksien vuoksi tiensä päähän kesällä 1991. Jugoslaviasta ensimmäisenä irtautuneet Slovenia, Kroatia ja myöhemmin itsenäistynyt Bosnia-Hertsegovina ajautuivat yksi toisensa jälkeen aseellisiin yhteenottoihin¹. Aluetta koetellut sotien sarja kulminoitui lopulta Bosniassa, kun etniset ryhmittymät taistelivat vuosina 1992–1995 naapurivaltioiden tukemina alueen hallinnasta. Bosnian serbit saivat tukensa Jugoslavian valtion rippeeltä eli Serbialta ja Montenegrolta, Kroatian armeija tuki Bosnian kroaatteja ja Bosnian muslimit taistelivat oman vaikutusvaltansa puolesta.² Ulkovallat pyrkivät rauhoittamaan tilanteen ensin Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen (Conference of Security and Cooperation in Europe), sitten Euroopan yhteisön/unionin ja lopulta YK:n välityksellä. Kriisiä vaikeuttivat Makedoniassa ja Kosovossa aluillaan olevat kriisit ja vastuun siirto organisaatiolta toiselle, kun YK:n turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet välttelivät vastuunottoa.³ Kroatian ja Bosnian sodan uhrien lukumäärästä on esitetty eriäviä arvioita, eikä kiistatonta tietoa ei ole. Yksin Srebrenican heinäkuun 1995 verilöylyn uhriluku lähentelee kymmentätuhatta. Sodan uhrien joukossa oli kuolleiden lisäksi loukkaantuneita, kadonneita ja arviolta tuhansia raiskattuja. Satojatuhansia ihmisiä pakeni Bosnian sodan taistelujen ja etnisten puhdistusten aiheuttaman pelon vuoksi kotoaan muualle Bosniaan, osa ulkomaille.⁴

Poliittisesti sekavassa tilanteessa vastuu jätettiin eurooppalaisille, jotka aloittivat Jugoslavian seuraajamaiden väliset rauhanneuvottelut. Neuvottelujen kariuduttua YK osallistui rauhanturvaoperaatioon, mutta ilman rauhaan pakottamisen valtuuksia. Ensimmäiset ratkaisuyritykset käsittivät asevientikiellon, mutta taistelujen pahennuttua kiellot laajennettiin koskemaan ylilentöjä. Viimeisenä rauhanomaisena ratkaisuyrityksenä YK perusti alueelle turvavyöhykkeitä, jotka demilitarisoitiin. Vance-Owenin rauhansuunnitelma esitettiin tammikuussa 1993. Se määritteli Bosnia-Hertsegovinan rajat, valtion hallintojärjestelmän ja jakoi alueen

¹ Jatkossa Bosnia-Hertsegovinasta käytetään lyhyempää nimitystä Bosnia.

² Burg&Shoup 1999, 128–191.

³ Economides & Taylor 2007, 69.

⁴ Burg&Shoup 1999, 169–171, 175; Rhode 2006, 132–133.

kantoneihin, joille annettaisiin laaja autonomia.⁵ Sotivat osapuolet hylkäsivät lopulta ehdotuksen ja yhteenotot jatkuivat. Talvella 1994 Nato liittyi mukaan ja osallistui lentokiellon valvontaan.⁶ Lukuisten ehdotusten jälkeen Jugoslavian hajoamista seuranneeseen konfliktiin löytyi osapuolille sopiva ratkaisu ja joulukuun 14. Päivänä 1995 Pariisissa allekirjoitettiin rauhansopimus, joka tunnetaan myös nimellä Daytonin rauhansopimus.

Konflikti päätti eteläslaavien yhteisen valtiollisen taipaleen, jonka syntyyn Ranskakin oli ollut vaikuttamassa. Ranska on ollut keskeinen toimija Euroopassa kautta historian ja se säilytti aktiivisuutensa myös 1990-luvun Jugoslavian kysymyksen yhteydessä. Ranska oli vahvasti mukana rauhanneuvotteluissa sekä rauhanturvaoperaatioissa. Euroopassa käydyt yhteenotot kiinnostivat niin ikään Ranskan parlamentissa. Erityisesti kansanedustajat sivusivat Jugoslavian ja sen seuraajavaltioiden kysymystä hallituksen kyselytunneilla paitsi konfliktialueen tulevaisuuden, myös Ranskan aseman ja Euroopan tulevaisuuden osalta⁷. Kyseessä ei ollut ainoastaan Euroopan kohtalo, vaan myös sen yhtenäisyyttä ajanut Ranska oli mukana pelissä isoin panoksin. Tässä tutkimuksessa haluan perehtyä niihin tulkintoihin, joita Ranskan parlamentti konfliktin aikaisista tapahtumista esitti ja miten tulkinnoista muodostui Ranskan sisäpoliittinen kysymys.

Varhaisemmat tutkimukset Jugoslavian hajoamisesta jakautuvat politiikan ja historian tutkimuksiin, muistelmien pohjalta rakennettuihin kertomuksiin sekä näiden yhdistelmiin. Niiden lähdeaineisto on koostunut lehtiartikkeleista, poliitikkojen puheista, parlamenttiaineistosta sekä erilaisista julistuksista. Päätelmät ovat pitkälti arvioita ja näkökulmia, eikä yksiselitteisiä vastauksia esitetä, mikä osaltaan kertoo konfliktin monimutkaisesta luonteesta ja eri toimijoiden osallisuudesta siihen. Tapahtumien kerronta on keskeisessä asemassa historiankirjoituksessa. Samoin arvioidaan

⁵ Vance-Owenin suunnitelma tarjosi sotiville osapuolille rauhansopimuksen sekä perustuslakimallin, joka mukaan Bosnia-Hertsegovinalla olisi hajautettu hallinto, jota johtaisi bosniakkien, kroaattien ja serbien edustajista koostuva presidenttien kokoonpano. Maa jakautuisi provinssihin, jotka eivät voisi solmia kansainvälisiä sopimuksia tai olla jäseninä kansainvälisissä järjestöissä. Trifunovska 1999, 54.

⁶ Economides & Taylor 2007, 70–72, 78, 89.

⁷ Jugoslavian hajoaminen asettaa tutkimuksen teolle lukuisia haasteita. Yksi näistä liittyy käsitteistöön, sillä tutkimuksen käsittävänä ajanjaksona myös Ranskan parlamentissa käytettiin rinta rinnan eri nimiä. Jugoslavian syntyyn paneudutaan tarkemmin Balkanin historian esittelyn yhteydessä, mutta nyt jo on syytä selventää käsitteen ”Jugoslavia” käyttöä tässä tutkielmassa. Jugoslavialla viitataan tässä työssä ennen vuotta 1991 Jugoslavian sosialistiseen tasavaltaan, josta Slovenia, Kroatia, Bosnia-Hertsegovina ja Makedonia irtautuivat. Vuoden 1991 jälkeen Jugoslavian nimeä kanto Serbian ja Montenegron liittotasavalta, joka vaihtoi vuonna 2003 nimekseen Serbia ja Montenegro. Ranskalaiset parlamentaarikot viittasivat konfliktialueeseen eli Kroatiaan sekä Bosnia-Hertsegovinaan eri nimillä, jotka esiintyivät limittäin. Kroatian ja Bosnian lisäksi Ranskan parlamentissa puhuttiin ”Jugoslaviasta” ja ”entisestä Jugoslaviasta”. Konfliktin alussa näiden kahden käsitteen käyttö liittyi alueen epävarmaan asemaan. Kun ulkovallat olivat tunnustaneet Slovenian, Kroatian ja Bosnia-Hertsegovinan itsenäisyyden, ”Jugoslavia ja ”entinen Jugoslavia” ryhtyivät viittaamaan epävakaiseen maantieteelliseen alueeseen, joka käsitti Kroatian ja Bosnia-Hertsegovinan. Parlamentaarikot käyttivät nimeä ”Bosnia” tai ”Bosnia-Hertsegovina”, kun konflikti siirtyi yksinomaan Bosnia-Hertsegovinaan, kuitenkin siten, että edelleen ”Jugoslavialla” viitattiin yhtä maata laajempaan konfliktiasetelmaan. Tässä työssä käytetään ranskalaisten parlamentaarikkojen tapaa viitata läntisen Balkanin konfliktialueeseen.

toimijoiden motiiveja, jolloin näkökulman valinta on olennainen tulkintaan vaikuttava seikka⁸. Hyvin usein Jugoslavian hajoamista seuranneita konflikteja tarkastellaan länsivaltojen tai Bosnian muslimien näkökulmasta. Kroaatit ja ennen kaikkea serbit nähdään kirjoituksissa tarinan roistoina.

Ensimmäiset Jugoslavian hajoamista käsittelevät tutkimukset julkaistiin prosessin ollessa vielä kesken, mikä kertoo konfliktin merkittävydestä omana aikanaan. Tutkijat ovat esittäneet Jugoslavian sosialistisen tasavallan hajoamisen syiksi lukuisia eri teorioita, jotka tarkastelevat valtion hajoamisen sisäisiä ulottuvuuksia. Jugoslavian sisäiseksi syiksi on katsottu muun muassa yhteiskunnan politisoituminen, poliittinen valtakamppailu yksilöiden välillä, etnis-kansallinen vastakkainasettelu⁹, kansalaisten elintasojen voimakas polarisoituminen, vuosikymmeniä jatkuneen illuusion päättymistä seurannut sosialistisen talousjärjestelmän romahtaminen sekä näiden kaikkien yhdistelmät. Yhtä lailla on yritetty löytää syitä, minkä vuoksi Jugoslavia vajosi aseelliseen konfliktiin, johon etsittiin ratkaisua useita vuosia. Erityisesti Bosnian konfliktia käsittelevä tutkimus on lähestynyt aihetta Balkanin pitkän historian kautta. Hajoamista ja sen seurauksia on lähestytty myös ulkoisten toimijoiden näkökulmasta.

Maailmanpolitiikan kentällä koettiin lukuisia muutoksia 1990-luvulle tultaessa, kun suurvaltojen välinen tasapaino horjahti Neuvostoliiton hajoamisen myötä, Itä- ja Länsi-Saksa yhdistyivät, Euroopan yhteisö oli tiivistämässä yhteistyötään Euroopan unioniksi. Poliittiset toimijat eivät tietäneet, miten suhtautua vakaaksi uskotun Jugoslavian pirstaloitumiseen. Kylmän sodan aikainen poliittinen kartta muuttui Jugoslavian hajoamisen kanssa samaan aikaan, mikä on pitänyt tutkijoiden kiinnostusta yllä. Merkittävä tutkimuskohde on ollut ulkovaltojen suhtautuminen ja toiminta kriisin yhteydessä niin suvereenina valtioina kuin osana kansainvälisiä järjestöjä, joista YK ja Nato ovat olleet keskeisimpinä. Tutkimuksissa on haettu myös syitä konfliktin pitkittymiselle ja toisinaan jälkiviisaasti pohdittu, mitä olisi voitu tehdä toisin.¹⁰ Syiksi on nostettu kansainvälisen yhteisön halu status quon ylläpitoon, Bosnian asevientikiellon virheellisyys kuten myös serbijohtaja Slobodan Miloševićin roolin aliarviointi. Myös suurvaltojen välisen konsensuksen puuttumista on arveltu konfliktin pitkittymisen syyksi, sillä se vaikutti valtioiden alueellisiin ja kansakuntien

⁸ Ks. esim. Meier 1999.

⁹ Schöpflin puhuu tässä yhteydessä etnisyydestä, mutta toteaa, ettei se ollut ainoa pettävä tekijä Jugoslavian säilymisen osalta vaan poliittisen ryhmäidentiteetin rakentuminen edellytti lisäksi muita tekijöitä. Schöpflin 2006, 16.

¹⁰ Ks. esim. Blitz 2006, 3–5.

itseäänmääräämisoikeuksiin liittyvien ongelmatilanteiden ja valtion hajoamiseen liittyvien toimintaperiaatteiden käsittelyyn¹¹.

Ulkovaltojen roolista on aiemmissa tutkimuksissa ristiriitaisia esityksiä. Kun Daniele Conversi määrittää artikkelissaan Britannian merkittävaksi toimijaksi kriisin alkumetreillä, toisten tutkijoiden mukaan Saksan ja Ranskan rooli on ollut merkittävämpiä¹². Yhdysvaltojen osuutta kukaan ei kiistä. Isoa-Britanniaa, Ranskaa ja Saksaa on vertailtu keskenään suhteessa Euroopan yhteisöön (ja myöhemmin unioniin), asenteista voimankäyttöä kohtaan ja toiminnasta Jugoslavian alueella¹³. Lisäksi näiden kolmen eurooppalaisen valtakeskittymän asenteita sotilaallista voimankäyttöä kohtaan sekä toimintaa alueella on vertailtu keskenään. Keskeistä tulkinnoille on ollut näkökulman valinta. Myös vertailevassa tutkimuksessa korostetaan yhden valtion roolia toisen yli.

Ranskan osalta tutkimukset ovat selvittäneet maan ulkopoliittisen johdon toimintaa humanitäärisen kriisin ratkaisussa. Kiinnostus on liittynyt parlamentin kantoihin sotilasoperaatiosta ja voimankäytöstä humanitäärisen operaation yhteydessä. Tällöin tutkimus on käsitellyt Ranskan roolia konfliktin ratkaisussa tai sen poliittisia asenteita suhteessa konfliktiin. Tässä yhteydessä mainittakoon kolme tutkimusta, jotka sivuavat tämän tutkielman lähestymistapaa. Brian C. Rathbunin on selvittänyt Jugoslavian kysymystä Ranskan sisäisen poliittisen keskustelun kontekstissa tutkimuksessaan *Partisan intervention*. Rathbun tarkasteli ranskalaista oikeisto-vasemmisto-linjan eroa suhteessa voimankäyttöön humanitäärisissä interventioissa. Tutkimuksensa apuna hän käytti hallitukselle esitettyjä kysymyksiä. Rathbun kuitenkin sivutti aiheen ympärillä käydyn laajemman keskustelun. Thierry Tardy on puolestaan valottanut Ranskan Jugoslavian kriisin aikaista toimintaa YK:ssa teoksessaan *La France et la Gestion Yougoslave*, kun taas Sonia Lucarelli yhdisti Jugoslavian kriisin Euroopan integraatiokehitykseen sekä turvallisuusyhteistyön muodostumiseen.

Ranskan ja Jugoslavian tasavaltojen välistä suhdetta ennen Jugoslavian hajoamista käsittelevä historian tutkimus tarkastelee kysymystä laajalti Jugoslavian näkökulmasta eli miten ja mitkä olivat Ranskan vaikutukset Jugoslaviassa. Ranskan motiiveja vaikuttaa alueella on sen sijaan tutkittu

¹¹ Burg&Shoup 1999, 190.

¹² Conversi 2006, 58.

¹³ Euroopan yhdentymisprosessi johti helmikuussa 1992 Maastrichtin sopimuksen solmimiseen, jonka myötä syntyi Euroopan unioni. Sopimus astui voimaan 1. marraskuuta 1993, jolloin ryhdyttiin myös käyttämään nimeä Euroopan unioni. Sopimuksen voimaantulon ajankohta osuu tässä työssä tarkastelun kohteena olevalle ajanjaksolle. Näin ollen termit Euroopan yhteisö ja Euroopan unioni kulkevat rinnan tässä työssä kuitenkin siten, että ennen 1. marraskuuta 1993 käsittelevät osuudet käyttävät nimitystä Euroopan yhteisö ja kyseisestä päivästä lähtien käytetään nimitystä Euroopan unioni.

niukasti. Aihetta tarkastellessaan tutkimuskirjallisuus sivuaa syitä, joiden vuoksi Ranska ylläpiti kontakteja alueeseen.¹⁴ Jugoslavian konfliktia koskevissa tutkimuksissa on esitetty Ranskan aktiivinen rooli Jugoslavian kriisin ratkaisussa. Ranskan parlamentissa käytyjen keskustelujen perusteella Ranska olikin aloitteentekijän roolissa. Kaikki aloitteet eivät kantaneet hedelmää ja osaa kierrettiin, mutta aktiivisuuden puutteesta eivät parlamentaarikot vaatineet hallitusta tilille. Tässä tutkimuksessa keskitytään ainoastaan yhteen toimijaan sen omassa poliittisessa ympäristössä ja täydennetään siten aikaisempaa tutkimuskenttää. Näin Jugoslavian hajoaminen ja sitä seurannut konflikti ovat tässä työssä ennen kaikkea tutkimuksen teon välineitä, joiden avulla tarkastellaan Ranskan sisäpoliittista keskustelua maan parlamentissa eikä maan toimintaa konfliktin ratkaisijana. Tutkielman kantavana teemana onkin Jugoslavian kysymyksen moniulotteisuus parlamentissa.

1.2. Tutkimuskysymykset ja lähteet

Ranskan parlamentti on lainsäädäntöön keskittynyt instituutio, joka on perustuslain turvin irrotettu maan ulkopoliittikan hoidosta. On kiehtovaa selvittää, miten parlamentti reagoi tilanteessa, jossa sillä ei ollut sananvaltaa, mutta joka vaikutti rauhanturvaajien myötä läheisesti ranskalaisten arkeen. Tältä pohjalta muotoutuvat myös tutkimuksen kysymykset. Tutkimuskysymyksistä ensimmäinen koskee Jugoslavian konfliktin esiin nostattamaa tematiikkaa. Mistä parlamentaarikot puhuivat, kun he esittivät kiinnostuksensa Jugoslavian hajoamista seuranneeseen konfliktiin? Ensimmäisen kysymyksen tulokset muodostavat aineiston käsittelyn rungon. Toinen tutkimuskysymys puolestaan nojaa vahvasti ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, kun selvitän, miten kunkin teeman sisällä käsiteltiin Jugoslavian hajoamista. Kolmas tutkimuksen kohde on parlamentaaristen instituutioiden välinen suhde konfliktin käsittelyssä. Parlamentin ylä- ja alahuone ovat tutkimuksen keskiössä, mutta samalla sivutaan hallituksen ja presidentin rooleja suhteessa parlamenttiin. Tutkielman hypoteesiin vaikuttaa Ranskan parlamentin asema maan ulkopoliitikassa. Oletankin, että Ranskan sisäpoliittinen tilanne oli vahvasti läsnä parlamentaarikkojen hallitukselle esitetyissä kysymyksissä. Hypoteesin mukaan ulkopoliittisten kysymysten esiin nostaminen toimi maan sisäpoliittisen valtapelin välineenä. Toinen hypoteesi liittyy kiinteästi ensimmäiseen. Mikäli hallitukselle osoitettujen kysymysten perimmäisenä tarkoituksena oli osoittaa hallituksen sisäpolitiikan ja siihen kiinteästi liittyvien toimien epäonnistuminen, ei parlamentaarikoilla ollut tarjota todellista vaihtoehtoa Ranskan poliittisille linjanvedoille Jugoslavian kriisiä koskien.

14 Ks. esim. Sretenović 2009.

Tässä työssä käytetty aineisto on luettavissa Eduskunnan kirjastossa painettuina julkaisuina, minkä lisäksi osa julkaisuista on saatavilla digitoitussa muodossa Ranskan kansalliskokouksen ja senaatin internetsivustoilla. Tutkielman aineisto koottiin lukemalla kaikki vuosien 1991–1995 aikana ilmestyneet Ranskan hallituksen virallisjulkaisut *Journal Officiel de la République Française. Débats Parlementaires/Assemblée Nationale* (JO A.N.) ja *Journal Officiel de la République Française. Débats Parlementaires/Sénat* (JO S.). Näin mahdollistui kokonaisvaltaisen kuvan saaminen Ranskan parlamentin suhtautumisesta tilanteen kehittymiseen Jugoslavian hajoamisesta konfliktien kautta rauhansopimuksen syntyyn.

Tutkimuksen alkuperäisaineiston rungoksi muodostuivat Ranskan parlamentin molempien kamarien hallitukselle esittämät suulliset kysymykset (*Question au Gouvernement*, jatkossa QG) ja hallituksen tiedonannot (*Déclarations du Gouvernement*, jatkossa DG).¹⁵ Hallitukselle esitettävät kysymykset valikoituivat tarkastelun kohteeksi siksi, että ne ovat yksi parlamentaarisen kommunikaation ja kontrollin muoto ja ne muodostavat keskeisen osan Ranskan parlamenttiviikkoa. Hallitukselle esitetyt kysymyksen antavat oppositiolle niin kohabitaatioiden kuin enemmistöhallinnon aikaan mahdollisuuden haastaa hallituksen politiikkaa ja asettaa kyseenalaiseksi hallituksen kyvykkyys hoitaa maan asioita.¹⁶ Hallitukselle esitetyt kysymykset ovat myös välillinen keino kritisoida maan presidentin harjoittamaa ulko- ja Eurooppa-politiikkaa. Presidenttiä vastaan kohdistettu kritiikki voi olla osa hallitukselle esitettyä kysymystä tai näkyä hallituksen edustajan vastauksessa. Hallitukselle esitetyt kysymykset paljastavat näin poliittisten toimijoiden välisten suhteiden luonnetta.¹⁷ Koska Ranskan parlamentilla on rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa maan politiikkaan eikä parlamenttitoiminta itsessään tarjoa kansallisen keskustelun mahdollisuutta, on hallitukselle esitetyistä kysymyksistä muodostunut tärkeä parlamentaarinen instrumentti, jonka avulla aiheet voidaan pakottaa osaksi valtiopäivätyöskentelyä ja päästään lähelle debattia¹⁸.

Kaikkiaan Jugoslavian hajoaminen ja sitä seurannut kehityskulku aiheutti kansalliskokouksessa yhteensä 56 ja senaatissa viisi hallitukselle esitettyä kysymystä. Jugoslavian kriisiä koskevat

¹⁵ Alkuperäislähteisiin viitattaessa käytetään seuraavaa merkintätapaa: esim. QG, Pierre Lellouche (RPR) AN 12.5.1995, julk. JO 15(1) A.N. 13.5.1993, 377. QG (*hallitukselle esitetty kysymys*)/DG (*hallituksen tiedonanto*) kertovat, missä yhteydessä parlamentaarikot puhuivat, parlamentaarikon nimi (puolue/asema hallituksessa) AN (*kansalliskokous*)/S (*senaatti*), istuntopäivä, julk. JO (*Journal Officiel*) X(X) (*julkaisun numero*) A.N. (*kansalliskokouksen istuntopöytäkirja*)/S. (*senaatin istuntopöytäkirja*), julkaisupäivä, X (*julkaisun sivunumero*).

¹⁶ Kohabitaatioiden aikana parlamentin enemmistö siirtyy presidentiltä pääministerille ja samalla parlamentin enemmistön johtajuus siirtyy presidentin puolueelta kilpailevalle puolueelle. Knapp & Wright 2006, 121–122.

¹⁷ Maus 1999, 79–80.

¹⁸ Howarth & Varouxakis 2003, 48.

kannanotot nousivat huippuunsa vuonna 1994 ja kevään 1994 aikana Bosnian tilanteen kehityksestä tiedusteltiin useammin kuin kahtena edellisvuotena yhteensä. Tuolloin peräti 18 parlamentaarikkoa esitti kansalliskokouksessa kiinnostuksensa Bosnia-Hertsegovinan kysymykseen. Vastaavasti loppukeväällä 1995 kansalliskokous esitti poikkeuksellisen suurta kiinnostusta Bosnian tilanteen osalta. Tutkimuksen kohteena olevana ajanjaksona järjestettiin senaatissa yksi ja kansalliskokouksessa kaksi erillistä tilaisuutta, joissa tarkasteltiin Jugoslavian tilannetta hallituksen selvityksen avulla. Ensimmäinen koski Jugoslaviaa osana Euroopan turvallisuutta ja vakautta ja toisessa Jugoslavian tilannetta tarkasteltiin ranskalaisten rauhanturvajoukkojen aseman heikennyttä. Hallitus antoi senaatille oman julistuksensa *Situation en ex-Yougoslavie. Débat sur une déclaration du Gouvernement* entisen Jugoslavian tilanteesta 7.6.1995.

Hallitukselle esitettävien kysymysten avulla parlamentaarikot saivat tilaisuuden pyytää selvitystä hallituksen toimista. Hallituksen tiedonannot puolestaan vastasivat tähän tarpeeseen syvällisemmin, mitä kysymyksiin annettu vastausaika mahdollisti. Keskusteluihin on kirjattu puheenvuorojen lisäksi myös välihuudot, keskeytykset, mielenilmaukset sekä minkä puolueen edustajat reagoivat puheenvuoroihin. Puhujien ja välikommenttien esittäjien puoluetta ei sen sijaan ole kirjattu julkaisuihin. Ranskan kansalliskokouksen henkilöesittelyjä hyväksikäyttämällä on kuitenkin ollut mahdollista selvittää puhujien koulutus- ja puoluetausta sekä toiminta parlamentissa. Tutkielman puitteiden vuoksi aihepiiri oli rajattava hallitukselle esitettyihin kysymyksiin ja hallituksen tiedonantoihin. Mainittakoon kuitenkin, että Jugoslavian ja sen seuraajavaltioiden kysymystä sivuttiin ohimennen hallituksen ulko-, turvallisuus- ja Eurooppa-politiikan tiedonantojen yhteydessä käydyissä keskusteluissa, sekä käsiteltäessä Entisen Jugoslavian sotarikostuomioistuimen perustamista ja niitä käytäntöjen, jotka koskettivat Ranskaa ja äänestysproseduurin laillisuutta. Käsittely ei kuitenkaan aiheuttanut parlamentaarikoiden keskuudessa keskustelua¹⁹. Jugoslavian hajoamista seuranneen tilanteen sivuaminen yllä mainituissa hallituksen tiedonannoissa tukee tämän tutkielman temaattista jäsentelyä.

Käytettävä alkuperäisaineisto asettaa rajoitteita tutkimuksen teolle ja vaikuttaa siten suoraan tutkimusasetelman muotoutumiseen. Hallitukselle esitetyt kysymykset rakentuivat kysymys-vastaus-asettelun varaan, joten sisältöjä ja käsitteitä tarkemmin avaavia keskusteluja ei syntynyt.

¹⁹ *Adaptation de la législation française pour l'institution d'un tribunal international concernant l'Ex-Yougoslavie 15.11.1994*). Kyseessä oli kansainvälisen sotarikostuomioistuimen soveltamisesta Ranskan lainsäädäntöön, jonka keskeisimpänä tekijänä oli Jugoslavian sotarikollisten kiinniottamisen mahdollisuus Ranskassa, vaikka rikokset oli suoritettu Ranskan ulkopuolella. Lisäksi laki käsitteli kansainvälistä yhteistyötä tuomioistuimen käytännön täytäntöönpanoa.

Puute huomattiin myös kansalliskokouksessa, jossa asiaa kritisoitiin hallituksen tiedonannon yhteydessä. Jokainen puheenvuoro onkin tulkittava omana esityksenään, jotka peilataan parlamentaariseen toimintaympäristöön sekä konfliktialueen tilanteeseen. Tämän tutkielman tarkoituksena on ennen kaikkea selvittää, miten Jugoslavian hajoaminen politisoitiin osaksi keskustelua Ranskan sisäpoliittisesta tilanteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Temaattisen käsittelyn vuoksi toisistaan irrallaan olleet kysymykset muodostavat jatkumon ja keskustelevat keskenään. Lähtökohdat tutkimuksen teolle olivat Ranskan parlamentin aseman vuoksi haasteelliset. Viidennen tasavallan perustuslaissa Ranskan ulkopoliittinen päätöksenteko on ohjattu ensisijaisesti maan presidentille ja toissijaisesti hallitukselle. Ranskan kansalliskokous on näin ollen jätetty maan ulkopoliittikan ulkopuolelle silloin, kun Jugoslavian kysymyksen on ollut ajankohtainen. Tutkimuksen aineistoa kerätessä tämä ilmeni tutkimukseen soveltuvan aineiston vähytenä. Kansalliskokouksen ja hallituksen välisessä kommunikaatiossa Jugoslavian hajoamista ja sitä seuranneita konflikteja käsiteltiin hallitukselle esitettyjen kysymysten muodossa alle 20 kertaa, kun vuosittain esitetään noin kuusisataa kysymystä. Vuonna 1992 jäätin niinkin vähään lukuun kuin kolmeen kysymykseen. Konfliktien aikana vuosien 1991–1995 välillä hallitus avasi toimintaansa kansalliskokouksen edessä kaksi kertaa.

Alkutunnustelujen jälkeen tutkimusaineisto näytti asettavan parhaat edellytykset temaattiselle käsittelylle, jonka avulla olisi mahdollista selvittää maanosan sisäisen konfliktin ulottuvuudet ranskalaisessa politiikassa. Tematiikan rajaukseen vaikutti myös henkilökohtainen kiinnostus pitkän aikavälin tapahtumien selvittämiseen. Tutkimuksen teon edetessä aineistosta paljastui yhä syvempiä merkityssisältöjä ja konflikti linkitettiin parlamentin puheissa Ranskan poliittiseen tilanteeseen. Syvemmän perehtymisen valossa alkuperäinen tutkimusasetelma osoittautui rajaukseltaan pro gradu-tutkielmaan nähden sittenkin liian laajaksi. Lähestymistavan muuttaminen koko työn osalta oli valitettavasti jo myöhäistä. Koko konfliktin mittainen läpileikkaus kansalliskokouksessa esiin tuotuihin teemoihin tarjoaa kuitenkin pohjan myöhemmälle tutkimukselle, jonka on mahdollista keskittyä yhteen ulottuvuuteen ja analysoida sitä syvällisemmin esimerkiksi poliittisen kielenkäytön kannalta.

1.3. Metodi

Tutkielman huomion kohteena on Jugoslavian hajoamisen politisoituminen Ranskan parlamentin molemmissa kamareissa eli kansalliskokouksessa (*Assemblée nationale*) ja senaatissa (*Sénat*).

Ranskan parlamentti poliittisena toimintaympäristönä muodostaa tutkimuksen viitekehyksen ja Jugoslavian hajoaminen kontekstin, jonka ympärillä keskustelua käytiin. Aineistoa lähestytään noudattamalla sekä Quentin Skinnerin historiantutkimuksen näkemyksiä että Kari Palosen politiikka-näkemyksiä. Parlamentin keskustelujen analyysiä tulkitaan Chaïm Perelmanin Retoriikan valtakunta- teoksen pohjalta. Perelmanin käsitykset retoriikan keinoista toimivat tämän tutkielman ohjenuorana poliittisen puheen sisällön merkityksiä analysoitaessa.

Skinnerin mukaan historian tutkimuksessa on kyse kirjoittajan aikomusten ja motiivien erityisten merkitysten esiintumisesta eli miten viesti oli tarkoitettu vastaanotettavaksi ja mitä puhuja halusi puheteollaan tehdä. Lausumassa otetaan Skinnerin mukaan ennakoitu asetelma ja suhtaudutaan siihen jollakin tavalla. Teksti kokonaisuutena on väline, jonka avulla toimija pyrkii saavuttamaan omiin tarkoituseriinsä sopivan lopputuloksen.²⁰ Ymmärtämisen kannalta on oleellista tuntea sosiaalinen konteksti ja aikakauden yleinen ilmapiiri, jotta tekstien merkitys omassa ajassa voidaan ymmärtää. Aikalaiskontekstin avulla voidaan selvittää ennalta otettu asetelma. Argumentatiivisen kontekstin avulla voidaan tutkia, miten teksti liittyy toisiin samaa aihepiiriä käsittäviin lausumiin. Näin on mahdollista selvittää, mitä puhuja puheteollaan teki. Kun tutkitaan aikomuksia, on selvitettävä myös vallitsevat käytänteet, jotka hallitsevat aiheen käsittelyä tai teemaa, jota teksti käsittelee.²¹ Tämän tutkielman sosiaalisen kontekstin muodostavat Kari Palosen politiikka-näkemykset, joihin palataan tuonnempana. Vallitsevien käytänteiden tunteminen liittyy sosiaalisen kontekstin tuntemiseen ja merkitsee Ranskan poliittisten instituutioiden välisten suhteiden ja parlamentin toiminnan ymmärtämistä. Erityishuomion kohteena tässä ovat hallitukselle esitetyt kysymykset ja niiden merkitys parlamentaarisessa toimintaympäristössä, sillä ne muodostavat tutkimuksen keskeisen elementin.

Sanat luovat siis toiminnalle mahdollisuuksia ja ovat siten ymmärrettävissä puhetekoina, joissa sanojen käyttöä tutkitaan vastakohtana sanojen merkityksille. Skinner ymmärtää sanoihin ja lauseisiin kätkeytyvät merkitykset ja viittaukset yhdeksi kielen ulottuvuudeksi, joita avattaessa on lähdettävä liikkeelle siitä kontekstista, jossa teksti on syntynyt tai jota varten se on luotu.²² Alkuperäisten tarkoituserien ja ympäristön selvittäminen auttaa tekstin ymmärtämistä. Jokainen teksti on tietyn tarkoituksen ruumiillistuma tietyssä tilanteessa tietyn ongelman ratkaisemiseksi. Viestin välittämiseksi lausumat ovat aina konventionaalisia tai ne ovat muuten laajemmassa

²⁰ Skinner 2005, 86–87, 90.

²¹ Skinner 2005, 101–102, 116, 118.

²² J. L. Austinia myötäillen Skinner ymmärtää sanat teoiksi. Skinner 2005, 3, 102–103.

mielessä tunnistettavia väliintuloja. Konventioiden avulla voidaan päästä käsiksi erilaisiin kielipeleihin ja niiden antamiin merkityksiin aikansa kontekstissa. Näin tekstien välittämä viesti on mahdollista ymmärtää. Sosiaalinen konteksti on perimmäinen viitekehys, joka mahdollistaa tekstin konventionaalisesti tunnistettavien tarkoitusperien selvittämisen.²³

Kuten aiemmin todettiin, Kari Palosen tulkinta politiikasta syventää tutkielman sosiaalisen viitekehysten rakentamista ja ohjaa tulkintoja tämän tutkimuksen osalta. Palonen jakaa politiikan neljään toiminnan kenttään: politikointiin (*politicking*), politisointiin (*politicization*), politiikan käytänteisiin (*polity*) ja politiikan linjanvetoihin (*policy*). Tutkielmassa lähestytään tutkimusaineistoa politikoinnin ja polityn näkökulmasta, jolloin parlamentaarikkojen toiminta kansalliskokouksessa ja senaatissa ymmärretään valtakamppailussa tapahtuvaksi toiminnaksi jo olemassa olevien osuuksien ja niiden uudelleenjaon merkeissä.²⁴

Palonen katsoo politiikan olevan toimijoiden valintoja ja yksilön keino saavuttaa haluamansa. Poliitikka on toimintaa jotakin vastaan ja kuka tahansa voi kyseenalaistaa politiikan validiteetin²⁵. Valtaa pitävien tahojen haastaminen aiheuttaa toimijoiden välisiä konflikteja. Poliitikka on suhdekäsite, jossa toimivilla on valtaosuuksia ja mahdollisuuksia muuttaa valtasuhteita. Käytännössä politiikka toimintana on kamppailua vallasta ja vallan välityksellä tapahtuvasta pyrkimyksestä muutokseen. Palonen sitoutuu weberiläiseen näkemykseen politiikan kamppailuluonteesta.²⁶ Ranskan parlamentissa kamppailu vallasta tapahtui parlamentaarikkojen välillä, mutta se toteutui myös kansalliskokouksen ja hallituksen välisten suhteiden määrittelyssä. Ranskan parlamentin osalta kyseessä oli jako hallitus- ja oppositiopuolueisiin ja toisaalta puolueiden sisäiset valtapelit.

Politikointi itsessään on säännösteltyä toimintaa, jossa improvisoidaan sääntöjen puitteissa. Politikointia määrittää polity, politiikan pelitila, joka asettaa tiettyjä mahdollisuuksia ja rajoitteita. Yksi parlamentaarisen politiikan rajoite on ajan vähyys tai sen puute ja se on sidottu parlamentin kalenteriin.²⁷ Parlamenttikalenterin tapahtumat mahdollistavat hallitukselle esittää kyvykkyytensä ja oppositiolle kyseenalaistaa tämän. Aika on politikoinnin keskeisimpiä määreitä ja vaalit ovat yksi mahdollisuus päästä eroon tai antaa hallituksen jatkaa vallassa. Polityn käytänteet toimivat

²³ Skinner 2005, 86–88, 97, 111, 115.

²⁴ Palonen 2007, 59, 62.

²⁵ Palonen 2007, 24.

²⁶ Palonen 1997, 60–61; Palonen 2007, 41, 59, 128–129.

²⁷ Palonen 2007, 55, 129.

politikoinnin välineinä valtakamppailussa. Poliittinen pelitila elää, sillä vallan lähteet vaihtuvat koko ajan, kun uudet aiheet ja toimintamallit tulevat esityslistalle. Polity on ymmärrettävä valtaosuuksien jakautumisen hallintana eikä ainoastaan tietyksi hallintojärjestelmäksi.²⁸ Ilmiö oli havaittavissa myös Ranskan parlamentissa, joka ryhtyi ottamaan kantaa kansainvälisen politiikan alueen ratkaisuihin vaikka sen toimintakenttä rajoittui lainsäädäntöön.

Keskeistä parlamentaarisessa politikoinnissa on suostutteleva keskustelu (*persuasive deliberation*), joka toteutuu parlamentaarisessa toiminnassa ja vaaleissa. Suostutteleva keskustelu korostaa politiikan retorista ulottuvuutta.²⁹ Retorinen luentamalli³⁰ voidaan tulkita konfliktitilanteeksi reettorin ja yleisön välillä tietyn teesin hyväksymisen suhteen. Tekoja arvioitaessa peilataan niitä vallitseviin voimasuhteisiin, koalitioihin, seurausten arviointiin sekä yksilön ja puolueen vaalimenestykseen.³¹ Tämän tutkielman kannalta Palosen tulkinta politiikasta värittää aineistona analyysiä ja antaa siihen yhden tulkinnan mahdollisuuden. Vaarana on kuitenkin kaiken näkeminen poliittisena valtakamppailuna, jolloin toimijoiden aikomat intentiot jäävät huomaamatta. Tutkimusaineiston tulkinnan osalta onkin oltava varovainen, ettei toimijoiden puheita ylitulkita. Sen vuoksi onkin huomioitava puheet kokonaisuutena ja haettava viitteitä, joiden avulla politikointi voidaan erottaa retorisista perinteistä sekä aidosti koetusta huolesta.

Alkuperäisaineistoa tulkitaan ja siitä haetaan merkityksiä yllämainittujen tietojen avulla ja niitä peilataan laajempaan kokonaisuuteen. Näin päästään käsiksi tekstin merkityssisältöihin ja niiden tulkintoihin. Retoriikan muotoilun vivahteet osoittavat asetelmien rajauksia, varauksia ja tarkentavat niitä. Avainkäsitteiden tunnistaminen ja selittäminen on tärkeää, sillä samassa yhteydessä voidaan käyttää erilaisista historiallisista traditioista peräisin olevia idiomeja.³² Tutkielmassa sivutaan käsitteitä, mutta poliittiset ajatukset ovat työn pääosassa. Käsitteiden huomioiminen tukee poliittisen keskustelun analyysiä ja kansanedustajien puheenvuorojen sisältöjen ymmärrystä. Hallitukselle esitettävät kysymykset olivat kaksisuuntaisia monologeja, joten niiden avulla ei päästä Jugoslavian osalta historiallisen murroskohdan käsitteistöön kiinni debatin olemattomuuden vuoksi.

²⁸ Palonen 1988, 30; Palonen 1997, 2; Palonen 2007, 59, 62–65.

²⁹ Palonen 2007, 128.

³⁰ Retorisessa luentamallissa huomion kohteena ovat katkaisu ja pelinavaus eli implisiittiset negatiofiguurit ja sen avulla selvitetään millaista muutosta haetaan.

³¹ Palonen 1988, 24; Palonen 1997, 25.

³² Palonen 1997, 24, 29, 34.

Retoristen keinojen avulla on mahdollista nostaa mistä tahansa tekstistä toimijoita, teesejä ja argumentteja. Poliittisen tekstin analyysissä yksi keskeinen ilmiö onkin ymmärtää argumentaatorakenteita eli miten puhujat olivat puheenvuoronsa rakentaneet.³³ Palonen tulkitsee retoriikan laajemmassa mielessä opiksi argumentoinnista, jonka tavoitteena on vedota yleisöön. Suppeassa mielessä retoriikka merkitsee tarkkoja kuvioita, joilla puhuja pyrkii vakuuttamaan yleisönsä. Tekstillä on yleisö ja tulkinnalla on mahdollista selvittää puhujan ja yleisön välisiä suhteita. Retoriikka tulee ymmärtää sidotuksi argumentaatiotilanteeseen, jossa otetaan huomioon henkilöiden ja ryhmittymien välinen konflikti eli valtakamppailu. Argumentointirakenteet ovat sidoksissa argumentoijan ja hänen yleisönsä välisiin suhteisiin, jolloin ne voidaan tulkita argumentoijan yritykseksi saada yleisö hyväksymään hänen perustelunsa. Kriittiset yleisön jäsenet voivat vastata tähän suhteuttamalla logiikan ja kieliopin sääntöjen pätevyyttä, jos se poliittisesti pönkittää vastapuolta. Perelmanin tavoin Palonen käsittää argumentaation tietyn tilanteen tapahtumana, jossa toiminta kohdistuu yleisöön, johon vedotaan, jota vakuutetaan ja jota käännytetään.³⁴ Samaa tekstiä voidaan tulkita eri tavoin riippuen siitä käsitelläänkö sitä pelkkänä ajatusrakennelmana vai myös tekona, joka on suhteessa poliittiseen tilanteeseen.

Kirjoitetut ja kirjaamattomat käytänteet säätelevät parlamentaarista toimintaa. Skinneriläisessä mielessä tutkittavan aiheen sosiaalinen viitekehys on toiminta poliittisen instituution puitteissa. Tutkimuksen kannalta on oleellista selvittää Ranskan poliittisen järjestelmän rakenne, jotta ymmärretään parlamentin asema ja merkitys osana kokonaisuutta. Näin on mahdollista päästä käsiksi Jugoslavian kysymyksen parlamentaarisen käsittelyn merkityssisältöihin. Sosiaalisen kontekstin ymmärtämisen kannalta keskeisiä seikkoja ovat Ranskan poliittisen kulttuurin piirteet, Ranskan parlamentin toimintakäytänteet sekä kielenkäytön perinteet, jotta vivahteet saadaan nostettua esiin ja tutkimusta rikastettua.

1.4. Poliittiset voimasuhteet Ranskassa ja parlamenttikysymysten merkitys

Sekasortoinen kehitys kohti kansalaisvaikuttamista ja demokratiaa sai alkunsa Ranskan vuoden 1789 vallankumouksen yhteydessä, kun kansalaisten ja hallituksen toimijoiden välistä yhteyttä ryhdyttiin luomaan.³⁵ Ranskan vallankumouksen jälkeen seurasi poliittisen epävakauden vuosisata, kun tasavaltalainen ja monarkistinen hallintotapa vuorottelivat ja Ranskan perustuslaki kirjoitettiin

³³ Palonen 1988, 36, 126.

³⁴ Palonen 1988, 39–43, 149.

³⁵ Tilly 2004, 106.

uusiksi lukuisia kertoja.³⁶ Vallankumouksen tapahtumat olivat niin dramaattiset, äkilliset ja vaikutusvaltaiset, että ne jättivät jälkensä ranskalaiseen yhteiskuntaan ja poliittiseen kulttuuriin tuleviksi vuosisadoiksi. Sen vaikutukset heijastuivat vielä 1990-luvulla maan poliittisessa kulttuurissa.³⁷

Viidettä tasavaltaa edeltäneen Neljännen tasavallan perustuslain purkuun päädyttiin, sillä se ei taannut riittävää poliittista vakautta. Neljäs tasavalta oli kansalliskokouksen hallintokausi ja hallitus oli käytännössä parlamentin otteessa. Kansalliskokous kutsui parlamentin koolle, keskeytti tai siirsi kokoontumista sekä päätti ministereistä hyväksymällä tai hylkäämällä luottamuslauseen tai epäluottamuslauseen.³⁸ Parlamentin sisäiset erimielisyydet johtivat toistuviin parlamenttivaaleihin ja hallitukset kaatuivat yksi toisensa jälkeen. Eripuraisuuden seurauksena politiikka Ranskassa kärsi linjattomuudesta.³⁹ Ongelmat kulminoituivat vuoden 1958 toukokuussa Algerian konfliktiin, jonka jälkeen hallitus erosi ja presidentti Coty pyysi kenraali Charles de Gaullea muodostamaan uuden hallituksen.⁴⁰ Viides tasavalta instituutioineen syntyi kenraali Charles de Gaullen johdolla ja siinä näkyy vahvasti hänen visionsa.

Viidennen tasavallan perustuslaki astui voimaan 4.10.1958 parlamentin hyväksytyä perustuslain uudistuksen syyskuun 1958 parlamenttiäänestyksessä. Ranskan Viidennen tasavallan parlamentaarinen järjestelmä perustuu hallituksen vastuulle parlamentin edessä. Presidentillä puolestaan on oikeus hajottaa parlamentti.⁴¹ Uudistetun perustuslain keskeisin tehtävä oli vakaannuttaa poliittinen järjestelmä ja luoda vahva toimeenpaneva elin. Kenraali Charles de Gaulle halusi palauttaa Ranskan kunnian ja suurvalta-aseman ja uskoi sen tapahtuvan vahvan johtajuuden turvin. Perustuslaissa määriteltiin uudelleen presidentin, hallituksen ja parlamentin väliset suhteet.⁴² Hallitus on vastuussa parlamentin toimintajärjestyksen laatimisesta ja parlamentti puolestaan valvoo hallituksen toimintaa⁴³. Viidennessä tasavallassa toimeenpanovalta jaettiin presidentin ja pääministerin kesken, kun parlamentin toiminta ohjattiin maan lakien säätämiseen⁴⁴. Ranskan parlamentin keskeisimmäksi rooliksi tuli valvoa, että hallitus noudattaa kansan tahtoa

³⁶ Richard 1979, 233, 259.

³⁷ Howarth & Varouxakis 2003, 2.

³⁸ Richard 1979, 283.

³⁹ Pickles 1960, 22–25.

⁴⁰ Richard 1979, 298–302.

⁴¹ Richard 1979, 319.

⁴² Knapp&Wright 2004, 29, 49.

⁴³ Touhari 2008, 196, 198–199.

⁴⁴ Lucarelli 2000, 103; Pickles 1960, 90; Richard 1979, 318.

lainsäädäntötyössään⁴⁵. Viidennen tasavallan perustuslaissa hallituksen valtaa kasvatettiin parlamenttiin nähden⁴⁶. Näin on muodostunut suhteellisen kestävä poliittinen kulttuuri, jossa Ranskan kansanäänestyksellä valittujen poliitikkojen roolit ovat vakiintuneet⁴⁷.

Viidennen tasavallan poliittisen järjestelmän luokittelua ovat vaikeuttaneet perustuslain määrittämät poliittisten instituutioiden väliset suhteet sekä Ranskaan muotoutuneet poliittiset käytänteet, joihin on vaikuttanut kulloinkin vallassa ollut taho. Viidennen tasavallan perustuslaki keskitti valtaa presidentille ja sitä on luokiteltu muun muassa monarkistiseksi, presidenttivetoiseksi ja tasavaltalaiseksi⁴⁸. Presidentin tehtävä on nimittää pääministeri, jonka vastuulla on hallituksen toiminta⁴⁹. Presidentin valta on suurimmillaan silloin, kun hallitusvastuussa oleva puolue on presidentin puolue. Näin hän saa toimilleen parlamentin tuen. Kohabitaatioiden aikana pääministerin valta kasvaa, kun presidentin puolue on oppositiossa eikä hän saa toimilleen parlamentin täyttä tukea. Kohabitaatioiden aikana pääministerin puolueen valta suhteessa presidentin puolueen valtaan kasvaa.⁵⁰ Parlamentin mahdollisuudet vaikuttaa maan ulkopoliittikkaan ovat siten olleet pitkälti riippuvaisia siitä, mitkä puolueet ovat vallassa ja miten presidentti suhtautuu sen mielipiteisiin.⁵¹ Tutkimusjakson aikana Ranskassa vallitsi kohabitaatio vuosina 1993–1995.

Viidennen tasavallan poliittisista linjauksista päättää presidentti yhdessä hallituksen kanssa. Presidentin valtaoikeudet ovat suuret ja hänen erityisalueekseen on varattu ulkopoliittikka.⁵² Kun hallituksen enemmistö edustaa presidentin puoluetta, presidentin valta kasvaa ulkopoliittisissa kysymyksissä entisestään. Käytännössä Ranskan ulkopoliittisesta linjasta päättää presidentin poliittinen filosofia ja tilanneanalyysi, joita tukevat asiantuntijaverkosto.⁵³ François Mitterrand toimi Ranskan presidenttinä vuosina 1981–1995. Presidentti Mitterrandin korosti yksilö- ja ihmisarvoja, mikä näkyi myös Jugoslavian konfliktin kohdalla humanitäärisen avun painottamisena etenkin konfliktin alkuaikoina. Presidentin vahvan aseman perustana on hänen symbolinen asemansa jatkuvuuden ilmaisijana sekä suoraan kansalta saatu legitimizeetti.⁵⁴ Presidentin asemaan

⁴⁵ Maus 1999, 79.

⁴⁶ Parlamentin yksinomainen oikeus säätää lait siirtyi hallitukselle, jotka parlamentti hyväksyy. Hallitus myös kutsuu valtiopäivät koolle ja päättää työjärjestyksestä. Richard 1979, 312, 330.

⁴⁷ Converse & Pierce 1979, 534.

⁴⁸ Pickles 1960, 34.

⁴⁹ Machin 1979, 94; Mény 1993, 203.

⁵⁰ Howarth & Varouxakis 2003, 40; Touhari 2008, 204, 206.

⁵¹ Lucarelli 2000, 103. Pickles 1960, 90.

⁵² Knapp & Wright 2006, 113, 142.

⁵³ Smouts 1983, 156–157.

⁵⁴ Mény 1993, 231–232; Knapp & Wright 2006, 59. De Gaullen näkemyksen mukaan poliittinen johtajuus pohjautuu kansan enemmistön tahtoon ja on siten suoraan vastuussa kansalle ilman perustuslain tai parlamentaaristen instituutioiden tuomia rajoitteita. Tämän mahdollisti vuoden 1962 lokakuun perustuslain muutos, joka alisti presidentin

politiikan keskushahmona on vaikuttanut myös maan poliittinen kulttuuri, joka pitää arvossaan keskitettyä päätöksentekoa ja saa päättäjät toisinaan sivuttamaan julkisen mielipiteen⁵⁵. Presidentti Mitterrandin harjoittamaa ulkopoliittikkaa ohjasikin pitkä perinne ja hän näki sen olevan valtion päämiehelle rajattu toimialue, mikä vähensi parlamentin valtaa suhteessa neljännen tasavallan voimasuhteisiin⁵⁶.

Ranskan kaksikamarinen parlamentti koostuu kansalliskokouksesta ja senaatista. Kansanedustajat valitaan viiden vuoden toimikaudeksi ja senaattorit yhdeksäksi vuodeksi kerrallaan siten, että kolmen vuoden välein osa senaatin jäsenistä on vaihtovuorossa⁵⁷. Parlamentaarikot järjestäytyvät valiokuntiin, joista kuusi on pysyviä⁵⁸. Pysyvien valiokuntien paikkajako muodostetaan puolueiden suhteellisen edustuksen mukaan. Väliaikaiset valiokunnat ovat tiettyä tarkoitusta varten luotuja ja tehtävänsä suorittuaan ne hajotetaan. Tutkimusvaliokunta (*commission d'enquête*) voidaan perustaa selvittämään jälkikäteen valtiojohdon toimia.⁵⁹ Konfliktien päätyttyä Ranskan parlamentin yhteyteen perustettiin komissio puimaan valtion toimia Jugoslavian ja Ruandan kysymyksissä.

Parlamentin keinot vaikuttaa Viidennen tasavallan poliittisiin linjauksiin ovat hyvin rajatut ja paljolti riippuvaisia siitä, onnistuvatko parlamentaarikot kääntämään keskustelun asiantuntijoilta poliitikoille. Frank R. Baumgartner tuli artikkelissaan ”Parliament’s Capacity to Expand Political Controversy in France ” tulokseen, jonka mukaan parlamentaarikkojen paras keino vaikuttaa maan poliittisten linjausten muotoutumiseen on retoristen keinojen hyödyntäminen. Hienostuneiden retoristen strategioiden avulla parlamentaarikkojen on mahdollista nostaa aihe otsikoihin ja siten pakottaa se osaksi valtiopäiväjärjestystä.

Hallitukselle esitetyillä kysymyksillä on parlamenttityöskentelyssä paitsi informatiivinen myös strateginen ulottuvuus. Kysymysten parlamentaarinen tehtävä on antaa kansanedustajille mahdollisuus valvoa hallituksen toimintaa. Parlamentaarikko voi esittää kysymyksen hallitukselle mistä tahansa sen toimialaan liittyvästä aiheesta. Informatiivisesta näkökulmasta kysymyksillä

valinnan suoralle kansanäänestykselle. Vaikkei uusia valtaoikeuksia tullutkaan, presidentin on nähty saavan näin valtuutensa suoraan kansalta, mikä puolestaan vahvisti hänen asemaansa parlamentin edessä. Presidentistä muokkautui Ranskan aktiivisin poliittinen toimija vuosien 1958–1986 aikana, kun vallassa olleet presidentit käyttivät suurempaa valtaa valtion hallintoon, kuin mitä perustuslaki heille tosiasiallisesti määräsi. Tällä oli vaikutus presidentin aseman määrittäjänä Ranskan ulko- ja puolustuspolitiikassa. Becker 2003, 108; Howarth & Varouxakis 2003, 17, 41; Machin 1979, 76–78; Touhari 2008, 204.

⁵⁵ Lucarelli 2000, 157; Machin 1979, 78.

⁵⁶ Smouts 1983, 156.

⁵⁷ Howarth & Varouxakis 2003, 47.

⁵⁸ Pysyviä valiokuntia ovat ulkoasiain-, talous-, puolustus-, perustuslaki-, kulttuuri- ja tuotantovaliokunnat.

⁵⁹ Richard 1979, 331.

voidaan sekä tavoitella uutta tai lisäinformaatiota että selvittää vastaajan tietomäärä halutusta asiasta. Molemmissa tapauksissa kysyjällä on olemassa ennakkotietoa kysymästään asiasta. Vihjailevien kysymysten avulla parlamentaarikot esittävät tietävänsä asian ja odottavat saavansa tietyntyyppisen vastauksen.⁶⁰

Ranskalaisten parlamentaarikoiden mahdollisuudet kommunikoida hallituksen kanssa olivat heikot aina vuoteen 1974 asti, jolloin parlamentin viikoittaiseen työjärjestykseen sisällytettiin hallitukselle esitettävät kysymykset. Kysymykset jätettiin kaksi tuntia ennen esitystä ja niihin varattu vastausaika jaettiin poliittisten ryhmien eikä kysymysten sisällön mukaan. Tätä ennen parlamentaarikoiden suullisiin kysymyksiin oli vastattu viikkojen viiveellä tai ei lainkaan. Kirjallisiin kysymyksiin oli puolestaan vastanneet ministeriöiden edustajat.⁶¹ Hallitukselle esitetyt kysymykset on televisioitu Ranskassa systemaattisesti vuodesta 1981 lähtien ja niistä on tullut yksi julkisen esiintymisen näytönpaikoista samalla, kun media ja televisio ovat muodostuneet yhteiskunnan keskeisiksi tiedonvälityskanaviksi. Medianäkyvyyden lisääntyttyä kysymysten esittäjät pyrkivät maksimoimaan puheenvuoronsa vaikutuksen, mikä vaatii kysymykseltä napakkaa, elävää ja irtonaista kielenkäyttöä.⁶² Hallituksen edustajat puolestaan ryhtyivät vastaamaan henkilökohtaisesti parlamentin kysymyksiin niiden media-arvon lisääntyttyä. Samalla hallituksen antamien vastausten määrä kasvoi 90 prosenttiin.⁶³ Ranskalaiset eivät vielä ole kuitenkaan innostuneet suurina massoina seuraamaan hallitukselle esitettyjä kysymyksiä television välityksellä⁶⁴. Näin niiden merkitys kansaa mobilisoivana voimana jää pienemmäksi kuin muu median välityksellä käyty debatti.

Ranskassa parlamentaarikot käyttävät hallitukselle esitettyjä kysymyksiä ennen kaikkea silloin, kun haluavat hallitukselta selvitystä sen poliittisista linjanvedoista. Kun kyseessä on poliittinen päämäärä, pyrkimyksenä on asettaa hallituksen toiminta kyseenalaiseksi ja nolata se⁶⁵. Parlamentissa esitetyistä kysymyksistä ja vastauksista puuttuu spontaanisuus, sillä ne ovat tarkan harkinnan ja valmistelun tulosta⁶⁶. Tutkimuksen alkuperäisaineiston analyysin kannalta tämä merkitsee puheenvuorojen tulkintaa harkittuna toimintana, jolla on ennalta asetettu päämäärä. Kysymysten strategisella ulottuvuudella on roolinsa, kun analysoidaan parlamentaarisia kysymyksiä, jossa hallitus- ja oppositiopuolueiden edustajilla on eri lähtökohdat.

⁶⁰ Wiberg & Koura 1998, 199, 201–203, 207–208.

⁶¹ Knapp&Wright 2004, 151, 157–158.

⁶² Nicot 2007, 10.

⁶³ Knapp&Wright 2004, 157–158.

⁶⁴ Howarth & Varouxakis 2003, 48.

⁶⁵ Howarth & Varouxakis 2003, 48; Mény 1993, 219, 227.

⁶⁶ Wiberg & koura 1998, 214.

Parlamenttikysymyksiä voidaan hyödyntää myös silloin, kun suuren yleisen tietoisuutta halutaan lisätä ja parlamentaarikon tärkeäksi kokemalle asialle halutaan saada lisää julkisuutta. Kysymysten avulla parlamentaarikot pääsevät ilmaisemaan omia näkemyksiään, intressejään ja preferenssejään parlamentaarisessa kontekstissa. Lisäksi kysymysten avulla voidaan korostaa hallituksen kyvyttömyyttä ja saattaa vastustaja epäsuotuisaan asemaan. Puhetekoina hallitukselle esitettävät kysymykset tuovatkin parlamentaarikolle lisää julkisuutta asian hoidossa.⁶⁷

Hallitukselle osoitettujen kysymysten vastinparina toimivatkin ministerien vastaukset, joiden muoto ja sisältö voivat muokata vastaajan julkisuuskuva. Kysymysten avulla vastaaja voidaan pakottaa ottamaan kantaa asiaan, josta hän muutoin vaikenisi. Vastausten avulla myös ministerit profiloituvat. Oikeanlaista informaatiota sopivasti antava ministeri antaa itsestään yhteistyöhaluisen kuvan. Julkisuuskuva voi myös saada kolauksen, mikäli vastausta ei ole muotoiltu oikein tai kun informaatio on epätäydellistä ja puutteellista. Ministerien vastausten informatiivisuus riippuu puolestaan vastaanottajan näkökulmasta sekä tällä etukäteen olevan tiedon määrästä. Pääosin ne ovat kuitenkin riittämättömiä totuuden, selkeyden ja havainnollisuuden suhteen.⁶⁸ Hallitukselle esitetyt kysymykset päätyvät usein olemaan kaksipuoleisia monologeja eivätkä puheenvuorot aina kohtaa. Näin on myös tässä työssä käytetyn aineiston laita. Niinpä perinteisiä dialogin varaan rakennettuja tutkimusmenetelmiä on vaikea soveltaa sellaisenaan hallitukselle esitettävien kysymysten analyysiin. Analyysissä on tärkeä huomioida yksittäisten puheenvuorojen sisältö ja tämän jälkeen kysymysten ja vastausten välinen suhde.

Parlamenttidebatti mahdollistaa keskustelun laajentamisen silloin, kun se ylittää uutiskynnyksen. Asian uutisointi kasvaa merkittävästi silloin, kun parlamenttidebatti keskittyy tietyn teeman käsittelyyn, sillä parlamentissa uskottavat ja kunnioitetut puhujat kritisoivat hallitusta. Uutiskynnyksen ylittyminen tarjoaa laajan julkisuuden, jolloin asiat on mahdollista pakottaa osaksi parlamentin työjärjestyksestä. Samalla erityisesti opposition edustajille tarjoutuu mahdollisuus nolata hallitus.⁶⁹ Parlamenttidebatti on kasvattanut merkitystään parlamentin ja hallituksen vastakkainasettelun rinnalla sekä puolueiden välisessä valtataistelussa.⁷⁰ Bosnian konfliktin yhteydessä ranskalaisten parlamentaarikkojen onnistuikin tuoda ulkopoliittinen kysymys osaksi valtiopäiväjärjestyksestä, kun hallitus antoi selonteon Ranskan toimista konfliktialueella.

⁶⁷ Wiberg & Koura 1998, 199–201, 207, 209.

⁶⁸ Wiberg & Koura 1998, 201–204.

⁶⁹ Baumgartner 1987, 33–54.

⁷⁰ Mény 1993, 219, 227.

Myös puoluekurin merkitys on lisääntynyt kansanedustajien työskentelyssä. Niinpä kansanedustajista on muodostunut puolueensa edustajia vaikka saavatkin valtaoikeutensa vaalien kautta kansalaisilta.⁷¹ Philip E. Conversen ja Roy Piercen vuonna 1979 julkaisema artikkeli ”Representative Roles and Legislative Behaviour in France” huomioi yksilöiden väliset erot, mutta tukee näkemystä puoluekokouksen linjausten merkittävästä roolista yksittäisen parlamentaarikon arvovalintoihin parlamentin edessä.⁷² Conversen ja Piercen tutkimus korostaa parlamentin tosiasiallista roolia lainsäädäntötyössä. Tutkimuksen pohjalta on kuitenkin pääteltävissä puolueen linjausten merkittävä asema myös muussa parlamenttityössä.

Vuoden 1988 parlamenttivaalien tuloksena vasemmistopuolueet muodostivat parlamentin enemmistön ja oppositio koostui vuosina 1988–1993 oikeistopuolueista. Kansalliskokouksen 577 paikkaa jakautuivat siten, että hallituksen muodostaneet sosialistit sekä vasemmistoliittouma Socialistes et divers gauche (S) saivat 287 ja kommunistipuolue (C) 27 paikkaa. Opposition suurimmat puolueet olivat Union pour la démocratie Française (UDF) 278 paikalla ja Rassemblement pour la République (RPR) 128 paikalla. Edellä mainittujen puolueiden lisäksi kansalliskokouksen edustuksen täydensivät Divers droite 13 paikalla ja äärioikeistolainen Front national (FN) yhdellä paikalla. Parlamenttivaalit vuonna 1993 toivat muutoksen kansalliskokouksen sekä hallituksen ja presidentin välisiin voimasuhteisiin. Edellisen vaalikauden aikana hallituksen muodostaneet kommunistit sekä sosialistien liittouma jäivät nyt opposition 24 ja 68 paikalla yhdessä Divers droitin kanssa. Parlamentin suurimmiksi puolueiksi nousivat UDF 207 ja RPR 242 paikan turvin ja ne muodostivat näin ollen hallituksen.⁷³ 1970-luvulta lähtien UDF ja RPR ovat muodostaneet koalitiollahituksia, sillä kumpikaan ei ole saavuttanut riittävää äänisaalista muodostaakseen yksin hallituksen. Ranskalaiselle politiikalle onkin tyypillistä poliittisen vallan jakaminen usean puolueen kesken, vaikka teoriassa äänestyskäytännöt mahdollistaisivat yhden puolueen vallan.⁷⁴ Hallituksen vaihtumisen yhteydessä tämän tutkielman kannalta keskeisiksi ministereiksi tulivat Alain Juppé (ulkoministeri), François Léotard (puolustusministeri) ja Édouard Balladur (pääministeri). Chiracin noustua valtaan myöten hallituskin koki vaihdoksen ja Alain Juppéstä tuli pääministeri 17.5.1995.⁷⁵

⁷¹ Vaarakallio 2004, 124.

⁷² Converse & Pierce 1979, 532, 540.

⁷³ Becker 2003, 212–213, 215.

⁷⁴ Howarth & Varouxakis 2003, 75–76.

⁷⁵ Becker 2003, 215 – 216, 223.

Ranskan poliittisten ryhmittymien suhtautumista voimankäyttöön Jugoslavian konfliktin osalta tutkineen Brian C. Rathbunin mukaan sekä poliittiset oikeisto- että vasemmistoryhmittymät olivat aktiivisen osallistumisen kannalla. Rathbun pitää asenteiden muokkautumisen kannalta tärkeänä ranskalaisen politiikan gaullistista perinnettä.⁷⁶ Jugoslavian konfliktin aikaan gaullistisen politiikan suunnannäyttäjäksi oli Jacques Chiracin perustama RPR puolue, joka on niin kutsuttu uusgaullistinen oikeistopuolue. Puoluekurista huolimatta puolue ei ollut sisäisesti yhtenäinen, vaan Jugoslavian hajoamisen aikaan RPR:n sisäiset erimielisyydet kärjistyivät Euroopan integraatio-kysymyksen osalta. Kansalliskokouksen puheenjohtaja ja RPR:n edustaja Philippe Séguine sekä tuleva sisäministeri Charles Pasqua johtivat puolueen euroskeptistä ryhmittymää Maastrichtin sopimuksen synnyn aikaan 1992. RPR:n lisäksi 1990-luvun alussa parlamentissa vaikuttanut oikeistopuolue oli UDF, joka oli oikeistokeskustapuolueiden liittouma. Puolue syntyi, kun pienemmät puolueet halusivat maksimoida vaalimenestyksensä.⁷⁷

Ranskalaiselle puoluepolitiikalle on tyypillistä politiikan sitominen henkilöön ja vahva johtajuus. Siksi puolueiden sisäinen hajaannusta pidetään haittatekijänä yhtenäisen politiikan luomiselle puoluekurista huolimatta⁷⁸. Näin kävi myös RPR:lle vuoden 1995 presidentinvaalien yhteydessä. Jacques Chirac ja Édouard Balladur olivat molemmat RPR:n mahdollisia presidenttiehdokkaita ja puolue oli sisäisesti jakautunut näiden kahden miehen kannattajiin. Chirac ryhtyi torpedoimaan Balladurin pyrkimyksiä presidentiksi arvostelemalla Balladurin hallinnon toimia, mutta Balladurin tuki oli peräisin hallituksen tehokkaasta toiminnasta. Presidenttikamppailu olikin pääosin oikeiston sisäistä selvittelyä. Ensimmäisen vaalikierroksen tulosten johdosta Chiracista tuli oikeiston presidenttiehdokas huhtikuussa 1995 ja hän voitti toisen kierroksen 52,63 äänisaaliilla toukokuussa 1995.⁷⁹ Oikeistopuolueiden ohella myös vasemmistopuolueiden riveistä löytyy vastakkainasetteluja ja sosialistipuolue onkin aina ollut sisäisesti hajautunut mielipiteissään. François Mitterrand oli ensimmäinen sosialistinen presidentti vuosina 1981–1995.⁸⁰ Mitterrand osasi johtaa erimielisiä ryhmittymiä ja hänen presidenttikaudellaan ryhdyttiin ajamaan Euroopan integraatiota.

⁷⁶ Kenraali de Gaullen pyrkimyksistä kehittyneitä gaullistisia ulkopoliittikkaa on ohjannut pyrkimys nostaa Ranska kansainvälisen politiikan eturintamaan. Gaullismin näkemysten mukaan Ranska tavoittelee suuruutta (*grandeur*) itsenäistä ja ylpeää ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä kansallista yhtenäisyyttä. Gaullistien tavoitteena on ollut luoda itsenäinen ja kansainvälisesti merkittävä valtio. Howarth & Varouxakis 2003, 17; Knapp&Wright 2004, 11; Reynaud 1964, 258.

⁷⁷ Howarth & Varouxakis 2003, 18, 70–71.

⁷⁸ Howarth & Varouxakis 2003, 73, 77; Niblett 2001, 98.

⁷⁹ Becker 2003, 216–222.

⁸⁰ Howarth & Varouxakis 2003, 15, 72–73.

2. Tie konfliktin syntyyn

2.1.Länsi-Balkanin historian lyhyt oppimäärä

Läntinen Balkan on toiminut vuosisatojen saatossa erilaisten kulttuurien törmäyskenttänä, jossa etniset ryhmät, uskonnot ja tavat ovat kohdanneet sekä rauhanomaisesti että sotien. Jugoslavian hajoamista seuranneen konfliktin syyt ovat moniulotteisia ja juuret löytyvät eri tulkintojen mukaan läheltä ja kaukaa historiasta. Roomalaisia seuranneen katolilaisten ja ortodoksisten slaavien valtakausi tuli päätökseensä, kun keskiajan lopulta lähtien Osmanivaltakunta nieli alleen läntisen Balkanin alueita. Siitä lähtien alueella on ollut roolinsa osana eurooppalaisten suurvaltojen politikointia ja keskinäisten suhteiden määrittelyä. Osmanien alaisuudessa kehittyi myös nykyisen Bosnia-Hertsegovinan alueelle kolmas vaikuttava ryhmä, muslimit. Muslimivaltion rajojen lähestyminen herätti Itävalta-Unkarin keisarikunnan kiinnostuksen alueeseen, jolloin myös se otti osaa aluejakoon.⁸¹

Nationalistinen aate saavutti läntisen Balkanin kansat 1800-luvulla. Serbit käänsivät katseensa Ranskan suuntaan 1800-luvun alusta lähtien ja hakivat lisätukea myöhemmin Venäjältä.⁸² Tyytymättömyys asemaan Itävalta-Unkarin hallinnon alaisuudessa sai poliittiset tahot pohtimaan eteläslaavien yhteisen valtion perustamista 1800-luvun lopulla. Ajatusta puolsivat tarve puolustaa omia etuja sekä yhteinen etninen tausta, jota perusteltiin kielisukulaisuudella. Keski-aikaisten ruhtinaskuntien loiston palauttaminen juurtui slaavien mieliin. Keskeisenä kysymyksenä olivat itsemääräämisoikeus sekä oman kansan asema, identiteetti ja kulttuuri. Samalla Kroatian ja Serbian intressit törmäsivät keskenään ja pohja 1990-luvun kansallismielisille tavoitteille oli luotu sekä Suur-Serbia että Suur-Kroatia -pyrkimysten osalta.⁸³

Sodat repivät 1910-luvun Balkania, mutta tilanne rauhoittui ensimmäisen maailmansodan päätyttyä⁸⁴. Kroaattien, Sloveenien ja Serbien kuningaskunta, vuodesta 1929 lähtien Jugoslavian kuningaskunta, syntyi ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Alusta lähtien slaavien välillä vallitsi erimielisyyksiä niin valtiomuodon toteuttamisesta kuin liiton luonteesta unohtamatta

⁸¹ Malcolm 1996, 1–5.

⁸² Bataković, 7–9.

⁸³ Meier 1999, 125–132; Schöpflin 2006, 18. Ajatus Suur-Kroatiasta muokkautui 1920-luvun loppuun mennessä kroaattien oltua kulttuurisesti serbien painostuksen alla. Burg&Shoup 1999, 34.

⁸⁴ Peroche 1998, 207.

tyytymättömyyttä oman kansan valta-asemaan⁸⁵. Etenkin kroaattien keskuudessa vallitsi epäluottamuksen ilmapiiri poliittisen itsenäisyyden menettämisen vuoksi⁸⁶. Jo tuolloin kroaattien ja sloveenien näkemykset olivat ristiriidassa serbien näkemysten kanssa eivätkä tulevat vuosikymmenet tuoneet tilanteeseen muutosta. Kansallisuuksien välejä hiersi myös ensimmäisen maailmansodan aikainen asetelma, jonka puitteissa oli sodittu vastakkaisilla rintamilla.⁸⁷ 1939 luovuttiin viimein yrityksestä saada Jugoslavian kuningaskunnasta kansallisuuksien rajat ylittävä.⁸⁸

Serbien ja kroaattien väliset jännitteet epävakauttivat Jugoslavian kuningaskuntaa ja kansalliset pyrkimykset voimistuivat toisen maailmansodan aikana. Jugoslaviassa käytiin toisen maailmansodan aikana raaka sisällissota, jonka vaikutukset heijastuivat 1990-luvulle.⁸⁹ Toista maailmansotaa Balkanilla voitaisiin luonnehtia kaikkien sodaksi kaikkia vastaan. Serbien toimet herättivät saksalaisten miehittämässä Kroatiassa keskustelua vuonna 1941 oman valtion perustamisesta. Suur-Kroatiaan tähtäävä ääriliikkeen Ustase valtaanpääsy johti Kroatian ja Hertsegovinan alueilla serbien joukkosurmiin. Tämän seurauksena serbit hakeutuivat ensin chetnikien riveihin ja myöhemmin Josip Titon johtamien kommunististen partisaanien joukkoihin vuodesta 1942 lähtien. Fasistisen Saksan ja Italian miehityksen alaisuudessa kroaatit taipuivat fasismin kannalle, kun serbit taistelivat kommunistien riveissä partisaaneina.⁹⁰ Jako fasistien ja kommunistien kesken näkyi vielä 1990-luvulla Ranskan parlamentissa, kun kroaatit liitettiin ensisijaisesti saksalaisten vaikutuspiiriin alaisiksi⁹¹.

Jugoslavian sosialistinen tasavalta syntyi vuonna 1945 Jugoslavian kuningaskunnan raunioille, kun Titon johtamat partisaanit veivät voiton Jugoslavian hallinnasta toisen maailmansodan kamppailuissa. Titosta tuli sosialistisen Jugoslavian keskushahmo, jonka onnistui poliisin ja armeijan tukemana ylläpitää valtiollista yhtenäisyyttä autoritäärisellä tavalla. Sosialistisen tasavallan perustuslakia uudistettiin Titon kaudella näennäisesti demokraattisempaan muotoon vuonna 1974. Jugoslavian tasavaltojen rajat määriteltiin uudelleen ja ne saivat uudistetussa perustuslaissa valtion aseman Jugoslavian sisällä. Jugoslavian sosialistisen tasavallan kansoille annettiin näin näennäinen itsemääräämisoikeus alueidensa hallintaan. Tuohon asti hallinnollisena yksikkönä olleelle Bosnia-Hertsegovinalle myönnettiin samassa yhteydessä ensimmäistä kertaa

⁸⁵ Meier 1999, 128–129; Sretenović 2009, 36; Burg&Shoup 1999, 36.

⁸⁶ Peroche 1998, 207; Schöpflin 2006, 21.

⁸⁷ Sretenović 2009, 36.

⁸⁸ Burg&Shoup 1999, 20–21.

⁸⁹ Burg&Shoup 1999, 38–39.

⁹⁰ Meier 1999, 132–133.

⁹¹ QG Yves Tavernier (UDF), AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6657–6658.

historiassa valtiona tunnustettu asema ja sekä Vojvodinalle että Kosovolle kirjattiin autonominen asema osana Serbiaa.⁹² Tito kuitenkin epäonnistui valtiollisen yhtenäisyyden kannalta tärkeän yhteisen jugoslaavien identiteetin rakentamisessa.⁹³

Titon kuoltua vuonna 1980 käynnistyi Jugoslavian tulevaisuutta koskevien näkemyserojen vuoksi kulissien takainen valtakamppailu, johon Jugoslavian kansanarmeijakin otti osaa.⁹⁴ Inflaation kourissa kamppailleen valtion kansalaiset olivat tyytymättömiä elinoloihinsa ja valtion talous oli ylivelkaantunut. Jokainen tasavalta ryhtyi arvioimaan uudelleen asemaansa osana Jugoslaviaa ja sen suomia mahdollisuuksia.⁹⁵ Hallinnollisten erimielisyyksien lisäksi Jugoslavian tasavaltojen välejä kiristivät poliittiset vainot ja Kosovossa puhjenneet väkivaltaisuuDET⁹⁶. Myös aiemmin serbi-myönteiset Makedonia ja Bosnia-Hertsegovina irtautuivat Serbia-hegemoniasta ja alkoivat suhtautua epäillen yhtenäiseen Jugoslaviaan viimeistään 1990-luvulle tultaessa⁹⁷. Jugoslavia ryhtyi murenemaan, kun vaatimukset demokratian lisäämisestä kasvoivat vuosikymmenen lopun lähestyessä. Vuoden 1974 perustuslain tulkittiin oikeuttavan kansallisen itsemääräämisen lisäämisen ja viimekädessä itsenäistymisen. Ensimmäiset vapaat monipuoluevaalit näkivät päivänvalon Sloveniassa ja Kroatiaassa huhtikuussa 1990.⁹⁸

Jugoslavia oli pirstaloitunut sisäisesti talvesta 1990–1991 lähtien. Kun Serbian uusi perustuslaki perui Vojvodinan ja Kosovon autonomian, Slovenia ja Kroatia aloittivat itsenäistymiseen tähtäävät konkreettiset toimet. Kehityskulku johti kahdenkeskisiin neuvotteluihin Jugoslavian liittovaltion tulevaisuuden suunnista.⁹⁹ Samaan aikaan tasavallat ryhtyivät aseistautumaan ja järjestämään kansallisia puolustusjärjestelmiään. Poliittisia liittoumia muodostui ja niistä luovuttuun sen mukaan, millaiset olosuhteet kulloinkin vallitsivat. Tukea pyrkimyksille haettiin kansalaisten keskuudesta, kun yhteistyö valtioiden johdon taholla ei tuottanut tuloksia ja Jugoslavian loppu alkoi vaikuttaa todennäköiseltä. Kroatiaassa ja Bosnia-Hertsegovinassa välejä hiersi Slobodan Miloševićin käsitys kaikkien serbien asuttamien alueiden kuulumisesta Serbialle.¹⁰⁰ Propagandan leviämisen seurauksena kansallisuuksien välit kiristyivät entisestään ja etnisperusteiset yhteenotot ilmaantuivat katukuvaan.

⁹² Burg & Shoup 1999, 17.

⁹³ Burg&Shoup 1999, 40; Popović 2006, 46; Schöpflin 2006, 23–24.

⁹⁴ Meier 1999, 60, 158–159.

⁹⁵ Blitz 2006, 1; Meier 1999, 101–102.

⁹⁶ Meier 1999, 66, 94, 110–111.

⁹⁷ Meier 1999, 181, 192.

⁹⁸ Meier 1999, 139, 142.

⁹⁹ Meier 1999, 151–152, 162, 177.

¹⁰⁰ Meier 1999, 153, 157–163, 167–168.

Neuvotteluyrityksistä luovuttiin kesäkuussa 1991, kun kävi selväksi, ettei kaikkia tyydyttävää ratkaisua ollut mahdollista saavuttaa. Jugoslavian tasavaltojen sisäiset erimielisyydet johtivat lopulta Slovenian ja Kroatian kansanäänestysten tuloksia noudattaviin itsenäisyysjulistuksiin 25.6.1991.¹⁰¹ Kansallisuusaatteen voimistuminen ja tyytymättömyys näkyivät myös Bosnia-Hertsegovinassa, jossa Kroatian ja Serbian propagandakoneisto ruokki epäluuloja kansojen välille. Aseelliset yhteenotot puhkesivat sekä Sloveniassa että Kroatiassa alueiden omien puolustusvoimien ja Jugoslavian kansanarmeijan välillä itsenäisyysjulistusten jälkeen. Jugoslavian hajoamista seurannut konflikti oli näin puhjennut.¹⁰²

Slovenian ja Kroatian itsenäisyysjulistukset ja niitä seuranneet sodat herättivät kansainvälisen yhteisön huomaamaan läntisellä Balkanilla vallinneen tyytymättömyyden. Itsenäisiksi julistautuneiden valtioiden kypsyys joutui EY:n suurenuslasin alle kesällä 1991, kun Slovenia ja Kroatia hakivat kansainvälistä tunnustusta. Osapuolia kokoavat kansainväliset neuvottelut käynnistyivät kesällä 1991. Heinäkuussa saavutettiin Brionin tulitaukosopimus, joka määritteli Jugoslavian tasavaltojen maantieteelliset rajat sekä kansainvälisen tunnustuksen myöntämisen ehdot. Tämä nähtiin eurooppalaisen ulkopolitiikan riemuvoittona¹⁰³. Jugoslavian kansallisuuksien väliset kompleksiset suhteet vaikeuttivat rauhanprosessia. Jugoslavian maiden itsenäisyyskelpoisuuden selvittämiseksi perustettiin EY:n johdolla Badinterin komitea, jonka tehtävänä oli selvittää, täyttivätkö itsenäisyyttä tavoittelevat maat Euroopan yhteisön asettamat vaatimukset etnisiä vähemmistöjä ja rajoja koskien. Brionin tulitauko petti kesken neuvottelujen ja taistelut Kroatiassa jatkuivat. Syksyn 1991 neuvottelut ja Vancen suunnitelma toivat uuden tulitauon konfliktialueelle, mutta aseelliset yhteenotot jatkuivat Kroatiassa tämänkin jälkeen. Jugoslavian hajoaminen oli isku Ranskan tavoittelemalle Euroopan kehitykselle kohti yhtenäisyyttä.¹⁰⁴

¹⁰¹ Magas 2006, 118; Meier 1999, 69, 106, 146, 151–152, 157, 162, 174.

¹⁰² Burg&Shoup 1999, 44–47.

¹⁰³ Lucarelli 2000, 20.

¹⁰⁴ Burg & Shoup 1999, 92–93, 95–99; Tardy 1999, 114–115. Badinterin komission selvitysten mukaan Jugoslaviassa ei ollut edellytyksiä jatkaa yhtenä valtioina. Vancen suunnitelman piti sisällään YK:n rauhanturvaoperaation Kroatiassa. Rauhanturvaoperaation oli tarkoitus olla väliaikainen ja luoda puitteet Jugoslavian kriisin lopulliseksi ratkaisuksi. Keskeisenä elementtinä Vancen suunnitelmassa oli YK:joukkojen sijoittaminen demilitarisoiduille suoja-alueille (United Nations Protected Areas). Trifunovska (1999), 52–54.

2.2. Lyhyt Ranskan ja Jugoslavian suhteiden historia

Ranskalla ei ole ollut alueellisia intressejä Balkanilla sitten Napoleonin sotien¹⁰⁵. Sen sijaan alue on tarjonnut Ranskalle mahdollisuuden kasvattaa vaikutusvaltaansa ja osoittaa paikkansa kansainvälisessä politiikassa.¹⁰⁶ Osmanivallan heikentyessä Ranska ryhtyi omalta osaltaan tukemaan Balkanin kansojen separatistiliikkeiden itsenäisyyspyrkimyksiä 1800-luvun aikana¹⁰⁷. Tuolloin Ranskalle muodostui läheisimmät välit Serbian kanssa. Ranskan ja Serbian välinen liittouma oli luonteeltaan epätyypillinen, sillä se rakentui ennen kaikkea yhteiseksi koettujen arvojen ja kulttuurivaihdon eikä perinteiseen tapaan poliittisen tai alueellisen yhteisymmärryksen varaan. Merkittävä vaikutus Ranskan suhteisiin Balkanin maiden kanssa oli eurooppalaisten liittoumien muodostumisella 1800-luvulla. Alueella vaikuttaneet suurvallat ovatkin olleet ensisijaisena kohteena Ranskan Balkanin politiikassa.¹⁰⁸

Yksi vaikuttamisen keinoista on ollut taloudellinen tuki. Vuosisadan vaihteeseen tultaessa Ranska näki Balkanin alueen yhtenä kokonaisuutena, joka kuului osaksi Ottomaanien imperiumin jäänteitä. Näin ollen alueelle suunnatut investoinnit merkittiin kirjoihin Balkanin investointien nimen alle.¹⁰⁹ Serbian itsenäistyttyä taloudelliset investoinnit tarjosivat ranskalaisille mahdollisuuden hyötyä alueesta taloudellisesti.¹¹⁰ Taloudellisten hyötyjen lisäksi Ranska sai sananvaltaa Serbian talouspolitiikassa, sillä ranskalaiset pankit toimivat päälainoittajina tuoreen valtion menoissa. Auttamalla alueen taloudellista kehitystä ja toimittamalla aseita Ranska pyrki vakiinnuttamaan asemansa Jugoslaviassa maailmansotien välillä. Ranskalainen rahoitus dominoikin Jugoslavian kehitystä maailmansotien välisenä aikana. Ranska solmi Jugoslavian kuningaskunnan kanssa ystävyyssopimuksen vuonna 1927 ja kaupankäyntisopimuksen vuonna 1929. Ongelmana oli jugoslaviaalaisten tuotteiden viennin kohdentuminen Saksaan, jonka osuus investoinneista kasvoi. Ranskan oli näin vaikeampi blokata Saksan vaikutusvaltaa.¹¹¹

1900-luvun alussa lainojen tuoman taloudellisen kytköksen lisäksi Ranskan ja Serbian välille muodostui poliittinen yhteys Serbian asehankintojen sekä Serbian Venäjää kohtaan osoittamansa

¹⁰⁵ Pavlović 2010, 170–171.

¹⁰⁶ Sretenović 2009, 33–47.

¹⁰⁷ Kitić 1999, 100–101.

¹⁰⁸ Pavlović 2010, 167–186.

¹⁰⁹ Mitrović 2010, 234–235.

¹¹⁰ Malcolm 1996, 106.

¹¹¹ Cvetković 2010, 558–559, 565, 568.

lähentymisen myötä.¹¹² Ranskan liitto Venäjän kanssa toi Serbian Ranskan ulkopolitiikan piiriin, kun Venäjän suojeluksen piiriin kuuluva Serbia haki aktiivisesti tukea myös Ranskalta. Ystävyys ja yhteiseksi koetut kiinnostuksen kohteet toimivat Ranskan ja Serbian välisen sotilasliittouman pohjana ensimmäisen maailmasodan aikana, kun maat taistelivat samalla rintamalla. Ensimmäisen ja toisen maailmansodan aikainen yhteistyö taistelukentillä loi pohjan myöhemmälle yhteydelle Ranskan ja Serbian välillä. Ranska tuki Serbiaa lähettämällä lääkeapua, sotilaskoneita ja sotilaita rintamalle.¹¹³

Ranska oli osaltaan vaikuttamassa Jugoslavian kuningaskunnan syntyyn ensimmäisen maailmansodan jälkeen, sillä se halusi varjella intressejään alueella ja luoda saksalaisvastaisen liittouman. Ranskan usko yhtenäiseen Jugoslaviaan pohjautui näkemykseen eteläslaavien yhteisestä etnisestä identiteetistä, haluun vapauttaa kansat kaksoismonarkian ikeestä ja taata ihmis- ja kansalaisoikeudet kaikkialla.¹¹⁴ Ensimmäisen maailmasodan voittajavaltioihin lukeutunut Ranska näki tässä mahdollisuuden kasvattaa vaikutusvaltaa Euroopassa ja samalla torjua Saksan mahdolliset pyrkimykset.¹¹⁵ Unkarin uhan varalta solmittiin vuonna 1920 Petite entente-sotilassopimus Tšekkoslovakian, Romanian sekä Serbien, kroaattien ja sloveenien kuningaskunnan kesken. Sopimus siirtyi myöhemmin Ranskan suojelukseseen, mutta Jugoslavia jättäytyi sopimuksen ulkopuolelle vuonna 1932.¹¹⁶

Serbeillä oli ennestään positiivinen suhde Ranskaan. Nyt tuota positiivista asennoitumista haluttiin syventää heterogeenisen valtion kaikkien ryhmittymien pariin. Maaperä oli otollinen, sillä voittajana selvinnyt Ranska tarjosi nuorelle valtiolle historiallisen ja poliittisen esimerkin ja turvaa ja lisäksi ranskan kieli edusti arvovaltaa ja mahdollisuuksia. 1920-luku oli Ranskan ja Serbien, kroaattien ja sloveenien kuningaskunnan kulttuurivaihdon kulta-aikaa, ja se pohjautui kuningaskunnan perustamista edeltäneeseen, sodanaikaiseen, Ranskan ja Serbian väliseen liittoumaan. Kroatiassa karsastettiin Ranskan lähentymispyrkimyksiä. Pitkän tähtäimen tavoitteen toteuttamiseksi Ranskan ulkoministeriössä päätettiin lähestyä aluetta kulttuuridiplomatian keinoin, sillä aiemmat lyhyet poliittisen propagandan täsmäiskut eivät olleet tuottaneet tulosta neutraaleissa maissa. Kroaattien kielteinen asenne Ranskan yrityksiin luoda yksi jugoslavialainen identiteetti konkretisoitui osin, kun Kroatian ja Serbian välinen kuilu syveni 1920-luvulla. Kulttuuri oli

¹¹² Peroche 1998, 207

¹¹³ Opačić 2010, 316, 321; Pavlović 2010, 180; Wood 1994, 132.

¹¹⁴ Krivokapić-Jović 2010, 380–386, 390.

¹¹⁵ Meier 1999, 127; Malcolm 1996, 132, 169; Sretenović 2009, 33–34.

¹¹⁶ Peroche 1998, 208; Réveillard 2010, 401.

vahvasti linkittynyt politiikkaan, talouteen ja sotilaalliseen aspektiin, jolloin mentaliteetteihin vaikuttamisen kautta Ranska pystyi vaikuttamaan myös poliittiseen päätöksentekoon. Ranskan suhtautumista Jugoslaviaan 1920-luvulla luonnehtii pyrkimys alueen tilanteen rauhoittamiseksi ennemmin Italian mieliksi kuin lain ja sivilisaation puolustaminen.¹¹⁷ Ranskan myönteisemmän suhteen Serbiaan verrattuna muihin Jugoslavian osavaltioihin nähdään periytyvän maiden välisestä historiallisesta siteestä. Kroatia puolestaan muistettiin 1990-luvun poliittisissa puheissa toisen maailmasodan natsien liittolaisena.¹¹⁸

Toisen maailmansodan jälkeistä Ranskaa voi luonnehtia keskikokoiseksi eurooppalaiseksi vallaksi, jonka asema perustuu ydinasearsenaaliin ja afrikkalaisten valtioiden muodostamaan yhteistyöverkostoon. Näistä lähtökohdista käsin Ranska on aktiivisesti tavoitellut vaikutusvaltaa kansainvälisessä politiikassa, mutta on joutunut toistuvasti todistamaan strategioidensa arvon. Ranskan ulkopolitiikan tukirangaksi onkin muodostunut poliittinen analyysi ja toimintaa ohjaava filosofia, joka Viidennen tasavallan aikaisten perinteiden valossa lankeaa valtion päämiehen määritettäväksi. Kenraali de Gaullen perintönä syntyneiden mallien pohjalta Ranska pyrki tuomaan näkemyksiensä mukaisen oikeudenmukaisuuden ja järjen äänen kuuluviin.¹¹⁹

Kylmän sodan aikana Ranska pyrki muodostamaan vastavoiman Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton väliin. Kulttuuridiplomatia oli yksi merkittävimmistä keinoista. Ranskan hallitukset ovat sijoittaneet suuria summia kansallisen kulttuurin ja kielen vientiin kaikkialla maailmassa.¹²⁰ 1960-luvulla Ranska määritteli kansallisen politiikkansa tavoitteeksi poliittisen riippumattomuuden niin Yhdysvalloista kuin Neuvostoliitosta. Ranska tavoitteli kansainvälisen politiikan tasapainoa ja pyrki olemaan kansallisten pyrkimysten tukija maailmanlaajuisesti.¹²¹ Vastaiskuna Yhdysvaltojen ylivoimalle Ranska käänsi kylmän sodan aikana katseensa sitoutumattomien ja kehitysmaiden suuntaan kansainvälisen tuen saamiseksi.¹²² Titon johtama Jugoslavian välit Neuvostoliittoon katkesivat vuonna 1948, jolloin maa siirtyi sitoutumattomien leiriin. Vasemmistolaisen Ranskan oli tuolloin hyväksyttävää kääntää katse Jugoslavian suuntaan ja talousbuumin aikana vuonna 1953 länsimaiden sosialistit pitivätkin Jugoslavian taloutta esimerkillisenä.¹²³ Ranskasta löytyi myös tukea, kun Neuvostoliiton ikeestä erotetun Jugoslavian johtajaa vastaan käytyjen poliittisten

¹¹⁷ Sretenović 2009, 33–45.

¹¹⁸ Lucarelli 2000, 154–155.

¹¹⁹ Smouts 1983, 156, 167.

¹²⁰ Howarth & Varouxakis 2003, 189.

¹²¹ Becker 2003, 114.

¹²² Reynaud 1964, 259–260.

¹²³ Peroche 1998, 217.

oikeudenkäyntien aikana 1950-luvun alussa.¹²⁴ Koska De Gaullen tavoitteena oli tasapainottaa kansainvälisen kentän toimijoiden voimasuhteita, pyrki hän 1960-luvulla aktiivisesti luomaan suhteita myös sosialistimaihin¹²⁵.

Kylmän sodan maailmanjärjestyksen murentuessa Ranskassa pelättiin Saksan vaikutusvallan lisääntymistä. Tämä vaikutti Ranskan suhtautumiseen Jugoslavian kriisiin.¹²⁶ Ranska toimi aktiivisena aloitteentekijänä koko kriisin ajan. Jugoslavian kriisin ratkaisemiseksi Ranskan kanta pysyi vahvasti rauhankonferenssin puolella ja se painotti diplomaattisten keinojen käyttöä ratkaisun löytämiseksi. Diplomaattiset keinot kriisin välttämiseksi eivät tuottaneet tulosta ja Ranskan oli tunnustettava tosiasiat eli sosialistisen talouden mallimaan Jugoslavian hajoaminen 16.12.1991.¹²⁷ Toteutuneiden aloitteiden ohella Ranska teki lukuisia muita aloitteita kriisin ratkaisemiseksi, mutta monet niistä kariutuivat. Joukossa oli ulkoministeri Roland Dumasin kesällä 1991 tekemä radikaali ehdotus Länsi-Euroopan joukkojen lähettämisestä Kroatiaan konfliktin synnyn ehkäisemiseksi, mutta aloite kaatui Euroopan suurvaltojen vastustukseen. Ranska ja Saksa yhdistivät rintamansa elokuussa 1991 ja ehdottivat YK:n joukkojen lähettämistä alueelle.¹²⁸ Ranska jatkoi diplomaattisten ratkaisujen etsimistä YK:n välityksellä, mutta kohtasi laajaa vastustusta. Kesäkuun 28. päivänä Ranskan presidentti vieraili Sarajevossa symbolisena eleenä sillä hän halusi kritisoida kansainvälisten instituutioiden toiminnan hitautta.¹²⁹

Ranskan poliittisten traditioiden mukaan maan presidentti François Mitterrand määritteli Ranskan politiikan suhteessa Jugoslavian hajoamiseen.¹³⁰ Jugoslavian hajoaminen nähtiin Ranskassa mahdollisuudeksi vahvistaa ulkopoliittisia asemia sekä panna Euroopan yhteisön ulkopoliittikka täytäntöön.¹³¹ Ranskan näkemyksen mukaan tuli keskittyä humanitäärisen avun turvaamiseen. 26.8.1992 käynnistyi entistä Jugoslaviaa koskeva kansainvälinen konferenssi, johon osallistuivat entisen Jugoslavian maat ja vähemmistöjen edustajat, sen naapurivaltiot sekä eri maiden ulkoministereitä. Välittäjinä toimivat Britannian ulkoministeri David Owen sekä Yhdysvaltojen entinen ulkoministeri Cyrus Vance. Ranskan ulkoministeri Roland Dumas pyysi YK:ta sekä EY:tä selvittämään sodan aikana tapahtuneita joukkomurhia ja lokakuun 6. päivänä YK:n

¹²⁴ Sacker 1999, 55.

¹²⁵ Suhteiden luomisen avulla de Gaulle tavoitteli Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen aseman horjuttamista. Tähän liittyi myös Kiinan kansantasavallan tunnustaminen Kiinan viralliseksi johdoksi tammikuussa 1964. Becker 2003, 118.

¹²⁶ Conversi 2006, 67–68.

¹²⁷ Lucarelli 2000, 153.

¹²⁸ Lucarelli 2000, 20–21.

¹²⁹ Lucarelli 2000, 34; Tardy 1999, 115.

¹³⁰ Tardy 1999, 117.

¹³¹ Economides & Taylor 2007, 69.

turvallisuusneuvosto antoi päätöslauselman 780 komission perustamisesta. Samaan aikaan EY toteutti ranskalaisten ajaman lentokieltoalueen toteutuksen Bosnia-Hertsegovinan ylle.¹³² Joulukuussa Ranska oli valmis sotalentokoneiden lähettämiseen alueen lentokiellon valvomiseksi¹³³. Ranska oli uhannut vetää joukkojaan pois huhtikuussa 1993, mutta YK määräsi ranskalaiset joukot suojelemaan Bihacissa muslimipakolaisia¹³⁴.

Yhdysvaltojen ulkoministeri Warren Christopher yritti suostutella Euroopan valtiot voimankäyttöön rauhaan pakottamiseksi, mutta brittiläisten ohella Ranska kieltäytyi pommittamasta serbejä ja vaati poistamaan muslimeihin kohdistuneen asevientikiellon. EY:n ministerit uskoivat Slobodan Miloševićin kykenevän taivuttelemaan Bosnian serbit rauhan ehdotuksen taakse. Bosnian serbien aloittivat vastahyökkäyksen estääkseen muslimien etenemisen marraskuussa 1994. Tämä sai Naton aloittamaan YK:n pyynnöstä viimein ilmaiskut marraskuun 21 päivänä. Ranskassa tämän nähtiin olevan ristiriidassa YK:n toiminnan kanssa, sillä iskut vaaransivat maassa olevien joukkojen turvallisuuden. Taistelujen jatkuessa Ranska päätti pitää joukkonsa Bosnia-Hertsegovinassa ja jopa lisätä rauhanturvaajien määrää.¹³⁵

Toukokuun 1995 heikentyneessä turvallisuustilanteessa vastavalittu presidentti Jacques Chirac muutti Ranskan linjaa kohti rauhaan pakottamista. Ranska kritisoi ilmaiskujen huonoa valmistelua ja uhkasi vetää joukkonsa pois ellei FORPRONU (la Force de protection des Nations unies) joukkoja vahvistettaisi. Kriisin keskellä Länsi-Euroopan liitto päätti luoda nopean toiminnan joukot, johon Ranska yhdessä Britannian kanssa toimitti miehet. Serbien vallattua Srebrenican ja toimitettua ihmisiä tuhoamisleireille Chirac julisti Ranskan valtaavan Srebrenican takaisin vaikka voimakeinoin. Tästä huolimatta marraskuussa 1995 Ranska uhkasi jälleen vetää joukkonsa pois, mutta muutti asennettaan hyväksyvämmäksi ilmaiskujen suhteen.¹³⁶

¹³² Lucarelli 2000, 35–39.

¹³³ Lucarelli 2000, 42.

¹³⁴ Lucarelli 2000, 47.

¹³⁵ Lucarelli 2000, 48, 64–65.

¹³⁶ Lucarelli 2000, 67–69.

3. Jugoslavian hajoaminen kansainvälisen toiminnan näyttämönä

3.1. Ranskan parlamentin tulkinnat Jugoslavian hajoamisesta

Poliittinen keskustelu painottuu Ranskassa voimakkaasti menneisyyteen ja viittaukset siihen sekä historiallisiin hahmoihin ovat oleellinen osa poliittista keskustelua. Ranskalainen keskustelu ei perinteisesti kyseenalaistakaan menneisyyden relevanttiutta aikalaiskeskustelussa vaan tulkintoja menneisyydestä.¹³⁷ Jugoslavian hajoamista ja sen seurauksia koskeva keskustelu noudatti konventionaalaisia käytänteitä ja menneisyyden avulla parlamentaarikot perustelivat kantojaan. Ranskan parlamentin Jugoslavian tilannetta koskevissa keskusteluissa menneisyyden tulkinnoilla oli sijansa. Valtion menneiden vuosikymmenten päätöksiä pystyttiin Jugoslavian hajotessa katsomaan kriittisesti ja historiaa tulkitsemaan siten, että se tuki hallituksen ja kansainvälisten toimijoiden kritisointia. Ranskalaisilla parlamentaarikoilla oli konfliktin lopulla oma näkemyksensä Jugoslavian hajoamisen taustoista. Jugoslavian hajoamista seurannut Bosnian konflikti pitkittyi ja alkukesästä 1995 Ranskan hallitus päätyi antamaan niin kansalliskokouksen kuin senaatinkin edessä lausunnon tapahtuneesta sekä puolueiden edustajille mahdollisuuden esittää näkemyksensä tilanteesta. Ranskan senaatin istunnossa Guy Cabanel (RDE) esitti ryhmänsä puheenvuoron aikana Jugoslavian hajoamista seuranneen pitkittyneen konfliktin taustan monisyiseksi rakennelmaksi, jonka taustalla vaikuttivat niin etniset, kielelliset kuin uskonnolliset eroavuudet. Bosnialaisten ja serbien välisen kitkan juuret Cabanel johti vuoden 1389 Kosovon taisteluun, jolloin alue menetettiin ottomaaneille. Cabanel näki menetyksen lähtölaukauksena serbien nationalistisille pyrkimyksille ottomanien ja Itävallan imperiumien puristuksessa.¹³⁸

Toinen 1990-luvun tilanteeseen johtanut tapahtumasarja käynnistyi Cabanelin mukaan ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kun 4.6.1920 solmittiin Petit Trionin sopimus¹³⁹. Tuolloin sodasta voitokkaina selvinneet ympäröivät valtiot eivät perehtyneet rauhan rakentamiseen riittävästi, vaan repivät Itävalta-Unkarin monikansallisen imperiumin pienemmiksi valtioiksi ajattelematta kansallisuuksien hajottamisen seurausta. Itävalta-Unkarin osana olleet kansallisuudet ajautuivat näin uudelleen usean valtion alueelle. Samalla luotiin illuusio, että Serbian kuningaskunta voisi toimia yhdessä sloveenien, kroaattien ja bosnialaisten kanssa. Vuonna 1929 illuusio johti serbien johtaman Jugoslavian kuningaskunnan syntyyn, johon kroaatit saatiin liitettyä mukaan vain vaivoin.

¹³⁷ Howarth & Varouxakis 2003, 2–4.

¹³⁸ DG, Guy Cabanel (RDE), Sénat (senaatti, jatkossa S) 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 626.

¹³⁹ DG, Guy Cabanel (RDE), S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 626–627.

Toisen maailmasodan aikana Jugoslavian sisäinen hajaannus nähtiin, kun kroaatit liittyivät akselivaltojen rinnalle. Sisäisesti hajanaisessa Jugoslavian kuningaskunnassa tšetnikit olivat rojalisteja ja partisaanit taistelivat kommunistien riveissä. Kroatialainen Josip Broz eli Tito oli sosialistisen Jugoslavian keskushahmo ja uusi valtio rakentui hänen johdolla sisäisten rajojen varaan.¹⁴⁰

Senaattori Jacques Habert (NI) kiteytti Bosnian konfliktin kansallisuuksien vuosisatoja kestäneen vihanpidon kumuloitumiseksi, jonka osapuolista katoliset kroaatit nojasivat Kroatiaan, ortodoksiserbit halusivat liittyä osaksi Suur-Serbiaa sekä näiden osapuolten välissä olleisiin muslimeihin, jotka olivat alkujaan serbejä ja kroaatteja, mutta olivat Ottomaanien imperiumin aikana kääntyneet kristinuskosta muslimeiksi. Habert tuomitsi Ranskan ja muiden ulkovaltojen politiikan, joka oli 1990-luvun alussa tähdännyt Jugoslavian koossapitämiseen julistamalla: ”Historiansa aikana Bosnia ei ole koskaan ollut yksi kansakunta [...] Bosniassa ei ole ollut kansakunnan vaatimia elementtejä.”¹⁴¹ Kansainvälinen yhteisö oli ollut haluton myöntämään, että kansallisuuksien välinen yhteistyö saattaisi olla mahdotonta, vaikka historia oli täynnä puoltavia todisteita osmanien, Itävalta-Unkarin ja Jugoslavian kuningaskunnan ajoilta.

Ulkovaltojen silmissä Jugoslavia oli ollut 1990-luvun alkuun asti seesteinen kansallisuuksien välisen yhteiselon mallimaa, joten tilanteen eskaloituminen rajuiksi väkivaltaisuuksiksi ja lopulta sodaksi tapahtui yllättäen. Euroopan yhteisö oli muodostunut vakauttamaan maanosan oloja ja Jugoslavian hajoaminen nähtiin aluksi maanosan sisäisenä asiana. Kyseessä oli ensimmäinen sota Euroopan mantereella sitten toisen maailmasodan. Tämä korosti Euroopan yhteisön roolia kriisin ratkaisussa. Euroopan yhteisöllä oli kriisissä näytönpaikka sen mahdollisuuksista toimia suurvaltojen rinnalla. Samalla Ranskalle tarjoutui mahdollisuus osoittaa omat voimavaransa Euroopan ytimessä.

Yhteisön vahvuuksien sijaan heikkoudet nousivat pian esiin. Kahdentoista jäsenmaan välillä oli vuodesta 1991 lähtien erimielisyyttä siitä, miten rajoilla käydyin sodan vahingot minimoitaisiin. Erityisen huomion kohteena oli Ranskan ja Saksan välinen vastakkainasettelu. Mielipiteissään hajanainen Eurooppa ei kyennyt rauhoittamaan kriisialuetta ja konfliktin pitkittyessä kansainvälisen yhteisön rooli rauhanprosessissa korostui. Vuoteen 1993 mennessä Euroopan yhteisö oli saanut

¹⁴⁰ DG, Guy Cabanel (RDE), S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 626–627.

¹⁴¹ ”La Bosnie, dans sa histoire, n’a jamais été une nation [...] il n’y avait nullement les éléments d’une nation en Bosnie.” DG, Jacques Habert (N.I.), S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 632.

rauhanprosessiin rinnallensa uusia toimijoita. Neuvostoliiton seuraajavaltion Venäjän asema kasvoi ja myös Yhdysvallat aktivoitui. Uudessa tilanteessa Ranska etsi aktiivisesti ratkaisua ja toimi lukuisten aloitteiden tekijänä niin EY:ssä kuin YK:ssa kuin Natossakin, muttei useinkaan saanut riittävästi tukea ehdotuksilleen. Toisinaan ratkaisut toteutettiin vasten Ranskan tahtoa.

3.2. Jugoslavian hajoaminen Eurooppa-kriittisyyden kanavana

Euroopan yhteisön johtamat sovitteluyritykset kariutuivat ja alati jatkuvat yhteenotot olivat haaste Ranskan imagolle niin suurvaltana kuin ihmisoikeuksien, demokratian ja laillisuuden puolustajana. Käsitteet ”ihmisoikeudet” ja ”kansalaisoikeudet” ovat juurtuneet ranskalaiseen poliittiseen ajatteluun ja Dorothy Pickelsin mukaan ne ovat saavuttaneet myyttisen aseman poliittisessa kielenkäytössä¹⁴². Epäonnistumiset saivat Ranskan kansalliskokouksen ja senaatin ottamaan kantaa hallituksen toimiin Jugoslavian tilanteen osalta vuoden 1991 loppusyksyllä. Tuolloin huomion kohteena olivat hallituksen ja Euroopan yhteisön toiminta kriisin ratkaisemiseksi. Jugoslavian hajoaminen ja Euroopan yhteisön kyvykkyyden kyseenalaistaminen ajoittuivat samalle hetkelle, kun Euroopan yhdentymisprosessi oli käynnissä. Ranskalla olikin ollut keskeinen rooli Euroopan integraation edistäjänä¹⁴³. Jugoslavian konflikti antoi näin mahdollisuuden kritisoida Euroopan yhteisöä maassa, joka tavoitteli tiiviimpää eurooppalaista yhteistyötä kansainvälisen politiikan murroksen aikakaudella.

Ennen EY:n yhteistyön tiivistämisestä käsittelevää Maastrichtin kokousta käynnistyi Ranskan parlamentissa kritiikki Euroopan yhteisön kyvyttömyydestä taata maanosansa turvallisuus. Yhteisön kyky taata turvallisuus nähtiin ongelmallisena erityisesti oppositiopuolue RPR:n riveissä, jossa katsottiin, että Ranskan aseman kansainvälisen politiikan huipulla olisi vaarassa. Näin kävisi, mikäli Ranska ei johtajan roolissa kykenisi takaamaan rauhaa omassa maanosassaan.¹⁴⁴ Kun parlamenttia tarkastellaan Kari Palosen politiikan konfliktiaspektin näkökulmasta, oppositio sai näin tilaisuuden haastaa vallassa olevien puolueiden kyvykkyyden ylläpitää Ranskan etuja

¹⁴² Pickles 1960, 15.

¹⁴³ Toisen maailmasodan tuoman nöyryytyksen jälkeen Ranska halusi palauttaa uskottavuutensa. Kenraali de Gaulle ryhtyi edistämään kansainvälistä politiikkaa, jonka tavoitteena oli luoda Euroopasta merkittävä kansainvälinen toimija Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton rinnalle. De Gaulle näki Ranskan aseman olevan itsenäisen Euroopan ytimessä johtajavaltiona. Ranskalaisten halu tiiviiseen Euroopan integraatioon on ollut kuitenkin vähäistä. Eurooppalaiselta yhteistyöltä on haettu lähinnä tukea omien pyrkimysten saavuttamiseksi niin turvallisuuden, kansainvälisen aseman kuin talouden saralla. Maastrichtin sopimuksen ratifiointi onnistui Ranskassa vain hiuksenhienon enemmistön turvin ja sitä vastustettiin suuresti ennen äänestystä. Howarth & Varouxakis 2003, 195–196; Reynaud 1964, 16, 37. Keskustelut Maastrichtin sopimuksen hyväksymisestä tarjosivat poliittisille sekä hallitus- että oppositiopuolueiden edustajille mahdollisuuden kritisoida presidentti Mitterrandin Eurooppa-politiikan suuntalinjoja. Niblett 2001, 98.

¹⁴⁴ QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127.

kansainvälisellä kentällä. Tyytymättömyyden ytimen muodosti näkemys Ranskan hallituksen ja presidentin toimettomuudesta vasemmistohallinnon aikakaudella konfliktin vuosina 1991–1993. Hallituspuolueen edustajana Yves Taviernen (S) sen sijaan painoi kriisinhallinnan takasijalle ja painotti enemmän Eurooppa-kriittisyyttä¹⁴⁵. Tämän hän teki korostamalla Euroopan kyvyttömyyttä Ranskan saamattomuutta enemmän.¹⁴⁶ Taviern palautti uskon hallituksen toimiin, kun hän ulkoisti vastuun Euroopan yhteisölle ja puolusti näin hallituksen toimia. Aiemmin oli kyseenalaistettu Ranskan kyky vastata ajan tuomiin haasteisiin ja puolustaa ihmisoikeuksien periaatteita.

Maastrichtin sopimuksen synnyn vastustaminen näkyi Euroopan yhtenäisyyden ja toimivuuden kyseenalaistamisena usealla eri tasolla: Eurooppa oli kykenemätön puolustamaan alueen turvallisuutta ja rauhaa, koska yhteisön jäsenet ajoivat ensisijaisesti omia intressejään¹⁴⁷. Uusi sopimus myös jäykistäisi rakenteita eivätkä jäsenvaltiot kykenisi enää reagoimaan omien tarpeidensa mukaisesti¹⁴⁸. Käytännössä tämä merkitsisi Ranskan mahdollisuuksien heikkenemistä omien etujensa valvonnassa. Vaikka Tavernierin puheenvuorosta kävi ilmi huoli siitä, miten Jugoslavian alueen raakuudet saatettaisiin päätökseen, oli ongelman ytimenä Euroopan yhteisön tulevaisuuden suunta¹⁴⁹. Vastauksena huoleen valtiosihteeri Kouchner kiersi ongelmaksi koetun Euroopan toimijuuden ja korosti sen sijaan Ranskan aloitteellisuutta¹⁵⁰. Näin Kouchner sivuutti Euroopan yhteisön roolin ja onnistui painottamaan hallituksen toimia positiivisella tavalla. Ongelman ytimenä oli Kouchnerin puheenvuoron mukaan kansainvälinen yhteisö, joka ei antanut riittävästi tukea vihanpidon rajoittamiseen ja näin Eurooppa joutui toimimaan yksin.¹⁵¹ Puheenvuoron sanomassa Ranska seisoi yksin oikeudenmukaisuuden eturintamassa. Kouchner nosti Ranskan donquijotemaiseen taisteluun oikeuden puolesta tuulimyllyjä vastaan.

Kouchner jatkoi parlamentin edessä näin Ranskan gaullistista traditiota maan suurvalta-asemansa oikeutuksen puolustajana. Vaikka Ranska toimi oikeudenmukaisuuden puolustajana, maailmanpoliittisen tilanteen muutos 1990-luvulla ei enää antanut toimintamahdollisuuksia yksittäisille valtioille. Toiminta tuli koordinoita yhteistyössä, mikä näkyi ministerin vastauksessa. Ranska oli ristiriitaisessa tilanteessa. Se tähtäsi EY:n yhteistyön tiivistämiseen ja halusi rakentaa yhteisöstä keskeistä toimijaa, mutta samalla joutui tunnustamaan EY:n heikkoudet kansainvälisen

¹⁴⁵ QG, Yves Tavernier (S) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6657.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ QG, Robert Galley (RPR) AN 11.12.1991, julk. JO 114(1) A.N. 12.12.1991, 7584; QG, Yves Tavernier (S) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6657.

¹⁴⁸ QG, Robert Galley (RPR) AN 11.12.1991, julk. JO 114(1) A.N. 12.12.1991, 7584.

¹⁴⁹ QG, Yves Tavernier (S) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6657.

¹⁵⁰ QG, Bernard Kouchner (valtiosihteeri, secrétaire d'Etat) AN, A.N. 28.11.1991, 6657–6658.

¹⁵¹ QG, Yves Tavernier (S) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6657.

toiminnan kentällä. Toimitilaa ei haettu neutraalina maana kahden suurvallan välissä vaan tila pyrittiin löytämään Euroopan yhteisöä vahvistamalla. Euroopan merkityksellisyys olisi näin myös Ranskan merkityksellisyyden merkki tilanteessa, jossa yhteistyö oli voimaa.

Joulukuuhun 1991 mennessä asenteet Ranskan valtiojohdon Jugoslaviaa koskevia ratkaisuja kohtaan kovenivat kansalliskokouksessa ja huomiot sen tekemiä ratkaisuja kohtaan muuttuivat kriittisemmiksi. Ennen kaikkea häpeän kohteena oli oppositiopuolueen edustajan Charles Ehrmannin (UDF) puheenvuoron mukaan Euroopan toimettomuus ja välillisesti hallituksen luotto Euroopan yhteisöön.¹⁵² Ehrmannin kritiikki kohdistui enemmän Euroopan yhteisön toimintakykyyn enemmän kuin kyseenalaisti yhteisön olemassaolon perusteet. Skeptisyys Euroopan yhteisön toimintakykyä kohtaan oli Ehrmannin mukaan seurausta EY:n kykenemättömyydestä rauhoittaa tilanne Jugoslaviassa yhteisön sisäisten erimielisyyksien vuoksi¹⁵³. Toimivuuden kritisoinnilla Ehrmann saattoi pyrkiä tuomaan esiin rakenteiden toimimattomuuden ja halun muutokseen Euroopan yhteisön tasolla. Kroatian sota näyttäytyi näin Ranskan sisäisenä Eurooppa-politiikan pelikenttänä. Euroopan yhteisö merkitsi tukea Ranskan valtapyrkimyksille, mutta kansalliskokouksen riveistä kuului epäluottamuksen ääniä yhteisön kykyyn toimia Ranskan tavoitteiden välikappaleena. Jugoslavian hajoaminen liitettiin näin osaksi laajempaa keskustelua Eurooppa-politiikan suuntalinjoista. Euroopan yhteisön uskottavuus oli koetuksella ennen kaikkea siksi, että se oli epäonnistunut Slovenian ja erityisesti Kroatian rauhanomaisen itsenäistymisen tukemisessa¹⁵⁴.

Kriittinen suhtautuminen hallituksen luottoon Euroopan yhteisöä kohtaan toistui myös senaatin hallitukselle osoittamissa kysymyksissä. Senaattori Jean-Paul Bataille (N.I.) otti kansanedustaja Ehrmannia jyrkemmän kannan Ranskan Eurooppa-politiikkaan. Jugoslavian tilannetta hyväksikäyttäen hän joulukuussa 1991 kritisoi hallituksen ratkaisuja painottaen Euroopan yhdentymistä ulkopoliitikassa sanomalla: ”[...] Euroopan rakentaminen ei voi olla suurvallan ainoa kunnianhimon kohde.”¹⁵⁵ Jean-Paul Bataille (N.I.) Vain hetkeä aiemmin Bataille oli puhunut suuresta suunnitelmasta Ranskan osalta ja liittänyt sen kenraali Charles de Gaullen perintöön. Onkin perusteltua olettaa, että erään suurmaan kunnianhimoista puhuessaan Bataille viittasi Ranskan pyrkimykseen tiivistää Euroopan yhteisöä. Mikäli näin tulkitaan, senaattori Bataille ei

¹⁵² QG, Charles Ehrmann (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6664.

¹⁵³ QG, Charles Ehrmann (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6664.

¹⁵⁴ Kroatian ja Slovenian itsenäistymistä koskeva keskustelu käsitteli Euroopan sisäisten valtasuhteiden määrittelyä etenkin Ranskan ja Saksan välillä. Aiheeseen palataan myöhemmin.

¹⁵⁵ ”[...] la construction européenne ne peut être l'unique ambition d'un grand pays.” QG, Jean-Paul Bataille (N.I.) S 12.12.1991, julk. JO107 S. 13.12.1991 5278–5279.

halunnut priorisoida Ranskan Eurooppa-politiikkaa, mikäli se tapahtuisi kansainvälisen politiikan kustannuksella. Jugoslavian tilanteeseen kantaa ottaneet senaattorit näkivät kansainvälisen yhteisön vähintään yhtä merkittävänä toimijana Jugoslavian kysymyksessä kuin Euroopan yhteisön. Bataillen puheenvuorosta on aistittavissa samaa suuntautumista kansainvälisen yhteistyön korostamiseen kuin senaattori Guénalla, joka olisi katsonut Ranskan liittoutuvan ennemmin Iso-Britannian, Venäjän ja Yhdysvaltojen kanssa Jugoslavia-kysymyksessä ennen sisällissodan puhkeamista¹⁵⁶.

Kevään 1993 parlamenttivaaleissa oikeistopuolueet saivat murskaenemmistön kansalliskokouksessa ja näin ollen vasemmistohallitus väistyi oikeistohallituksen tieltä¹⁵⁷. Kansalliskokouksessa UDF:n riveistä kuului tuolloin yllättäen enemmänkin riitasointuja jo valtakautensa päättäneen vasemmistohallituksen Eurooppa-politiikan suuntaan. Hallitukseen nousseen UDF:n edustaja Claude Malhuret liitti kysymyksen Ranskan velvollisuuksista maan suhteeseen Euroopan yhteisöön. Malhuret teki tämän kritisoimalla sosialistihallituksen luottamusta Euroopan yhteisöön. Eurooppalainen toimintamalli ei tuottanut tuloksia ja tällä oli vaikutuksensa Ranskan imagoon valistuksen maana; kyvyttömyys ratkaista tilanne häpäisi Ranskan: ”[...] 1992 oli synkkä vuosi Euroopalle, nyt ranskalaiset odottivat hallitukselta tiennäyttäjän roolia kunniansa palauttamiseksi, Ranska on jälleen kerran Euroopan sydämessä ja vuosisadan lopussa viesti on seuraava: oikeus, vapaus ja ihmisoikeudet.”¹⁵⁸ Malhuretin retoriikassa näkyi gaullistinen kanta, joka korosti Ranskan itsenäisyyttä kansainvälisten toimijoiden joukossa. Puheenvuorollaan Malhuret petasi uudelle hallitukselle toiminnan edellytyksiä. Tämän hän teki tyrmäämällä edellisen hallituksen toimet Ranskan arvojen puolustamisen sekä konfliktinratkaisun osalta ja kritisoimalla sen valintoja Ranskan Eurooppa-politiikan suhteen epäonnistuneiksi. Uudella hallituksen kokoonpanolla oli nyt mahdollisuus tuoda muutos tilanteeseen ja palauttaa asiat raiteilleen.

Parlamentaarikkojen Euroopan yhteisöä/unionia kohtaan osoittamassa luottamuksessa tapahtui kansalliskokouksen keskusteluissa vuosien saatossa aaltoilua. Toisinaan sitä kritisoitiin, toisinaan sillä katsottiin olevan keskeinen rooli Ranskan kansainvälisen vaikutusvallan lisäämisessä. Jacques Le Nay (NI) kyseenalaisti Euroopan unionin uskottavuuden kansainvälisen painostuksen luomisessa, kun eurovaalit lähestyivät vuonna 1994. Le Nay näki Bosniassa tapahtuvilla

¹⁵⁶ QG, Yves Guéna (RPR) S 18.10.1991, julk. JO 67 S. 19.10.1991, 3051.

¹⁵⁷ Howarth & Varouxakis 2003, 45.

¹⁵⁸ ”[...]1992 restera une année sombre pour l'Europe. Les Français attendent aujourd'hui du Gouvernement qu'il montre le chemin de l'honneur retrouvé, qu'il montre que la France a encore, au coeur de l'Europe, en cette fin de siècle, un message à délivrer: celui de la justice, de la liberté et des droits de l'homme.” QG, Claude Malhuret (UDF) AN 14.4.1993, julk. JO 4 A.N. 15.4.1993, 77–78.

sanoinkuvaamattomilla kauheuksilla olevan merkitys Euroopan parlamentin vaalien vaalikeskusteluihin¹⁵⁹. Samalla Le Nay välillisesti asetti kyseenalaiseksi EU:n kyvyn tukea Ranskan pyrkimyksiä ja edelleen unionin tosiasiallisen merkityksen Ranskalle. Bosnian konflikti sai Ranskan kansalliskokouksessa näin merkityksen Euroopan unionin eloonjäämiskamppailuna ja säilyäkseen sen tulisi osoittaa kykynsä suurten toimijoiden rinnalla. Le Nay puki kritiikkinsä sanoiksi kysymällä: ”Kuoleeko Eurooppa Sarajevossa?”¹⁶⁰ Puhuttaessa tulevista vaaleista Le Nay toimi poliittisessa ajassa, jota määrittävät vaalikaudet¹⁶¹. Puheenvuoron alku vaikuttikin kantavan huolta ennen kaikkea tulevista vaalituloksista. Vaalien lisäksi Euroopan yhteisöä/unionia kritisoitiin herkemmin merkittävien hyökkäysten jälkeen. Euroopan unionin yhteisen puolustuksen sekä YK:n uskottavuus joutuivat Ranskan parlamentissa koetukselle muun muassa marraskuussa 1994 Bihacin hyökkäyksen jälkeen¹⁶². Ulkoministeri Alain Juppé vastasi tähän puolustamalla Euroopan unionin vaikutusvaltaa ja yhteistyötä. Juppé katsoi tehtäväkseen osoittaa kansalliskokoukselle unionissa tekeillä olleiden puolustusyhteistyön rakenteiden voivan tuoda rauhaa ja vakautta maanosaan, vaikka tematiikka ei perustuslain mukaan kuulunutkaan parlamentin toimialueeseen. Unionin puolustusyhteistyötä sisältävässä puheenvuorossaan Juppé perusteli valtion johdon linjausten onnistuneen ja esimerkiksi hän valitsi joulukuun 1993 Geneven kokouksen, jossa Euroopan unionin rauhanvälitys oli lähellä onnistumista.¹⁶³

Euroopan tulevaisuus oli esillä myös toukokuussa 1995, kun kansalliskokouksen kyselytunnilla osoitettiin poikkeuksellisen suurta kiinnostusta Bosnian tilannetta koskien. Tuolloin sosialistipuolueen edustaja Jean-Michel Boucheron provosoi keskustelua Euroopan unionin tulevaisuudesta Jacques Le Nays viitoittamalla tiellä lausumalla: ”Euroopan tulevaisuus ratkaistaan tällä hetkellä ennemmin Sarajevossa kuin Brysselissä.”¹⁶⁴ Boucheronin mukaan Sarajevolla oli jälleen kerran Euroopan tulevaisuuden avaimet käsissään. Boucheron pysyi näin ranskalaiselle politiikalle tyypillisessä menneisyyteen nojaavassa retoriikassa, joka mahdollisti viestin ymmärtämisen. Mikäli Bosnian tilanteeseen löydettäisiin ratkaisu, lupasi se hyvää Euroopan kehitykselle. Euroopan asema ja uskottavuus olivat kuitenkin vaakalaudalla niin kansainvälisessä kuin sisäisessä politiikassa eikä tilanne näyttänyt hyvältä. Syynä tähän oli konfliktialueen tilanteen

¹⁵⁹ QG, Jacques Le Nay (N.I.) AN 18.5.1994, julk. JO 34(2) A.N. 19.5.1994, 1854–1855.

¹⁶⁰ ”Europe se meurt à Sarajevo?” QG, Jacques Le Nay (N.I.) AN 18.5.1994, julk. JO 34(2) A.N. 19.5.1994, 1854–1855.

¹⁶¹ Kari Palonen näkee politiikan tapahtuvan erillisessä ajassa, jonka keskeisenä yksikkönä on vaalikausi. Parlamentaarista aikakäsitystä luonnehtii ajan niukkuus. Palonen 2007, 63–65, 129; Palonen 1988, 30; Palonen 1997, 2.

¹⁶² QG, Jean-Claude Lemoine (RPR) AN 30.11.1994, julk. JO 113 (2) A.N. 1.12.1994, 7917.

¹⁶³ QG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 30.11.1994, julk. JO 113(2) A.N. 1.12.1994, 7917.

¹⁶⁴ ”L’avenir de l’Europe se jour aujourd’hui moins à Bruxelles qu’à Sarajevo.” QG, Jean-Michel Boucheron (S) AN 31.5.1995, julk. JO 1.6.1995 12 A.N. 380.

toivottomuus; yksikään valtio ei ollut halukas lähettämään joukkoja rauhanturvatehtäviin, sotasylliset saivat olla vapaina etnisten puhdistusten jatkuessa, vaikka heidän sijaintinsa tiedettiin ja vetäytyminen alueelta johtaisi ulkoa käsin ylläpidettyyn sotaan: ”Tiedämme, missä sotarikolliset ovat ja missä etniset puhdistukset toteutetaan. Tiedämme ettei yksikään maa halua lähettää joukkojaan miehittämään Bosniaa. Tiedämme myös, että vetäytyminen johtaisi ulkoa käsin johdettuun sotaan, joka käytäisiin Euroopassa.”¹⁶⁵ Ranskan senaatissa Guy Penne (S) näki Euroopan unionin tulevaisuuden valoisampana kuin puoluetoverinsa Michel Boucheron kansalliskokouksessa. Jos EU:n onnistuisi luoda yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, olisi sen mahdollista vastata kansainvälisiin haasteisiin ilman Yhdysvaltojen tukea. Tulevaisuudessa EU:n tulisi olla kunnioitettu ja varteenotettava kansainvälinen toimija. Jugoslavian hajoaminen osui valitettavaan aikaan, mutta tilanteesta olisi selvittävä.¹⁶⁶

Ranskan hallitus piti johdonmukaisesti kiinni Eurooppa-myönteisestä linjastaan. Niinpä ei ollut yllättävää, että alkukesällä 1995 entistä Jugoslaviaa käsittelevässä hallituksen tiedonannossa silloinen ulkoministeri Hervé de Charette osoitti vahvaa uskoa Euroopan unioniin ja Ranskan asemaan sen osana. De Charette julisti entisen Jugoslavian tulevaisuuden olevan ”meidän” eurooppalaisten, ennen kaikkea ranskalaisten käsissä: ”Kun sanon me, tarkoitan Euroopan unionia ja erityisesti sen suuria kansakuntia ja näiden joukossa Ranskaa.”¹⁶⁷ Eurooppalaisten tulisi siis olla yksinomaan vastuussa konfliktin päättämisestä.

Ulkoministerin näkemys pohjautui konfliktialueen historialliseen ja geopoliittiseen sijaintiin, minkä vuoksi Jugoslaviasta irtautuneet valtiot olivat potentiaalisia Euroopan unionin jäseniä.¹⁶⁸ Puheenvuorossaan ulkoministeri de Charette rikkoi kansalliskokouksessa konfliktin alkuaikoina suurempien taistelujen yhteydessä esiintyneen retoriikan. Tuolloin Balkanin alue oli nähty Euroopan rajavyöhykkeenä, joka sijaitsi kiusallisen lähellä Ranskaa. Läheisyyden julkituonnin avulla oli kriisin alkuaikoina mahdollista kerätä sympatiapisteitä alueen siviiliväestön kärsimyksiä kohtaan, mutta samalla valmisteltiin ilmapiiriä myönteisemmäksi Euroopan puolustusyhteistyön syventämisen kannalta. Entisen Jugoslavian alueen tilanteen leviäminen aiheutti huolta vielä neljä

¹⁶⁵ ”Nous savons où sont les criminels de guerre et qui s’est livré au nettoyage ethnique. Nous savons qu’aucun pays ne souhaite mobiliser pour une occupation générale de la Bosnie, nous savons aussi qu’un retrait pur et simple entraînerait en Europe une guerre alimentée par l’extérieur.” QG, Jean-Michel Boucheron (S) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

¹⁶⁶ DG, Guy Penne (S) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 626.

¹⁶⁷ ”Quand je dis nous, je parle d’abord de l’Union européenne, particulièrement des grandes nations européennes et, parmi celles-ci, de la France.” DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 421.

¹⁶⁸ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 421.

vuotta ensimmäisten laajempien yhteenottojen jälkeen. Ulkoministeri de Charette ei kuitenkaan sijoittanut aluetta Euroopan kartan äärirajoille ”sinne jonnekin” vaan näki alueen kansalaiset eurooppalaisina, joiden tulevaisuus olisi Euroopan unionin jäsenyydessä. Näkemysten syntyyn saattoi vaikuttaa uusien jäsenmaiden liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995. Euroopan unioni oli jatkamassa laajentumistaan, kun Kyproksen ja Maltaan kävivät samaan aikaan neuvotteluja EU-jäsenyydestä. Kommunismien ikeestä irrottautuneet maat odottivat myös vuoroaan listalla. Kansainvälisellä tasolla Euroopan painoarvo olisi sitä suurempi mitä laajempi se olisi. Näin tulkittuna entisen Jugoslavian maiden liittyminen Euroopan unioniin lisäisi Ranskan kansainvälistä vaikutusvaltaa.

Kansalliskokouksen usko Euroopan unionin tulevaisuuteen osoitti elpymisen merkkejä, kun sopu Balkanilla alkoi varmistua joulukuussa 1995. Kuitenkin Daytonin rauhansopimuksen solmimisen lähestyessä joulukuussa 1995 palattiin retoriikassa konfliktin alkuhetkiin, jolloin tuolloisen Euroopan yhteisön kyky löytää yhteinen sävel oli olematon. Eurooppalaisten ongelmana oli edelleen yhteisen linjan löytämisen vaikeus diplomatian ja puolustuksen saralla, vaikka Daytonin rauhansopimuksen täytäntöönpano oli eurooppalaisten käsissä. Daniel Picotin (UDF) ilmaisi asian sanomalla: ”[...] on harmillista, että neuvottelupöydän ääressä ristiriidassa olleet Ranska ja Eurooppa näyttävät jälleen todeksi yhteisen eurooppalaisen diplomatian ja puolustusyhteistyön vaikeudet.”¹⁶⁹

3.3. Jugoslavian hajoaminen eurooppalaisten voimasuhteiden uudelleenmäärittäjänä

Ranskan kansalliskokouksessa korostui Euroopan yhteisön/unionin merkitys Ranskan aseman pönkittäjänä ja maanosan vakauttajana. Konfliktin alkua määritteli vuonna 1991 Euroopan yhteisön jäsenmaiden, Saksan ja Ranskan välinen kamppailu vaikutusvallasta muutosten maailmassa. Kylmän sodan päättyminen oli Ranskalle monelta osin vaikeaa aikaa: se oli hyötynyt kylmän sodan pysähtyneestä tilasta ja saanut rakennettua vakaat suhteet Länsi-Saksaan, mitä Saksojen yhdistyminen horjutti¹⁷⁰. Ranska pyrki ottamaan johtoaseman Slovenian ja Kroatian itsenäisyysjulistuksia seuranneen Jugoslavian hajoamisen aiheuttaman epävakaa tilanteen selvittämisessä. Jugoslavian kysymys liitettiin Ranskan parlamentissa osaksi Itä-Eurooppaa

¹⁶⁹ ”[...] il est regrettable que la France et l’Europe aient été tenues à l’écart de la table des négociations, prouvant une nouvelle fois les difficultés de la mise en place d’une diplomatie et d’une défense européennes.”QG, Daniel Picotin (UDF) AN 5.12.1995, julk. JO 76 A.N. 6.12.1995, 4555.

¹⁷⁰ Niblett 2001, 89.

ravisuttavaa mullistusta, jossa sosialististen maiden hallinnot olivat muutoksen alla. Ranskan kansalliskokouksessa esitetyt kysymykset koskivat valtionjohdon asenteita ja sitä, miten se toteuttaisi Euroopan yhtenäisyyttä. Yhtenäinen Eurooppa toivotettiin tervetulleeksi, mutta samalla kyseenalaistettiin sen toimivuus Ranskan ja Saksan välisen vastakkainasettelun vuoksi. Presidentti Mitterrandia seuraten Ranskan poliittinen johto koki saksalais-ranskalaisen yhteistyön olevan keskeisessä asemassa Euroopan vakauden ylläpitämisessä¹⁷¹. Kokonaisuutena idän kysymys ja ydinaseet sen keskiössä ilmensivät huolta ja turvattomuuden tunnetta. Hallitukselta haluttiin vakuuksia, jotteivät uhkakuvat toteutuisi.¹⁷² Kun Euroopan yhteisön sisäiset erimielisyydet ulkopoliittikan suhteen konkretisoituivat Ranskan parlamentissa, kun Saksa tunnusti Slovenian ja Kroatian itsenäisyyden 23.12.1991. Yhtenäisyyteen pyrkivän Euroopan ytimessä ei välttämättä olisikaan Ranska, vaan Saksalla olisi omat intressinsä, joiden mukaan se toimisi.

Ranskan kansalliskokouksessa tämä ei jäänyt huomaamatta, vaan tilanne koettiin uhaksi sekä Ranskan turvallisuudelle että maan asemalle Euroopassa. Kansanedustaja Charles Ehrmann (UDF) puki sanoiksi Ranskan kansalliskokouksen käsityksen Euroopan yhteisön hajaannuksen aiheuttajasta, joka oli Ranskan ja Saksan välisten valtasuhteiden uudelleenmäärittely. Ehrmann oli huolestunut erityisesti Saksan mahdollisesta vahvistumisesta Ranskan kustannuksella¹⁷³. Jugoslavian tilanteessa ei enää ollut kyse liittovaltion kansojen tulevaisuudesta. Tilanne oli muuttunut suurvaltopoliittiseksi, kun parlamentissa koettiin Ranskan asema ja vaikutusvalta uhatuiksi. Jugoslavian seuraajavaltiot nähtiin Euroopan sisäisen valtatasapainon määrittelijöinä ja tämän vuoksi sopeutumista Jugoslavian muuttuneeseen tilanteeseen pidettiin välttämättömänä.

Tarpeesta rikkoa perinteisiä liittolaislinjoja löytyy merkkejä opposition edustajan Yves Tavernierin (UDF) hallitukselle esittämästä kysymyksestä. Perinteiset liittolaislinjat rikkomalla Ranskalla olisi mahdollisuus saada mahdollisimman suuri tuki taakseen Euroopan yhteisön riveissä. Tavernier kannusti puheenvuorossaan löytämään kroaateista ”uuden ystävyuden ja kiintymyksen”¹⁷⁴. Samalla Tavernier asettui vastustamaan vasemmistohallituksen poliittisia ratkaisuja, joiden on tutkimuskirjallisuudessa tulkittu johtuneen serbimyönteisyydestä. Hän pohti uusien liittolaisuhteiden luomisen mahdollisuuksia eurooppalaisen politiikan valtakamppailun kentällä ja osoitti puheenvuorossaan halukkuutensa muokata paloslaisessa mielessä Ranskan perinteisiä ulkopoliittisia linjanvetoja (*policy*) ja siten maan poliittisia käytänteitä. Tavernier teki tämän

¹⁷¹ QG, Roland Dumas (ulkoministeri) AN 9.10.1991, julk. JO 72(1) A.N. 10.10.1991, 4337.

¹⁷² QG, Bernard Stasi (UDC) AN 11.12.1991, julk. JO 114(1) A.N. 12.12.1991, 7580–7581.

¹⁷³ QG, Charles Ehrmann, (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6664.

¹⁷⁴ QG, Yves Tavernier (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6657.

tuomalla esiin mahdollisuuden unohtaa perinteiset liittolaissuhteet¹⁷⁵. Kroaatit oli perinteisesti mielletty saksalaismielisiksi, joten asenteiden kääntäminen ranskalaisille suopeaksi oli näin yksi ratkaisu Euroopan sisäisen valtatasapainon säilyttämiseksi Ranskan hyväksi.

Neljä vuotta Tavernierin puheenvuoron jälkeen kansanedustaja François Guillaume (RPR) avasi lisää perinteisiä liittolaissuhteita hallituksen tiedonannon ”Situation en ex-Yougoslavie” yhteydessä, kun hän taustoitti RPR:n näkökulman mukaisesti Bosnian konfliktin ratkaisun vaikeaa luonnetta. Guillauden mukaan kansainvälisen yhteisön jäsenet suhtautuivat herkemmin niiden kansallisuuksien kysymyksiin, jotka olivat heille historiallisesti läheisempiä. Kroaattien katse oli ollut kääntynyt saksalaisten suuntaan Itävalta-Unkarin imperiumin ajoista lähtien ja he muodostivat siten saksalaisten luonnollisen liittolaisen, joita saksalaisten oli helpoin tukea. Serbit olivat puolestaan molempien maailmansotien ajoilta Ison-Britannian, Ranskan ja Venäjän rohkeita ja uskollisia liittolaisia. Euroopan ulkopuolisena Yhdysvaltojen liittolaisuussuhde Bosnian muslimeihin puolestaan perustui Guillauden mukaan Bosnian konfliktin geopoliittiseen merkitykseen.¹⁷⁶ Ranskalaiselle politiikalle tyypilliseen tapaan menneisyyden läsnäoloa ei haastettu parlamentissa vaan se otettiin annettuna. Liittolaissuhteiden menneisyydelle ei esitetty tässä yhteydessä uusia tulkintoja, vaan tilannetta lähestyttiin realiteettien kautta: mikäli Ranska haluaisi säilyttää asemansa Euroopan keskeisenä toimijana, sen tulisi mukautua muuttuviin olosuhteisiin.

Ranskan parlamentissa oli kesällä 1993 merkkejä muuttuneisiin voimasuhteisiin sopeutumisesta ja negatiivinen asennoituminen Ranskan ja Saksan välisiin suhteisiin alkoi saada positiivisia merkityksiä aiempien negatiivisten mielleyhtymien rinnalle. Charles Ehremann (UDF) ei vuonna 1993 nähnyt Bosnian kriisiä uhkana koko läntiselle Euroopalle samassa määrin kuin parlamentissa yleisesti oli koettu vuosien 1991–1992 aikana. Tärkeämpi tekijä Euroopan rauhalle Ehrmannin mukaan oli Ranskan ja Saksan väliset suhteet. Ehrmann oli ottanut kantaa Ranskan ja Saksan vastakkainasetteluun kaksi vuotta aiemmin, jolloin hän oli kokenut maiden välisen suhteen uhaksi. Kaksi vuotta myöhemmin Ehrmann totesi: ”[...] Ranskan ja Saksan välinen sopu on synonyymi rauhalle Länsi-Euroopassa joskin Bosnia on kunniamme ja moraalimme häpeätahra.”¹⁷⁷ Jo konfliktin alussa käynnistynyt debatti valtatasapainosta Ranskan ja Saksan välillä Euroopan vakauden takaajina sai näin jatkoa. Positiivisemmasta ilmaisutavasta huolimatta Ranskan ja Saksan välinen vastakkainasettelu nähtiin kansalliskokouksessa edelleen uhkana Ranskan asemalle ja

¹⁷⁵ Palonen 2007, 41, 59, 128–129.

¹⁷⁶ DG, François Guillaume (RPR) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 430.

¹⁷⁷ ”[...] l’entente France-Allemagne est synonyme de paix en Europe occidentale, même si la Bosnie est une tache pour notre honneur et pour la moral.” QG, Charles Ehrmann (UDF) AN 30.6.1993, julk. JO 43 (2) A.N. 1.7.1993, 2809.

Bosnian konflikti tarjosi puitteet kansalliskokoukselle keskustella ulkopoliittisesta kysymyksestä. Bosnian konfliktissa oli sen sijaan kyse Ranskan poliittisesta arvovallosta. Keskustelu Jugoslavian hajoamisesta palautui Ranskan kansainvälisen aseman luonteeseen ja kansallistehtävän toteuttamiseen. Ehrmannin hallitukselle esitetty kysymys hämmensi ulkoministeri Juppéa, sillä hän aloitti vastaamisen ”Tuntematta henkilökohtaisia motiivejanne...” ja jatkoi tämän jälkeen Ranskan ja Saksan välisten suhteiden merkityksen tunnustamisella hallituksen prioriteetiksi¹⁷⁸. Ulkoministeri Juppén vastauksesta on tulkittavissa Ehrmannin pyrkimys vaikuttaa omaan ja puolueensa poliittiseen asemaansa politiikan valtakamppailu-mielessä.

Poliittisen toimijuuden ja valtasuhteiden määrittely ei koskenut ainoastaan Ranskan ja Saksan välisiä voimasuhteita, vaan Euroopan sisäisten vastakkainasettelujen nähtiin heikentävän yhteisön toimivuutta, jota sinänsä pidettiin suotavana¹⁷⁹. Kansalliskokous lähestyi tilannetta konfliktin alussa 1990-luvun olosuhteista käsin, mutta senaatin rivit olivat vuonna 1991 tiukemmin kiinni historiallisessa ajattelussa ja vanhoissa liittolaisuhteissa kuten kansalliskokouskin neljä vuotta myöhemmin tulisi olemaan. Senaattori Yves Guéna (RPR) puheenvuorossa syksyllä 1991 suuret maat Italia ja Saksa etupäässä nousivat konfliktin pääsyllisiksi. Syynä tähän Guéna piti Jugoslavian kysymyksen osalta niiden aiheuttamaa hajaannusta Euroopan sisällä. Guéna muotoili näkemyksensä seuraavasti:”[...] Italialla on vaikeuksia peitellä vähäistä kiinnostustaan naapurinsa yhtenäisyyttä kohtaan. Saksan on siirtynyt ystäviensä kroaattien tueksi häiritsevän innokkaasti. Vaikuttaa siltä, että Ranska on osoittanut suurinta mahdollista tahdikkuutta perinteisiä liittolaisiaan serbejä kohtaan.”¹⁸⁰ Senaattori Guéna ei lokakuun 1991 puheenvuoronsa aikana hakenut pienestä Jugoslaviasta Ranskalle tukijoita kuten kansalliskokouksessa oli tehty, vaan käänsi katseensa niiden suurvaltojen puoleen, jotka olivat kannattaneet Jugoslavian säilymistä yhtenäisenä. Nämä valtiot olivat Venäjä ja Iso-Britannia sekä Yhdysvallat.¹⁸¹ Senaattorin puheista on tulkittavissa näin vuosisatojen aikana muotoutuneiden liittolaisuhteiden ylläpidon merkityksen korostuminen. Guéna jakoi Euroopan vielä 1900-luvun lopulla näiden liittolaisuuksien mukaisesti. Venäjän aseman kehitys näkyi kesällä 1995 senaatissa hallituksen entistä Jugoslaviaa koskevan tiedonannon yhteydessä, kun Euroopan unionin maiden sisäiset intressit tulkittiin Ranskan senaatissa unionin suurimmaksi heikkoudeksi, Jacques Golliet (UC) muistutti senaattia ja Ranskan hallitusta Venäjän aseman vahvistumisesta toteamalla ”Venäjä hyödyntää kaikki saamansa mahdollisuudet, jotta se

¹⁷⁸ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 31.5.1991, julk. JO 43 (2), 1.7.199,3 2809–2810.

¹⁷⁹ QG, Bernard Stasi (UDC) AN 11.12.1991, julk. JO 114(1) A.N. 12.12.1991, 7580–7581.

¹⁸⁰ “[...] l’Italie a à peine dissimulé son peu de goût pour l’unité de son voisin. L’Allemagne, avec un empressement dérangeants, a pris parti pour ses amis croates. Il nous a semblé que la France se montrait d’une parfaite discrétion à l’égard de ses traditionnelles alliés serbes.” QG, Yves Guéna (RPR) S 18.10.1991, julk. JO 67 S. 19.10.1991, 3051.

¹⁸¹ QG, Yves Guéna (RPR) S 18.10.1991, julk. JO 67 S. 19.10.1991, 3051.

voisi saada takaisin kadottamansa aseman ja roolin.”¹⁸² Venäjä oli lähellä saavuttaa takaisin Neuvostoliiton romahtamisen myötä menettämänsä suurvalta-aseman.¹⁸³ Näkemys Venäjästä Ranskan tukijana oli neljässä vuodessa muuttunut, kun Euroopan unionin sisäinen hajaannus oli antanut Venäjälle mahdollisuuden hyötyä ortodoksislaavien ahdingosta ja nousta heidän pelastajakseen. Venäjästä oli tullut näin uhka Ranskan kansainväliselle asemalle. Ranska oli ahdingossa, sillä, sillä toisaalla Turkki keräsi kannatusta vanhan imperiuminsa muslimiväestön riveistä¹⁸⁴.

Vahva asema vahvassa yhteisössä oli ranskalaisten parlamentaarikkojen keskeinen sanoma heidän esittäessään kantansa Jugoslavian tilanteeseen. Ranskalla olisi mahdollisuus saada kansainvälistä uskottavuutta ja vaikutusvaltaa, jos se johtaisi entisen Jugoslavian alueella sotivat kansat rauhaan. Itseisarvona pidettiin, että Ranskalla oli päätäntävalta Euroopan yhteisön ja myöhemmin unionin riveissä. Parlamentaarikkojen poliittisena huolenaiheena oli epävarmuus siitä, miten Ranska toimisi johtaja-asemassaan ja mahdollistaisi yhteisön toimivuuden¹⁸⁵. Euroopan yhteisön uskottavuus joutui yhä enemmän koetukselle ja sen sisäisiä erimielisyyksiä pidettiin parlamentissa syyllisinä Jugoslavian tragediaan¹⁸⁶. Tätä taustaa vasten Euroopan yhteisö merkitsi ranskalaisille parlamentaarikoille vaikutusvallan toteuttamisen kenttää, jonka tehtävänä oli ajaa ranskalaisten etuja myös ulkopoliittisissa kysymyksissä.

3.4. Jugoslavian hajoamisen merkitys Euroopan turvallisuudelle ja tulevaisuudelle

Kansalliskokouksessa käytetyistä puheenvuoroista käy järjestään ilmi hallituksen edustajien usko Euroopan unionin kykyyn toimia ja sitä kautta Ranskalla olevaan vaikutusvaltanaan eurooppalaisena suurvaltana. Jugoslavian kriisiä pyrittiin alussa hoitamaan Euroopan johdolla, mutta rakenteiden heikkoudet ja sisäiset erimielisyydet osoittivat järjestelmän heikkoudet¹⁸⁷. Konfliktin pitkittyessä Ranskan parlamentti ryhtyi penäämään ratkaisua laajemman toimijapohjan välityksellä. Hallituksen usko Euroopan yhteisön/unionin merkittävyyteen ei tästä huolimatta näyttänyt latistuvan edes hallitusvastuun siirtyessä vasemmistolta oikeistolla. Osansa tähän saattoi olla presidentti

¹⁸² ” [...] la Russie profite de toutes les occasions pour reconquérir la place et le rôle qu'elle avait perdus.” DG, Jacques Golliet (UC) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995 S, 631.

¹⁸³ DG, Jacques Golliet (UC) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995 S, 631.

¹⁸⁴ DG, Jacques Golliet (UC) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995 S, 631.

¹⁸⁵ Ks. esim. QG, Bernard Stasi (UDC) AN 11.12.1991, julk. JO 114(1) A.N. 12.12.1991, 7580–7581.

¹⁸⁶ QG, Pierre Lellouche (RPR) AN 12.5.1995, julk. JO 15(1) A.N. 13.5.1993, 377.

¹⁸⁷ Berdal & Economides 2007, 66–67.

Mitterrandin Eurooppa-myönteisellä kannalla, joka ohjasi Ranskan ulkopoliittisia ratkaisuja myös kohabitaaation synnyttyä hänen presidenttikaudellaan presidenttikautensa vuosina 1993–1995¹⁸⁸. Jugoslavian hajoamista koskeva Eurooppa-ulottuvuus nousi parlamentissa pinnalle rauhanneuvottelujen ja Euroopan yhdentymistä koskevien merkittävien kokousten ja Euroopan parlamentin vaalien alla. Asian voi tulkita siten, että Euroopan unioniin valmiiksi kriittisemmin suhtautuvat oikeiston edustajat saivat näin tilaisuuden nostaa äänensä kuuluviin ja puheenvuorojen myötä lisää julkisuutta itselleen. Kriittisten äänien mukaan Euroopan yhteisö ei pystyisi turvaamaan Ranskan intressejä kansainvälisesti merkittävän valtion aseman tavoittelussa, vaan pikemminkin heikentäisi sitä. Vaikka Euroopan yhteisö/unioni oli parlamentaarikkojen mielestä heikko hoitamaan kriisejä, keskusteluissa esiintyneet ministerit puolustivat eurooppalaista yhteistyötä laajalla rintamalla. Vuoden 1993 parlamenttivaalien hallituksen vaihdos ei muuttanut ministerien parlamentissa esittämiä näkemyksiä. Jugoslavian hajoamista seurannut konflikti oli yksi tekijä, jonka vuoksi Ranskan pääministeri teki aloitteen vuonna 1993 eurooppalaisen turvallisuusyhteistyön lisäämisestä maanosan stabiliteetin parantamiseksi.

Bosnian konfliktissa oli mukana elementtejä, jotka löytyivät myös Neuvostoliitosta itsenäistyneistä uusista demokratioista. Bosnian epävakaiseen tilanteeseen vaikuttaneilla tekijöillä oli siten laajempi eurooppalainen ulottuvuus, mikä herätti Ranskan parlamentissa kysymyksen maanosan todellisesta vakaudesta keväällä 1994. Parlamentaarikot pitivät ennaltaehkäisyä keskeisenä toimintamallina. Jugoslavia oli tästä esimerkki, mutta sen taustoja tai erityispiirteitä ei selvitetty kansalliskokouksessa. Senaatissa nähtiin sen sijaan pitkät historialliset juuret ja siellä kritisoitiin menneitä ratkaisuja virheellisinä. Kansalliskokous piti tärkeämpänä saattaa uudet demokratiat Euroopan unionin hellään huomaan kuin vatvoa konfliktin syitä. Toukokuun 1994 ensimmäinen Euroopan turvallisuutta ja vakautta koskeva kokous huomioitiinkin kansalliskokouksen kyselytunnilla. Loïc Bouvard (UDF) huomioi kansalliskokouksessa siirtymädemokratioiden vähemmistökysemykset Eurooppaa epävakauttavaksi tekijäksi sekä nosti esiin eurooppalaisen organisaation ja muiden samantyyppisiin tehtäviin osallistuvien organisaatioiden yhteensovittamisen.¹⁸⁹ Jugoslavian kriisin osalta oli vuosia maalattu synkkiä kuvia sen leviämisen mahdollisuuksista. Kroatian sodan aikana alueen maantieteellinen läheisyys kävi keskusteluissa selvästi ilmi parlamentaarikkojen maalaillessa synkkiä pilviä turvallisuuden ylle. Ranskan kansalliskokouksessa näytti näin olleen kaksijakoinen suhtautuminen entiseen Jugoslavian

¹⁸⁸ Niblett 2001, 93–94.

¹⁸⁹ QG, Loïc Bouvard (UDF) AN 25.5.1994, julk. JO 38(2) A.N. 26.5.1994, 2216.

alueeseen. Entisen Jugoslavian alue oli merkityksellinen osa Eurooppaa, mutta samalla siihen otettiin etäisyyttä. Parlamentaarikot eivät olleet asettuneet yksimielisesti saman käsityksen taakse.

Saksan ja Ranskan välisten suhteiden ohella vähemmistökysymyksiä pidettiin kansalliskokouksessa merkittävänä tekijänä Euroopan turvallisuudelle ja vakaudelle. Euroopan unionista haluttiin vakauttava instituutio, joka käsittäisi ison osan maanosan valtioista. Näkemys oli ennen kaikkea hallituksen esittämä ja tulkintaan päästiin Loïc Bouvardin Geneven kokouksen jälkeen esittämän kysymyksen vastauksessa. Bouvard kantoi toukokuussa 1994 huolta demokratiaan siirtyvien maiden vähemmistöjen asemasta ja Venäjän ulkopolitiikasta. Kysymyksen hän satoi eurooppalaisen turvallisuusyhteistyön suhteeseen perinteisiin rauhanturvaorganisaatioihin YK:hon sekä Natoon Ranskan turvallisuuden takaajana.¹⁹⁰ Bouvard itse ei liittänyt kysymystä Bosniassa vallitsevaan etnisten ryhmien väliseen kamppailuun, vaan sen teki Alain Juppé ulkoministerin roolissaan.

Ulkoministeri Alain Juppé satoi vastauksensa Bouvarin kysymykseen pitämällä Jugoslavian konfliktia alueen vähemmistöjen olot paljastavana tapahtumana. Varmuutta ei tosin ollut siitä, oliko kyseessä siirtymäkauden vuoksi tapahtuva konflikti vai johtuiko se todellakin alueen vähemmistöistä.¹⁹¹ Juppén mielestä Euroopan unionin tehtävänä oli vakauttaa maanosan tilanne sekä ennaltaehkäistä Jugoslavian kaltaisen kriisin puhkeamista muualla. Näin Euroopan unioni pystyisi tasoittamaan muiden siirtymädemokratioiden sulautumista unioniin, mitä Ranska piti Juppén vastauksen valossa mahdollisena. Vähemmistökysymyksestä oli muodostunut Bosnian konfliktin myötä varteenotettava Euroopan vakautteen vaikuttava tekijä, joka huolestutti ranskalaisia parlamentaarioita. Jugoslavian kysymys oli osa laajempaa itäeurooppalaista mullistusta, mutta tarpeen tullen se tulkittiin retoriikassa myös eurooppalaisen kokonaisuuden kiinteäksi osaksi¹⁹².

Kysymys Euroopan maiden välisestä puolustusyhteistyöstä nousi esiin, kun YK:n uskottavuus koki kolauksen vuoden 1994 marras-joulukuun vaihteessa Bichahin turva-alueiden hyökkäyksen jälkeen.¹⁹³ Samaan aikaan Yhdysvallat erottautui yksipuolisella päätöksellä entisen Jugoslavian alueen asevientikiellon valvonnasta, vaikkei puuttunutkaan sen olemassaoloon. Tapahtumat

¹⁹⁰ QG, Loïc Bouvard (UDF) AN 25.5.1994, julk. JO 38(2) A.N. 26.5.1994, 2216.

¹⁹¹ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN, julk. JO34(2) A.N. 19.5.1994, 1855; QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN, julk. JO 38(2) A.N. 26.5.1994, 2216.

¹⁹² QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127; QG, Bernard Stasi (UDC) AN 11.12.1991, julk. JO 114(1) A.N. 12.12.1991 7580–7581.

¹⁹³ QG, Jean-Claude Lemoine (RPR) AN 30.11.1994, julk. JO 113 (2) A.N. 1.12.1994, 7917. Bihacissa käytiin marras-joulukuun vaihteessa vuonna 1994 vuoden rajuimmat taistelut, joissa Ranskan FORPRONU-joukot joutuivat taistelujen keskelle. Serbien tankit pyrkivät hyökkäämään ranskalaisten kasarmialueelle, mutta huono sää esti hyökkäyksen. Bihacin kriisin seurauksena kansainvälinen yhteisö rupesi kiistelemään turva-alueiden kohtaloista. Burg & Shoup 1999.

herättivät kansalliskokouksessa epävarmuutta YK:n auktoriteetista ja Nato-maiden kokousten päätösten sitovuudesta. Ulkoministeri Juppé näki asian positiivisessa valossa, sillä jo vuosien ajan Ranskalla oli ollut pyrkimyksen lisätä Euroopan iskukykyä¹⁹⁴. Kyky puolustaa itseään olisi ainoa keino saada Euroopasta poliittisesti vakuuttava kansainvälinen toimija, mikä oli linjassa Viidennen tasavallan ulkopoliittisten suhteiden perustan kanssa. Juppé totesikin: ”Euroopasta tulee poliittisesti merkittävä toimija sitten, kun se kykenee puolustamaan itseään [...] ja pystyy päättämään rauhanturvaoperaatioista kysymättä keneltäkään valtuuksia niiden toteuttamiseen.”¹⁹⁵ Ranskan aktiivinen pyrkimys kansainvälisesti merkittävään asemaan oli toiminnan perimmäisenä tarkoituksena ja Euroopan unionin yhteistyö olisi keino saavuttaa tavoite. Kansalliskokouksen luottamus Euroopan maiden väliseen turvallisuusyhteistyöhön alkoikin palautua konfliktin loppuvaiheessa. Parlamentaarikot tulkitsivat ministerien ohella Euroopan unionin rooliksi maanosan sisäisen puolustusyhteistyön rakentaminen ja siten Ranskan kansainvälisen aseman vakauttamisen. Ulkoministeri de Charette esitti hallituksen tiedonannossa Euroopan unionin keskeisimmäksi toimijaksi, kun konfliktiin löydettäisiin ratkaisu. Ranskan oli sitouduttava toimintaan, sillä eurooppalaiset olivat.¹⁹⁶ Ranskalla katsottiin näin olevan holhoajan asema muiden Euroopan maiden keskuudessa.

Eurooppalainen yhteisö osoittautui konfliktin edetessä voimattomaksi kansainvälisen kriisin ratkaisemisessa. Euroopan yhteisön/unionin pyrkimykset rauhanomaiseen ratkaisuun eivät tuottaneet tulosta, vaan yhteenotot jatkuivat konfliktialueella lukuisista tulitaukosopimuksista huolimatta. Kansalliskokouksen hallitukselle esittämässä kysymyksissä osoitettiin epäluottamusta Euroopan yhteisön kykyyn taata rauha ja turvallisuus. Kriisin laajentuessa vuonna 1994 Euroopan yhteistyön kuoleman mahdollisuus nostettiin esiin¹⁹⁷. Bosnian konfliktin viime hetkillä pääministeri Alain Juppé tiivistä koettelemuksen merkityksen Euroopalle seuraavasti: ”Bosnian ja Jugoslavian sota on ollut todellinen skandaali Euroopan sydämessä. Muutaman päivän kuluttua

¹⁹⁴ Kun kylmän sodan päättyi, presidentti Mitterrand näki tilaisuuden tulleen vähentää Länsi-Euroopan turvallisuuden riippuvuutta Yhdysvalloista. Hallitus ryhtyi ajamaan Euroopan yhteistä puolustusta kilpailijaksi Naton rinnalle. Niblett 2001, 96.

¹⁹⁵ ”L’Europe deviendra une réalité politique le jour où elle sera véritablement dotée d’une capacité d’assurer elle-même sa défense [...] et de mener sans avoir à demander l’autorisation de qui que soit, les opérations de maintien de la paix qu’elle aura décidées seule.”

QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 90.11.1994, julk. JO 113(2) A.N. 1.12.1994, 7918.

¹⁹⁶ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 421.

¹⁹⁷ Ks. esim. QG, Jacques Le Nay (NI) AN 18.5.1994, julk. JO, 34(2) A.N. 19.5.1994, 1854–1855.

murhenäytelmään saadaan päätös, kun rauhansopimus allekirjoitetaan Pariisissa [...]”¹⁹⁸
Puheenvuoro laajemmin tosin valoi uskoa Euroopan tulevaisuudelle.

3.5.Rauhanturvaoperaation laajentuminen

Konfliktin pitkittyessä muuttuivat myös parlamentin näkemykset kriisin kansainvälisestä ulottuvuudesta. Eurooppa-keskeisyyden sijaan Ranskan parlamentissa ryhdyttiin kasvattamaan YK:n muodossa kansainvälisen yhteisön roolia rauhanprosessin keskeisenä toimijana. Ranskalta kaivattiin niin ikään vahvempaa sitoutumista rauhanturvaoperaatioon sen lähettämien rauhanturvajoukkojen vaikean tilanteen vuoksi. Tähän viittaavat etenkin kysymykset, joilla pyydettiin täsmennystä Ranskan linjanvetoihin ja siihen, miten Ranska kantaisi vastuunsa maailman johtajavaltioiden joukossa¹⁹⁹. Kansainvälisen yhteisön oli Ranskan johdolla otettava kantaa konfliktialueella olevan väestön oloihin sekä maan suhteisiin naapurivaltioidensa kanssa. Samalla ranskalaisten panokset rauhanturvatehtävissä sekä humanitäärisen avun toimittamisessa kasvoivat²⁰⁰. Ranska oli diplomaattisesti aktiivisin ulkopuolinen toimija Jugoslavian kriisin ratkaisussa. Ranska otti välittäjän roolin konfliktin ratkaisussa ja teki aloitteen YK:n turvallisuusneuvostossa asevientikiellosta ja hätäjoukkojen perustamisesta peruskirjan seitsemänteen lukuun nojaten²⁰¹. Sen ansioksi voidaan lukea Badinterin komission synty, Länsi-Euroopan unionin rauhanturvajoukkojen lähettämisen ehdottaminen sekä lukuisat diplomaattiset aloitteet neuvotteluista ja kansainvälisistä konferensseista, lentokieltoalueen sekä turva-alueiden perustamiseen.

Ranskan poliittisen johdon ensisijainen tavoite oli vielä 1990-luvun ensimmäisinä vuosina ratkaista Jugoslavian tilanne eurooppalaisin voimin. Kansalliskokouksessa Euroopan yhteisöä ei sen sijaan nähty riittävän vahvana toimimaan yksin kriisin uhan alla elävässä Bosniassa. Kansainvälisen yhteisön toimet haluttiin sitoa entisestä tiukemmin YK:n mandaatin alle ja siten laajentaa kansainvälistä toimijoiden joukkoa konfliktialueella. Ajankohtaiseksi YK:n sitouttaminen rauhanturvaamiseen nousi, kun Bosnia-Hertsegovinassa äänestettiin itsenäistymisen puolesta Slovenian ja Kroatian yhteenottojen jälkeen huhtikuussa 1992. Tuolloin myös Ranskan

¹⁹⁸”A quelques jours de la signature, à Paris, de l'accord de paix qui va arrêter ce drame, ce véritable scandale au coerd de l'Europe, la guerre en Bosnie et en Yougoslavie [...]” QG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 12.12.1995, julk. JO 82 A.N. 13.12.1995, 5008.

¹⁹⁹ Ks. esim. QG, Nicole Catala (RPR) AN 14.6.1995.

²⁰⁰ Ranskalaisten joukkojen osuus FORPRONU:sta vaihteli vuosien 1992–1995 aikana 2 878 (vuonna 1992) ja 6 955 (vuonna 1995) välillä. Tardy1999, 91.

²⁰¹ Lucarelli 2000, 23.

kansalliskokouksessa ryhdyttiin tiedustelemaan kansainvälisen yhteisön toimia rauhanturvaamisen osalta²⁰². Euroopan hetki oli tullut tiensä päähän ja näin vastuu rauhanprosessista siirtyi konfliktin pitkittyessä kansainväliselle yhteisölle. Kansalliskokouksessa katse oli suunnattu erityisesti kohti YK:ta, jossa Ranskan asemaa vahvisti pysyvä paikka turvallisuusneuvostossa. Ranskan hallitus piti Ranskaa edelleen keskeisimpänä toimijana, mutta oli taipuvainen siirtämään vastuun kansainväliselle yhteisölle, jonka toiminnan puitteista määräsi YK. Päivitetystä lähestymistavassa Ranskan tehtävänä pidettiin kansainvälisen yhteisön sitouttamista rauhanturvatoimiin, mikä kieli parlamentaarikkojen uskon säilymisestä Ranskan vaikutusvaltaan.

Parlamentaarikot eivät siirtäneet vastuuta Euroopalta kansainväliselle yhteisölle Ranskan aseman kustannuksella, vaan maan asemasta tiennäyttäjänä pidettiin kiinni. Puolustusministeri François Léotard näki vuonna 1993 Ranskan olevan erityisasemassa suhteessa muihin suurvaltoihin entisen Jugoslavian alueella tapahtuvassa rauhanturvatehtävässä. Syynä tähän oli Ranskan vahva läsnäolo ainoana suurvaltana sekä Tonavalla että Adrianmerellä²⁰³. Huhtikuusta 1992 joulukuuhun 1995 Ranskan joukkojen vahvuus FORPRONU:ssa vaihteli 2000 ja 7500 sotilaan välillä²⁰⁴. Kesäkuun 1993 lopussa ranskalaisten joukkojen läsnäolon vahvistuminen Bosniassa YK:n alaisuudessa toimivassa FORPRONU:ssa otettiin kansalliskokouksessa vastaan myönteisesti, mutta rauhanturvaamisen ei haluttu vaarantavan sotilaiden henkiä²⁰⁵. Konfliktin alusta lähtien ranskalaiset parlamentaarikot olivat vaatineet hallitukselta konkreettisia toimia, ankarampaa suhtautumista sopimusta rikkoviin osapuoliin ja suurempaa sitoutumista konfliktin ratkaisussa ja Euroopan yhteisöä kohdanneen kriisin pelastamisessa. Ranska olikin osallistunut muita suurvaltoja aktiivisemmin rauhanturvaoperaatioon, jonka tavoitteena oli turvata humanitäärisen avun saatavuus konfliktialueella.

Entisen Jugoslavian alueella käydyn konfliktin pitkittyessä Ranska sitoutui yhä tiiviimmin rauhanturvaamiseen lähettämällä alueelle rauhanturvaajia. Ylimpänä toiminnan auktoriteettina oli YK, jonka asettamat rajoitteet olivat toiminnan ylin auktoriteetti. Puolustusministerin puheenvuorosta näki selvästi ranskalaisten itselleen asettaman johtajaroolin kriisinhallinnassa ja kansainvälisessä politiikassa. Vahva läsnäolo asetti Ranskalle tiettyjä velvoitteita joukkojen turvallisuuden vuoksi ja antoi näin oikeuksia YK:ssa²⁰⁶. Vaikka Eurooppa-keskeisyys jatkui osana

²⁰² QG, Jean Albouy (S) AN 15.4.1992, julk. JO 14 A.N. 16.4.1992, 486–487.

²⁰³ QG, François Léotard (puolustusministeri) AN 28.4.1993, julk. JO 9(2) A. N. 29.4.1993, 214–215.

²⁰⁴ Tardy 1999, xxi.

²⁰⁵ QG, Jean-Jacques Jegou AN 23.6.1993, julk. JO 36 A.N. 24.6.1993, 2096.

²⁰⁶ QG, François Léotard (puolustusministeri) AN 28.4.1993, julk. JO 9(2) A. N. 29.4.1993, 214–215.

politiikkaa, käänsi hallitus Léotardin myötä selkensä osittain Euroopan yhteisölle ja siirtyi korostamaan rooliaan YK:ssa sekä yhteistyötä Yhdysvaltojen ja Venäjän kanssa. Samalla hallitus tuli osoittaneeksi Neuvostoliiton hajoamista seuranneen hämmennyksen päättymisen, kun se hyväksyi Venäjän keskeiseksi osapuoleksi rauhanneuvotteluissa, joissa Euroopan yhteisö oli epäonnistunut.

Entisen Jugoslavian tilanne jatkoi kaikista yrityksistä huolimatta kärjistymistään ja keväällä 1994 laajamittaisen konfliktin estämistoimet alkoivat näyttää paitsi tehottomilta, myös epäoikeudenmukaisilta. Konfliktin pitkittyminen oli saanut YK:n hyväksymään Ranskan tekemiä aloitteita. Näitä olivat YK:n turvallisuusjoukkojen asettaminen alueelle (Force de protection des Nations Unis, FORPRONU) ylilentokielto sekä asevientikielto²⁰⁷. Kansanedustaja Claude Malhuret (UDF) kyseenalaisti ylilentokiellon sekä vientisulun tehokkuuden, sillä lentokiellon valvonta ei riittänyt rauhoittamaan tilannetta ja vientisulun vuoksi aseettomat eivät kyenneet puolustamaan itseään. Malhuret kiteytti näkemyksen tilanteesta toteamalla: ”[...] ambulanssein serbitankkeja vastaan, lääke- ja elintarvikesaattuein kranaatteja vastaan [...]”²⁰⁸ Jopa hallituspuolueen sisällä Ranskan toimet nähtiin riittämättömiksi rauhan palauttamiseksi sodasta kärsivälle alueelle. Toistuvien epäonnistumisten jälkeen, jotka kruunasivat Sarajevon 22.4.1993 tapahtumat, saivat kansalliskokouksen edustajan Adrien Zellerin (UDC) huomauttamaan hallitukselle UNFORPRO-joukkojen ja Vance-Owenin suunnitelman epäonnistumisesta. Käsillä oli fiasko, jollaista ei ollut Euroopassa nähty toisen maailmansodan jälkeen.²⁰⁹ Käytännössä Zeller tuomitsi toimet Bosnia-Hertsegovinan rauhan palauttamisesta epäonnistuneiksi ja vääriksi ratkaisuuksi. YK oli epäonnistunut siinä, missä Euroopan yhteisö ennen sitä. Näin ollen uusi hallituskaan ei voinut saada puhtaita papereita kriisin hoidosta.

Epäonnistumisista huolimatta YK:n rooli kasvoi entisestään Bosnian konfliktin ratkaisussa ja rauhanturvaoperaatiossa. Samalla kritiikki sen ratkaisuja ja toimia kohtaan lisääntyi. Vuoden 1994 marras-joulukuun vaihteen saavuttua Ranskan kansalliskokouksen riveistä alkoi kuulua soraääniä ja epäluottamusta YK:n kykyyn vastata rauhanturvaamisesta ja vaikutusvallasta sotiviin osapuoliin. Vastuuta siirrettiin nyt entistä enemmän eripuraiselta Euroopan unionilta eripuraiselle

²⁰⁷ Burg & Shoup 1999, 90; Tardy 1999, 197; Wood 1994, 135.

²⁰⁸ ”[...] de répondre aux tanks serbes par des ambulances et aux obus serbes par des convois de médicaments et de vivres.” QG, Claude Malhuret (UDF) AN, julk. JO 4 A.N. 15.4.1993, 78.

²⁰⁹ QG, Adrien Zeller (UDC) AN 21.4.1993, julk. JO 6 A.N. 22.4.1993, 106–107. Heinä- elokuussa 1993 Sarajevoa pommitettiin massiivisesti. Neuvottelujen jälkeen serbit vetäytyivät tulietäisyydeltä ja kaupunkiin luotiin humanitäärinen käytävä avun viemiseksi. Tämän seurauksena YK:n joukot tulivat entistä kiinteämmin osallisiksi konfliktiin, mutta joukkojen asema jäi edelleen epäselväksi. Burg & Shoup 1999.

kansainväliselle yhteisölle. Samalla parlamentaarikot suhtautuivat myönteisemmin hallituksen ratkaisuihin, vaikka vaativatkin niille lisäselvityksiä.²¹⁰ Erityisen häpeällisenä pidettiin kansainvälisen yhteisön passiivisuutta. Kansainvälisen yhteisön passiivisuuden esille tuominen mahdollisti toisaalta tunnustuksen antamisen Ranskan valtionjohdon epäonnistuneillekin yrityksille rauhoittaa tilanne konfliktialueella. Usko rauhanomaiseen ratkaisuun oli heikko huolimatta Ranskan aktiivisesta panostuksesta YK-joukoissa sekä maan kansalaisjärjestöjen aktiivisuudesta konfliktialueella. Rathbun on tutkinut Euroopan keskeisten valtioiden Ranskan, Saksan ja Iso-Britannian parlamenttien suhtautumista voima käyttöön Jugoslaviassa. Rathbunin tulosten mukaan Ranskassa sekä maan kansalliskokous että senaatti antoivat yksimielisen tukensa maan aktiiviselle osallistumiselle rauhanturvaoperaatioon. Parlamentin hallitukselle esittämistä kysymyksistä kävi kuitenkin ilmi, että hallitus oli tilanteessa, jossa se joutui puolustamaan paitsi omia ratkaisujaan myös YK:n toimia²¹¹. Epäonnistumisten taustalla vaikuttivat hallituksen mukaan resurssien vähyys, johon Ranska pyrki omalla esimerkillään eli rauhanturvajoukkojaan kasvattamalla saamaan aikaan muutoksen. Ongelmana olivat toiset valtiot, jotka eivät hoitaneet omaa osuuttaan²¹².

Konfliktin pitkittyessä Ranskan kansalliskokouksessa kuului entistä enemmän turhautuneita puheenvuoroja niin hallituspuolueiden kuin opposition edustajilta. Parlamentaarikot vaativat selvityksiä hallituksen tulevista toimista kriisin ratkaisemiseksi. Adrien Zeller (UDF) tuomitsi vasemmistohallituksen rauhanturvatoimet epäonnistuneiksi ja koko tilanteen fiaskoksi. YK-joukkojen toiminta oli muuttunut entistä vaikeammaksi ja ranskalaisia rauhanturvaajia oli kaatunut taisteluissa vuodesta 1993 lähtien. Adrien Zellerin mukaan Ranskan olisi vedettävä omat johtopäätöksensä ja sen tulisi pohtia toimintamallejaan uudelleen, sillä serbijoukot hyväksikäyttivät FORPRONU-joukkoja ja kaappasivat ranskalaisia panttivangeikseen.²¹³ Käytännössä Zeller tuomitsi edellisen hallituskauden aikaisen vasemmistohallituksen sanktioihin pohjautuvat toimet Bosnia-Hertsegovinan rauhan palauttamiseksi epäonnistuneiksi ja vääriksi ratkaisuiksi. Jean-Jacques Jegoun (UDC) mukaan oleellista oli joukkojen käyttäminen tavoitteiden saavuttamiseksi. Määrän kasvattamisen tulisi tähdätä rauhan palauttamiseen ja sotilaiden turvallisuuden lisäämiseen. Jegoun kantoi huolta erityisesti siitä, mitä keinoja sotilaille oli rauhan palauttamisen mahdollistamiseksi sekä omasta turvallisuudestaan huolehtimiseksi.²¹⁴ Turhautumista osoitti myös kansanedustaja Jean-Claude Lemoine (RPR), joka nosti kysymyksen YK:n uskottavuudesta esiin

²¹⁰ QG, Roselyne Bachelot (RPR) AN 20.4.1994, julk. JO 21(1) A.N. 21.4.1994, 991–992; QG, Dominique Paillé (UDF) AN 20.4.1994, julk. JO 21(1) A.N. 21.4.1994, 997.

²¹¹ Rathbun 2004.

²¹² QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 20.4.1994, julk. JO 21(1) A.N. 21.4.1994, 997.

²¹³ QG, Adrien Zeller (UDF) AN 21.4.1993, julk. JO 6 A.N. 22.4.1993, 106–107.

²¹⁴ QG, Jean-Jacques Jegou (UDC) AN 23.6.1993, julk. JO 36(2) A.N. 24.6.1993, 2096.

Bihacin hyökkäysten jälkeen. Lemoine kysyikin: ”Herra ministeri, voimmeko enää laskea toivoamme YK:n varaan?”²¹⁵

Bihacin hyökkäyksen aikana sekä rauhanturvaajat että humanitäärisen avun työntekijät olivat vaarassa. Tilanteen vakavuutta lisäsi alueen kuuluminen Ranskan ehdotuksesta YK:n päätöksellä perustettuihin turva-alueisiin, joiden tuli olla hyökkäysten ulkopuolella.²¹⁶ Kansanedustaja Lemoinen puheesta kävi ilmi yleinen turhautuminen viikko toisensa perään jatkuviin taistelujen häviämisiin ja rauhan saavuttamisen lipumiseen pois, kun vankat aikomukset toimiksi rauhan saavuttamiseksi jäivät toteutumatta käytännössä. Samalla usko YK:n toimintakykyyn ja auktoriteettiin jatkoi horjumistaan, vaikka Ranskan hallituksen toiminta sinällään sai kiitosta diplomaattisista ponnisteluistaan. Hallituspuolueen edustajana Lemoine antoi näin tukensa hallituksen ratkaisuille. Ranskan silloinen ulkoministeri Alain Juppé puolestaan totesi vastauksessaan YK:n olevan vain niin vahva, kuin kulloinkin vallassa olevat valtiot ja niiden päättäjät halusivat sen olevan²¹⁷. Näin sanoessaan Juppé tuli todenneeksi kansainvälisen yhteisön haluttomuuden luovuttaa YK:lle riittävästi valtuuksia toimintakykynsä turvaamiseksi. Toisaalta Ranskan toteuttaessa uhkauksensa parlamentin alahuoneen edustaja Mesmin (UDF) tulkitsi joulukuun alussa 7.12.1994 sen merkitsevän kansainvälisen yhteisön epäonnistumista rauhanturvatehtävässään²¹⁸. Kysymyksen ytimessä olikin hallituksen aikeet toteuttaa uhkauksensa vetää ranskalaiset rauhanturvaajat pois konfliktialueelta ellei toimintaolosuhteisiin tulisi muutosta. Rauhanturvaajien turvallisuutta olisi myös paranannettava, mitä auttaisi eurooppalaisen rauhansuunnitelman noudattaminen sekä tiukka asenne serbien kansainvälisiä sopimuksia vastaan tekemiä loukkauksia kohtaan päinvastoin kuin tähän asti oli tehty.²¹⁹

Myös hallituksen edustajien vastauksista oli pääteltävissä turhautumista vuoden 1994 kesällä kansainvälisessä yhteisössä vallitsevaan pattitilanteeseen. Esimerkkinä tästä oli pääministeri Edouard Balladurin vastaus Edouard Landrainin (UDF) kysymyseen rauhanturvatehtävästä alueella, jossa saman väestöryhmän edustajat sotivat keskenään. Eteläslaavien kyvyttömyys rauhan rakentamiseen oli johtanut hallituksen taholla suunnitelmiin ranskalaisten joukkojen

²¹⁵ ”Monsieur le ministre, peut-on encore croire et espérer en l’ONU?” QG, Jean-Claude Lemoine (RPR) AN 30.11.1994, julk. JO 113(2) A.N. 1.12.1994, 7917.

²¹⁶ QG, Jean-Claude Lemoine (RPR) AN 30.11.1994, julk. JO 113(2) A.N. 1.12.1994, 7917.

²¹⁷ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN, julk. JO 113(2) A.N. 1.12.1994, 7917.

²¹⁸ Ks. esim. QG, Georges Mesmin (UDF) AN 7.12.1994, julk. JO 118(2) A.N. 8.12.1994, 8418.

²¹⁹ QG, Georges Mesmin (UDF) AN 7.12.1994, julk. JO 118(2) A.N. 8.12.1994, 8418.

poisvetämiseksi²²⁰. Puheenvuorosta päätellen hallituksen turhautuneisuus suuntautui muiden valtiomahtien osallistumattomuuteen. Tämä on luettavissa pääministerin kuulutuksesta vastuun jakamiseen ja painotuksesta, että Ranska oli hoitanut oman osuutensa. Koska vetäytymisprosessi olisi kuukausien mittainen, Ranska seuraisi diplomaattisten toimien tehokkuutta ja kansainvälisen yhteisön aktiivisempaa roolia. Ranskan holhoava ja itsensä arvojärjestyksessä ylöspäin nostava asenne näkyi jälleen kansalliskokouksen istunnossa pääministeri Balladurin puheenvuorosta, kun hän sanoi, että Ranska kantaisi vastuunsa ja niin tulisi tehdä koko kansainvälisen yhteisönkin. Puheenvuoro sai paljon suosionosoituksia, kun pääministeri julisti Ranskan toimivan rauhan edistäjänä väsymättömästi ja peräänkuulutti kansainvälistä yhteisöä osallistumaan vastuunkantoon.²²¹ Suosiotaan osoittaneiden hallituspuolueiden RPR:n, UDF:n ja Centren riveissä haluttiin siis Ranskan aseman säilyvän vahvana, muttei olevan ainoa maksava tekijä. Reaktio sinällään oli ymmärrettävä, sillä näin hallituspuolueet antoivat tukensa valtiollisille ratkaisuille kansalliset riskit minimoiden.

Vuoden 1994 lopulla parlamentissa katsottiin, että ranskalaiset YK-joukot olivat tulilinjalla ja osasyllisenä pidettiin sotivien osapuolten kyvyttömyyttä noudattaa kansainvälisiä sopimuksia. Yhdysvallat nousivat uutena haastajana Ranskan yrityksille rakentaa rauhaa eturintamassa. Marraskuussa 1994 virinnyt keskustelu koki Yhdysvaltojen yksipuolisen ratkaisun lopettaa asevientikiellon valvomisen raskauttavana tekijänä konfliktin pahenemisen mahdollisuudelle. Ranska haki roolia kansainvälisesti merkittävänä valtiona monikansallisten organisaatioiden YK:n ja Naton kautta, mutta nyt sen asemaa uhkasi Yhdysvaltojen linjanveto, joka oli paitsi ristiriidassa Ranskan poliittisten pyrkimysten myös toimintamallien kanssa.²²² Päätöstä piti valitettavana myös ulkoministeri sen vuoksi, että se rikkoi useita yhteisiä sopimuksia sekä oli YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän jäsenen tekemä²²³. Ranskan arvottamat instituutiot ja vaikutuskanavat olivat näin uhattuina.

Ulkoministeri Alain Juppé totesi tilanteen olevan sietämätön, kun hän vastasi Mesmin kysymykseen Ranskan toimista Bosnian kriisin joulukuun 1994 tilanteessa. Syynä tähän oli jatkuva pattitilanne, kun mitkään yritykset kenenkään kansainvälisen toimijan taholta eivät olleet tuottaneet tuloksia sotivien osapuolten haluttomuuden vuoksi. Ongelmaa vakavoitti rauhanturvaajien joutuminen

²²⁰ QG, Edouard Landrain (UDF) AN 18.5.1994, julk. JO 34(2) A.N. 19.5.1994, 1850; QG, Edouard Balladur (pääministeri) AN 18.5.1994, julk. JO 34(2) A.N. 19.5.1994, 1850.

²²¹ QG, Edouard Balladur (pääministeri) AN 18.5.1994, julk. JO 34(2) A.N. 19.5.1994, 1850.

²²² QG, Jean-Jacques Descamps (UDF) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. 17.11.1994, 6940; QG, Daniel Garrigue (RPR) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. 17.11.1994, 6948.

²²³ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 16.11.1994, julk. JO, 102(2) A.N. 6949.

säännöllisesti tahtiin sotivien osapuolten panttivangeiksi.²²⁴ Hallituspuolue edustajan Jean-Jacques Descampin (UDF) huolena oli puolestaan ranskalaisten YK-joukkojen turvallisuus konfliktialueella, mikäli asevientikielto purettaisiin. Huolta syvensivät viitteet siitä, että asevientikieltoa olisi jo kierretty²²⁵. Ranskan kansalliskokouksessa vallitsi konsensus maan hallituksen toimista konfliktin ratkaisemiseksi. Bosnian tilanteeseen kantaa ottaneet parlamentaarikot olivat hallituksen linjalla asevientikiellon säilyttämisestä vaikka pohtivat sen toimivuutta. Niin ikään parlamentissa oltiin yksimielisiä Ranskan aktiivisesta osallisuudesta niin rauhanturvatehtävässä kuin rauhanneuvotteluissa.

Sosialistisen puolueen puheenvuorossa toistettiin alkukesästä 1995 jo aikaisemmin kansalliskokouksen kyselytunnilla esillä ollutta näkemystä YK:n ja Naton arvon laskusta. Tilaisuuden kritisoinnille antoi tuleva presidenttien kriisikokous, joka järjestettiin Tuzlan tulitusten vuoksi. Syynä kriisikokoukselle oli sotivien osapuolten epäkunnioittava asenne kansainvälisiä organisaatioita ja päätöksiä kohtaan. Presidenttien kokouksen vuoksi kansalliskokouksen kyselytunnilla jokaiselle poliittiselle ryhmälle annettiin tilaisuus esittää tilanteesta kysymyksensä hallituksen edustajalle pääministeri Juppelle. Sopimusten loukkausten seurauksena oli kansainvälisen yhteisön uskottavuuden menetys ja halvennus. Ranskalaisilla parlamentaarikoilla näytti olevan ristiriitainen suhde YK:hon toimijana. Vastoinkäymisistä huolimatta se nähtiin parhaaksi kanavaksi rauhanturvatehtävissä ja joukkojen läsnäoloa alueella pidettiin merkittävänä. Sellaisenaan tilanne ei kuitenkaan voisi jatkua, vaan käytettäviä keinoja ja resursseja tulisi kuitenkin lisätä.²²⁶ Georges Sarre (RL) toi arvonlaskun esille epäonnistuneiden päätöslauselmien ja panttivankien vapauttamisoperaatioiden muodossa. Keskeisin ongelma oli suurvaltojen Venäjän ja Yhdysvaltojen harjoittama suurvaltapolitiikka, joka tähtäsi omien etujen ajamiseen ja valta-aseman varmentamiseen. YK:ta ja Natoa tärkeämmäksi Euroopan vakauttajaksi Sarre kokikin Euroopan unionin silloin, kun sen jäsenmaiden onnistui ymmärtää, ettei YK:hon ja Natoon voinut täysin luottaa. Ranskan Sarre näki olevan avainasemassa aloitteentekijän ja tiennäyttäjän roolissaan.²²⁷

Riviedustajat eivät olleet ainoita, jotka kritisoivat YK:ta. Puolustusministeri Millonin kritiikki YK:n toimintaan kiteytyi hänen tulkintaansa serbien tekemistä Sarajevon turva-alueen pommituksista. Ongelmana oli jälleen YK-joukkojen mahdollisuus hoitaa tehtäväänsä eli valvoa alueen turvallisuutta. Millon nimitti tehtävää lähinnä nimelliseksi sanomalla: ”[...] teoriassa, korostan

²²⁴ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeir) AN 7.12.1994, julk. JO 118(2) A.N. 8.12.1994, 8418.

²²⁵ Ks esim. QG, Jean-Jacques Descamps (UDF) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. 17.11.1994, 6940.

²²⁶ QG, Jean-Michel Boucheron (S) AN 31.5.1995, julk. JO 1.6.1995 12 A.N. 380.

²²⁷ DG, Georges Sarre (République et Liberté, RL) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 427–428.

sanaa teoriassa, YK:n valvoma [...]”²²⁸ Vaikka hallituksen virallinen kanta oli myönteinen YK:n toiminnalle ja YK:n arvovallan menetys oli kiistetty, puolustusministerin puhui hallituksen tiedonannon virallista näkemystä vastaan. Puhuessaan teoreettisesta tehtävän toteutuksesta hän maalasi kuvaa kauniita ajatuksia viljelevästä organisaatiosta, joka ei kyennyt käytännön toimiin.

YK:n arvovallan heikkenemistä voidaan spekuloida myös Ranskan ja Naton suhteiden lämpenemisellä ja maan hakeutumisella diplomaattiseen yhteistyöhön. Joskin yksi yhteistyön lisäämiseen vaikuttavista tekijöistä oli 1980-luvulta lähtien Länsi-Saksan ankuroituminen Pohjois-Atlantin liiton ikeeseen²²⁹. Ranskan tavoitteenahan on ollut olla vaikutusvaltaisten organisaatioiden ytimessä. Hallituksen tiedonannon yhteydessä vuonna 1995 ulkoministeri de Charette ilmoitti julkistavansa Ranskan tavoitteet Euroopan ministerineuvostossa sekä Naton kokouksessa. Ranska halusi säilyttää FORPRONUn mandaatin ennallaan, mutta samalla mahdollistaa aggressioon vastaamisen. Toiminnan puitteita tulisi tältä osin tarkistaa ja päivittää. Kansainvälisen yhteisön tulisi tältä pohjalta luoda nopean toiminnan joukot sekä avata käytävä Sarajevoon.²³⁰ YK:n sulkeminen ilmoitettavien joukosta pois kieli epäluottamuksesta sen kykyyn organisoida tarvittavat toimintamallit.

3.6. Ranskan parlamentin näkemykset: Nato vastaan YK

Ratkaisuyritysten kariuduttua Ranskalla oli vaikeuksia valita yhtä organisaatiota, jonka puitteissa rauhaa edistettäisiin. Euroopan vaikutusvallan kasvattaminen oli tärkeää, mutta YK takasi laajemman kansainvälisen tuen rauhanturvatoimille. Toisaalta Ranska oli lähentynyt Natoa vuoden 1991 Persianlahden sodasta lähtien²³¹. Ranska oli liittynyt sotilasliittoon Washingtonin sopimuksen myötä vuonna 1949 tavoitteenaan tuolloin heikentää Yhdysvaltojen hegemoniaa järjestön sisältä käsin. Ranskan asteittainen irtautuminen Naton komentoketjusta käynnistyi vuonna 1959, kun maa irrotti joukkonsa Naton Välimeren laivastosta. Syynä tähän oli presidentti Charles de Gaullen tavoite pitää Ranskan ulko- ja puolustuspolitiikka suurvaltapolitiikasta erillään. Ranska vetäytyi Naton komentoelimistä ja purki osiin Naton joukko-osastot Ranskassa lopulta vuonna 1966. Ranskan katse kääntyi tuolloin Euroopan suuntaan, mikä johti lopulta Länsi-Euroopan liiton syntyyn. Naton komentoketjusta irrottautumisesta huolimatta Ranska jatkoi osallistumista Naton

²²⁸ ”[...] théoriquement – je dis bien théoriquement – surveillés par les Nations unies, [...]” DG, Charles Millon (UDF, puolustusministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 423.

²²⁹ Smouts 1983, 159.

²³⁰ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 14, 422–423.

²³¹ Knapp & Wright 2006, 41.

operaatioihin.²³² Vuosikymmenten välirikon jälkeen asenteet Ranskassa alkoivat muuttua, kun François Mitterrand nousi presidentiksi vuonna 1981. Presidentti François Mitterrandin näkemysten mukaan Ranskan turvallisuuden yhtenä perustana oli yhteistyö sotilasliitto Naton kanssa. Mitterrand olikin viidennen tasavallan aikaisista presidenteistä myötämielisin ajatukselle yhteistyöstä sotilasliiton kanssa. Mitterrandin johdolla Ranska tavoitteli diplomaattista yhteistyötä sotilasliitto Naton kanssa vaikka pysytteli vielä ulkona sen kiinteästä sotilasrakenteesta.²³³ Toukokuussa 1995 Ranskan presidentiksi noussut Jacques Chirac ilmoitti joulukuussa 1995 haluavansa palauttaa Ranskan takaisin osaksi Naton komentoketjua sekä Välimeren laivastoa.²³⁴

Vastuu Jugoslavian kriisin ratkaisusta siirtyi kansainväliselle yhteisölle viimeistään vuonna 1993. Kansainvälisten toimijoiden merkittävyys oli siis kasvanut YK:ta laajemmaksi, mutta laaja toimijapohja nähtiin vielä Ranskan etuna. Ranskan oli siis lähentynyt Natoa presidentti Mitterrandin aloitteesta ja ottanut aikaisempaa aktiivisemmän roolin sen toiminnan osana. Ranskan hallitus olikin Jugoslavian hajotessa mukana Naton Bosnian tilannetta koskevissa kokouksissa ja päätöksenteossa, kun organisaation pelisäännöt kyseisen kriisin osalta määriteltiin. Samaan aikaan Nato astui Ranskan parlamentin keskusteluihin mukaan²³⁵. Ranskalaiset olivat sitoutuneet sopimukseen, mutta Yhdysvaltojen turhautuminen johti yksipuolisiin muutoksiin poliittisissa suuntalinjoissa. Tämä herätti kritiikin Ranskan kansalliskokouksessa, jossa Naton sopimuksen rikkomista pidettiin uhkana ranskalaisten turvallisuudelle²³⁶. Erityisen voimakasta kritiikkiä Natoa kohtaan esitti opposition edustaja Alain Bocquet (C) toukokuussa 1995. Bocquet'n näkemyksen mukaan Naton ilmaiskut olivat pahentaneet siviiliväestön ja YK-joukkojen tilannetta konfliktialueella. Syynä epäonnistumiseen oli ollut ennen kaikkea Yhdysvaltojen ja Saksan asenne.²³⁷ Bocquet ulkoistikin puheenvuorossaan epäonnistumisen liittolaisten vastuulle, mutta tuli samalla kritisoinneeksi oikeistohallituksen kykyä pitää liittolaisensa kurissa.

Naton tehtävänä oli turvata rauha ja estää mahdollisten uhkakuvien muuttuminen todeksi. Jugoslavian hajoamista seuranneeseen Bosnian sotaan Nato ei kuitenkaan puuttunut, vaikka konflikti uhkasi levitä Makedoniaan ja potentiaalisesti koko Balkanille vuonna 1993. Kyseessä ei ollut ainoastaan Euroopan sisäisestä hajanaisuudesta vaan myös eturistiriidoista Yhdysvaltojen

²³² Howarth & Varouxakis 2003, 190; Becker 2003, 114–115.

²³³ Smouts 1983, 159, 161.

²³⁴ Howarth & Varouxakis 2003, 193.

²³⁵ QG, Charles Millon (UDF) AN 16.12.1992, julk. JO 113(2) A.N. 17.12.1992, 7307–7308.

²³⁶ QG, Jean-Jacques Descamps (UDF) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. 17.11.1994, 6940; QG, Daniel Garrigue (RPR) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. 17.11.1994, 6948.

²³⁷ QG, Alain Bocquet (C) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

kanssa, mikä oli isku Pohjois-Atlantin liitolle. Oikeiston kansanedustaja Lellouche (RPR) kyseenalaisti Ranskan Naton lähentymispolitiikan kysymyksellä mitä iloa on puolustusliitosta, joka salli sodan Ranskan lähetyillä.²³⁸ Lellouche hyödynsi retoriikassaan kriisin leviämisen uhkakuvia. Samalla hän asetti kyseenalaiseksi vasemmistoa edustavan presidentti Mitterrandin linjauksen Ranskan ja Naton suhteiden lämmitämisestä. Lellouchen hallitukselle esittämään kysymykseen vastasi ulkoministerin roolissa Alain Juppé, joka käänsi vielä katseensa Natosta Euroopan suunnalle. Juppé vaati voimakkaasti Euroopan yhteisöä tulemaan Ranskan tueksi Bosniassa²³⁹. Puolitoista vuotta myöhemmin ulkoministeri Alain Juppé näki Naton uskottavuuden kärsineen kolauksen Bihacin hyökkäyksen jälkeen ja presidentin ulkopoliittisen linjan epäonnistuneen. Juppén sanoin Naton uskottavuus oli kokenut kolauksen: ”Mitä tulee Natoon, on sen uskottavuus tässä operaatiossa kärsinyt.”²⁴⁰ Syynä tähän oli Naton ilmaiskujen kyvyttömyys ehkäistä Bosnian serbien hyökkäys Bihaciin. Koska sotilaalliset keinot eivät olleet tuottaneet ratkaisua, Juppé näki parhaaksi rauhanneuvottelujen jatkamisen.

Muista puhujista poiketen Alain Bocquet (C) nosti retoriikassaan esiin inhimillisen kärsimyksen. Tässä hän onnistui luomalla elävän kuvan ihmisten asemasta sodassa ja ranskalaisotilaista sodan uhreina lausumalla: ”[...] nämä YK:n rauhanturvaajat muodostava ihmiskilven, kun siviilejä, niin miehiä, naisia kuin lapsia, pommitetaan sokeasti.”²⁴¹ Ihmisten kärsimysten ja aseman kauhistelulla Bocquet halusi korostaa näkemystä, jonka mukaan ilmaiskut Bosniassa eivät olleet hyväksyttäviä. Bocquet sanoikin puheenvuorollaan Naton ilmaiskujen ainoastaan pahentaneen tilannetta. Kommunistien näkemyksen mukaa tärkeämpää olisi vahvistaa vallitsevien toimijoiden eli YK-joukkojen roolia humanitääriseen avun tukena sekä laajentaa asevientikiellon valvontaa. Lisäksi sopimusten rikkojia tulisi rangaista, jotta valvonta toimisi. Bocquet otti myös puolueensa nimissä aktiivisen asenteen kriisin ratkaisuksi tekemällä ehdotuksen kaikkien eurooppalaisten maiden sitouttamisesta rauhanprosessiin koko entistä Jugoslaviaa koskevan jälleenrakennus- ja sovittelukokouksen avulla.²⁴²

Vaikka kommunistisen puolueen edustajan Bocquet kritisoikin Naton ilmaiskuja Bosniaan 1995, hän ei syyllistänyt oman maansa hallitusta epäonnistumisesta, vaan nosti ongelman ytimeksi

²³⁸ QG, Pierre Lellouche (RPR) AN 12.5.1993, julk. JO 15(1) A.N. 13.5.1993, 377.

²³⁹ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 12.5.1993, julk. JO 15(1) A.N. 13.5.1993, 377.

²⁴⁰ ”Quant à l’OTAN, sa crédibilité dans l’opération a souffert.” QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 30.11.1994, julk. JO 113(2) A.N. 1.12.1994, 7918.

²⁴¹ ”[...] de ces soldats bleus enchaînés formant des boucliers humains, celles de ces civils, hommes, femmes, enfants, bombardés aveuglemen.” QG, Alain Bocquet (C) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

²⁴² QG, Alain Bocquet (C) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380–381.

Yhdysvaltojen ja Saksan asenteet, kuten monet parlamentaarikot ennen häntä. Hyökkäysten sijaan tulisikin katse kääntää väestön olojen helpottamiseen sekä voimavarojen keskittäminen kestävän rauhan saavuttamiseksi.²⁴³ Ranskan hallinto oli osallistunut aktiivisesti rauhanneuvotteluihin sekä osoittanut aloitteellisuutta YK:n toimielimissä, jotta sotivat osapuolet saataisiin rauhan kannalle. Vaikka Bocquet ei suoranaisesti kritisoinut Ranskan osuutta Naton ilmaiskujen seurauksista, kritiikki hallituksen toimintaa kohtaan oli luettavissa resurssien uudelleenallokaation ehdotuksesta. Ratkaisuna Bocquet näki rauhanturvaajien jättämisen humanitäärisen avun sekä rauhan ja dialogin kulttuurin esimerkeiksi²⁴⁴.

Bosnian konfliktin seurauksena Ranska joutui arvioimaan uudelleen maansa puolustuksen tilanteen. Eurooppalainen yhteistyö oli merkittävässä asemassa, mutta suhteita Natoon harkittiin hallituksessa uudelleen konfliktin loppumetreillä vuonna 1995. Yhteistyön saavuttaminen oli tärkeää myös Bosnian konfliktin rauhoittamisen näkökulmasta. Näistä lähtökohdista käsin puolustusministeri Millon oli vastavalitun presidentti Chiracin kanssa kutsunut konfliktin rauhanturvaprosessiin osallistuneiden maiden puolustusministerit pohtimaan ratkaisua. Keskeisimmäksi asiaksi Millon määritteli kokouksen eurooppalaiselle puolustukselle ja Nato-suhteille antamat suuntalinjat.²⁴⁵ Parlamentin riveissä luottamus Naton toimintamotivaatioihin oli sitä vastoin hallituksen ratkaisuja heikompaa. Hallituksen entistä Jugoslaviaa koskevan tiedonannon yhteydessä kansanedustaja Georges Sarre (RL) hyökkäsi voimakkaasti Natoa vastaan. Sarren näkemyksen mukaan Nato oli hallitseva toimija konfliktialueella, muttei suinkaan puolueeton. Nato oli amerikkalaisten ohjauksessa ja toimi siten amerikkalaisten intressien mukaan. Yhtenä intresseistä olikin saada poliittista tukea muslimeilta ja siksi amerikkalaiset tähtäsivät Euroopan sydämessä olevan muslimivaltion turvaamiseen. Lisäksi amerikkalaiset pyrkivät näyttämään Venäjälle vaikutusvaltansa lisääntymisen.²⁴⁶ Sarre asettui näin voimakkaasti Ranskan Natoa lähentyviä linjauksia vastaan. Kyseessä oli pitkäaikainen vastakkainasettelu amerikkalaisten ja ranskalaisten intressien välillä. Käytännössä Sarre viittasi näin amerikkalaisten välinpitämättömyyteen ja siihen, miten ranskalaiset olivat tosiasiallisesti yksin turvaamassa oikeudenmukaisuuden tapahtumista ja rauhaan pyrkimistä Bosniassa.

Kansalliskokouksen kyselytunnilla toukokuussa 1995 oli puolueiden edustajien puheenvuoroista aistittavista uskonmenetys YK:n FORPRONU toimintaa kohtaan, sillä sotivat osapuolet eivät

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ QG, Alain Bocquet (C) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380–381.

²⁴⁵ DG, Charles Millon (UDF, puolustusministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 424.

²⁴⁶ DG, Georges Sarre (RL) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 426.

kunnioittaneet kansainvälistä mandaattia. Samalla YK ja Nato joutuivat järjestöinä kyseenalaistetuiksi. Tästä huolimatta ainoana mahdollisena sotilaallisen rauhanturvaoperaation välikappaleena pidettiin edellä mainittuja organisaatioita. Voimakkaimmin tämä tuli esiin Aymeri de Montesquiou (UDF et du Centre) puheenvuorosta. De Montesquiou onnitteli kontaktiryhmän hyväksynnän saavuttamisesta Ranskan ajamalle linjalle FORPRONU-joukkojen vahvistukselle: ” Se [puolueemme] on iloinen, koska Ranskan puolustama FORPRONU-joukkojen vahvistus on saanut kontaktiryhmän kumppaniemme kannatuksen taakseen.”²⁴⁷ Samalla de Montesquiou huomioi välillisesti Ranskan tahdon merkityksen ja vaikutusvallan kontaktiryhmässä. De Montesquiou kohdistikin puheenvuoronsa kysymykset tarkentamaan YK:n ja kontaktiryhmän rooleja ajoituksellisesti eli milloin joukkojen uudelleenjärjestäminen tapahtuisi ja mitä me eli Ranska tekisimme, jos päätös jäisi vain aikomuksen tasolle²⁴⁸. Näin de Montesquiou otti sotilaallisesti aktiivisemmän kannan konfliktin ratkaisussa kuin sosialistit tai RPR.

Montesquioun näkemys sotilaallisesta aktiivisuudesta jäi kansalliskokouksen puolueiden puheenvuoroissa voimakkaimmaksi, sillä kommunistien edustajan Bocque’n mielestä YK-joukkojen tehtävä konfliktialueella olisi ennen kaikkea humanitäärisen avun turvaaminen sekä rauhan ja dialogin kulttuurin luominen esimerkin avulla. Näistä syistä, sekä vetäytymisen ihmiskustannuksista johtuen, joukkoja tulisikin lisätä, tukea ja toimintamandaattia aseviennin valvonnassa kasvattaa, eikä vähentää²⁴⁹. Kyse ei siis ollut YK joukkojen läsnäolosta, vaan niiden saaman toimintamandaatin rajoituksista, jotka aiheuttivat ongelmia alueella. Ranskalaisten rauhanturvaajien mahdollisuudet puolustautua ja turvata rauha olivat näin rajoitetut. Kommunistien mielestä YK:n kritisointi ei ollutkaan niin oleellista, kuin Naton toiminnan kritisointi samaisessa tilanteessa. Samalla hallituksen linja asevientikiellon ylläpitämisestä sai kommunistien kannatuksen. Senaatin entistä Jugoslaviaa käsittelevässä istunnossa 7.6.1995 senaattori Guy Penne (S) näki YK:n suurimpana ongelmana ja mahdollisuutena sen jäsenmaat, jotka vaikuttivat suoraan järjestön toimintamahdollisuuksiin²⁵⁰.

Pääministeri Juppé piti YK:ta ja sen mandaattia keskeisenä kriteerinä niille toimille, joita Bosniassa toteutettaisiin. Naton läsnäolosta huolimatta FORPRONU joukot olisivat ensisijainen

²⁴⁷ ”Il se félicite aussi que la thèse du renforcement de la FORPRONU défendue par la France ait été acceptée dans son principe par nos partenaires du groupe de contact.” QG, Aymeri de Montesquiou, (UDF et du Centre) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

²⁴⁸ QG, Aymeri de Montesquiou, (UDF et du Centre) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

²⁴⁹ QG, Alain Bocquet, (C) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 381.

²⁵⁰ DG, Guy Penne (S) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995.

ulkopuolinen toimija, jota Nato vain tukisi YK:n antamissa rajoituksissa.²⁵¹ Pääministeri katsoi hallituksen edustajana tärkeäksi FORPRONU-joukkojen toimintavalmiuden vahvistamista, kuten YK:n turvallisuusneuvosto oli hyväksynyt edellisessä kuussa. Lausumaa ei ollut vielä pantu täytäntöön eli joukkojen toiminta oli hajanaisuuden ja rajoitteiden vuoksi vesittyntä. FORPRONU ei voinut taata siviilien turvallisuutta suojavyöhykkeillä.²⁵² Hallituksen tiedonannon yhteydessä kävi selväksi YK joukkojen keskeinen rooli Ranskan poliittisissa linjanvedoissa Jugoslavian kriisin osalta. Sekä maan pää- että ulkoministeri muistuttivat kansalliskokousta kansainvälisen yhteisön toiminnasta YK:n puitteissa²⁵³. YK:n uskottavuuden kritiikistä se oli laajin kansainvälinen taho, joka sitoi kansainvälisen yhteen ja antoi lailliset puitteet rauhanturvatoimille.

Hallituksen taholta ei siis voida puhua YK:n uskottavuuden kriisistä suoralta kädeltä, vaikka turvallisuusneuvoston päätöksiä oli jätetty toteuttamatta. FORPRONU joukot olivat edelleen tärkein siviilien oloja turvaava tekijä sen hajanaisuudesta ja komentoketjun ongelmista huolimatta. Ranska puolestaan turvasi kansainvälisen asemansa olevan vahvasti läsnä konfliktialueella. Ulkoministeri de Charette pitikin FORPRONU joukkojen toimintamandaatin säilyttämistä ennallaan diplomaattisten keinojen ohella tärkeimpänä vakauttavana tekijänä, kun hän teki pesäeron poliittisten ja humanitääristen tavoitteiden välillä: ”Poliittisten tavoitteiden ja rajoitteisen, mutta tärkeän [rauhanturva] tehtävän välille on tehtävä selkeä ero.”²⁵⁴ Oleellista olisi antaa joukoille keinot tehtävänsä toteuttamiseksi eli turva-alueiden rauhoittamiseksi ja humanitäärisen avun mahdollistamiseksi.²⁵⁵ Tällä vaateella de Charette puolusti Ranskan muodostamaa linjaa ja ohjasi kritiikin enemmän muiden toimijoiden suuntaan kuin oman maansa politiikan kyseenalaistamiseen. Kyseisellä hetkellä ulkoministeri näki FORPRONU joukkojen olevan liian hajanainen ja riittämättömästi aseistettu, mikä altisti sen kaikille vastapuolen toimille ilman keinoja suojautua. FORPRONU oli siten halvaantunut eikä voinut hoitaa tehtäväänsä.

Ulkoministeri de Charette samaisti FORPRONU joukot Ranskan armeijaksi ja ilmoitti kyvyttömyyden tilan olevan isku ”meidän kunniallemme”.²⁵⁶ Hallituksen edustajana entisen Jugoslavian alueen kysymys ennen kaikkea Bosnia-Hertsegovinassa oli maalle henkilökohtainen

²⁵¹ QG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 381–382.

²⁵² DG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 420–421.

²⁵³ DG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 420–421; DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 422.

²⁵⁴ ”Cette distinction entre l’objectif politique d’ensemble et la mission propre, limitée, importante, mais précisément définie, des casques bleus est capitale.” DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 422.

²⁵⁵ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 422.

²⁵⁶ Ibid.

eikä epäonnistuminen ollut vaihtoehto. Ranskan hallitus haki ratkaisuksi Ranskan alusta asti kannattamaa poliittista mallia eikä FORPRONU joukkojen mandaattia tulisi muuttaa vaan sen toimintamahdollisuuksia lisätä olemassa olevan mandaatin turvin²⁵⁷. YK:n toiminta itsessään saattoi olla kritisoitavaa tai naurunalaiseksi asetettua, mutta se tarjosi edelleen puitteet ja oikeutuksen Ranskan toiminnalle.

3.7. Asennemuutokset Ranskan parlamentissa konfliktin luonteen muuttuessa

Euroopan yhteisön ja myöhemmin unionin sisäistä ristiriitaisuuden ja kansainvälisen yhteisön eripuraisuuden kritisointi hallitsi Ranskan kansalliskokouksen suhtautumista Jugoslavian hajoamista seuranneeseen konfliktiin. Ajan saatossa Ranskan hallitusta kohtaan osoitettu kritiikki laimeni ja hallituksen vaihdon yhteydessä oikeistopuolueiden parlamentaarikot petasivat suuria odotuksia uudelle valtiojohdolle. Euroopan kritisointi vähentyi 1994 samalla, kun kansainvälisen toiminnan kritisointi kasvoi. Vähentymisen taustalla saattoi vaikuttaa konfliktin kompleksisuuden ymmärrys ja toisaalta Euroopan yhteisöä kohtaan tunnetun luottamuksen menetys. Eurooppalaisena pidetyn konfliktin mittakaavat olivat kasvaneet ja tarve useamman tahon yhteistyölle entistä selkeämpi. Lisäksi konfliktinratkaisun vetovastuu oli siirtynyt EU:lta muille toimijoille, etupäässä Yhdysvalloille ja Venäjälle. EU:n etunenäisyys siirtyi nyt alueen jälleenrakentamiseen.²⁵⁸

Konfliktialueen turvallisuus sekä rauhan saavuttaminen olivat keskeisiä teemoja 1990-luvun puolivälin lähestyessä, kun Jugoslavian hajoamista seurannutta sotaa käytiin kolmatta vuotta. Euroopan yhteisö ja sen seuraaja Euroopan unioni eivät olleet kyenneet rauhoittamaan tilannetta entisen Jugoslavian alueella. Liittovaltion hajoamista seuranneen ensimmäisen vuoden aikana ratkaisun etsimisen vetovastuu valui Euroopan yhteisöltä YK:lle. Ranskan suhtautuminen YK:hon oli näin hyvin selvä; maa oli sitoutunut järjestöön ja sen toimiin ennen kaikkea rauhan edistäjänä. Jo kansallisuksien itsemääräämisoikeutta koskevan kysymyksen yhteydessä vuonna 1991 näkynyt Ranskan holhoava asenne paistoi jälleen läpi kansalliskokouksen keskustelussa. YK:n rooli nähtiin ylimpänä auktoriteettina, mutta sen arvovalta mureni ratkaisuyritysten epäonnistuttua ja sodan osapuolten loukattua toistuvasti allekirjoittamia sopimuksia. Yhdysvaltojen politiikan muutoksen myötä maa otti aktiivisemmän roolin kriisin ratkaisussa. Aktivoitumisen myötä myös sotilasliitto

²⁵⁷ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 422; DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 616.

²⁵⁸ GQ, Roselyne Bachelot (RPR) AN 20.4.1994, julk. JO 21(1) A.N. 21.4.1994, 991–992.

Natosta tuli yksi tekijä Bosnian konfliktin ratkaisussa ja tämä näkyi myös parlamentaarikkojen hallitukselle esittämissä kysymyksissä.

1990-luvun puolivälin lähestyessä Ranskan parlamentissa huolta aiheuttivat omien YK joukkojen turvallisuus ja muiden valtioiden sitouttaminen kentällä tapahtuvaan työhön. Huoli oli nivoutunut ennen kaikkea ranskalaisten joukkojen turvallisuuteen alueella. Ranskalaisten kohtalot nousivat kansalliskokouksen keskusteluihin panttivankidraamojen jälkeen, jolloin oli käynyt selväksi omien maanmiesten haavoittuvuus rauhanturvatehtävässä. Parlamentaarikkojen linja hätä alueen turvallisuudesta ja konfliktin leviämisestä oli siis edelleen olemassa, mutta sitäkin voimakkaana näyttäytyi kansallinen etu, jonka tavoittelu oli alusta asti ohjannut keskustelujen luonnetta. Jugoslavian pirstoutumisen yhteydessä Ranskan kansallinen etu nivoutui yhteen alueen turvallisuustilanteen kanssa ja tarjosi mahdollisuuden laajempaan aseman vahvistamiseen kansainvälisen yhteisön parissa. Bosnian sodan puhjettua kriisi otti askelen syvempää sitoutumista, kun Ranska osallistui merkittävällä panoksella YK:n rauhanturvaoperaatioon turvallisuusvyöhykkeiden puolustuksessa.

Hallituksen edustajat toivat kaikissa puheenvuoroissaan esiin ranskalaisten aktiivisuuden rauhanvälittämisessä sekä maan asemasta prosessin eturintamassa aloitteentekijänä. Ministerit näkivät ranskalaisen diplomatian olleen monien hyvien saavutusten takana, ja heidät itsensä aloitteentekijöinä. Ongelmia rauhan palauttamisessa aiheuttivat ennen kaikkea muut osapuolet, jotka erimielisyyksien vuoksi estivät milloin konsensuksen saavuttamisen, milloin toimivat yksipuolisten päätösten voimin jo tehtyjen sopimusten vastaisesti. Puheenvuoroissa, etenkin ministerien, muistettiin lähes aina kunnioittaa Bosniassa palvelevia ranskalaisia rauhanturvaajia sen jälkeen, kun ensimmäiset heistä olivat joutuneet sodan jalkoihin panttivangeiksi tms.²⁵⁹ Keskustelun ilmapiirissä oli siis tapahtunut muutos vuoteen 1994 tultaessa.

Ulkoministeri Alain Juppé käsitteli Ranskan toimia kriisin ratkaisemiseksi poliittisella tasolla vuonna 1994 hallituksen tiedonannon yhteydessä korostaen edelleen kansainvälisen yhteistyön merkitystä. Puolustusministeri François Léotard puolestaan esitti rintamalla toimitettavia konkreettisia toimia. Molempien esittelyjen keskeisenä sanomana oli Ranskan aktiivinen rooli tiennäyttäjänä kansainvälisen yhteisön eri toimijoiden sitouttamisessa ja sovittelussa rauhanpalauttamiseksi. Julistuksessa mainittiin ensimmäistä kertaa sodan jälkeisen ajan elämä,

²⁵⁹ Ks. esim. QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 30.11.1994, julk. JO 113(2) A.N. 1.12.1994, 7918.

johon Ranska osallistuisi tukemalla maan jälleenrakennusta. Bosnian pelottava esimerkki oli myös saanut näkemään selvemmin Euroopan heikkoudet koskien raja- ja vähemmistökysymyksiä.

Ranskalaisten panttivankien vapauttaminen oli Ranskan hallituksen prioriteetti Bosnian kriisiä koskevissa ratkaisuisissa. Panttivankitilanteen purkaututtua konfliktin ratkaisua voitiin lähteä etsimään diplomaattisin keinoin rauhanneuvottelujen kautta. Samanaikaisesti FORPRONU joukot olivat merkittävässä asemassa siviilien turvaamisessa turva-alueilla. Rauhansuunnitelma oli kaiken lähtökohdana. Serbian ja Montenegron Bosnia-Hertsegovinan itsenäisyyden tunnustaminen puolestaan oli keskeisessä asemassa rauhansuunnitelmassa. Kansainvälinen yhteisö ja Ranska aikoivat palauttaa kunnioituksen itseensä, se oli yksi tavoitteista de Charetten puheen mukaan.²⁶⁰

4. Jugoslavian hajoaminen ja ranskalaiset toimijat

4.1. Ranskan parlamentti haastaa hallituksen ja presidentin linjan

Ranskan Eurooppa-politiikka ja pelko konfliktin puhkeamisesta vaikuttivat vuonna 1991 maan poliittisen johdon jyrkkään kantaan Jugoslavian koossapitämisen puolesta²⁶¹. Ranskan poliittiset päättäjät katsoivat Jugoslavian yhtenäisyydellä olevan Balkanin tilannetta rauhoittava vaikutus ja siitä pyrittiin pitämään kiinni. Vähemmistöjen alueella kohtaamat ongelmat tosin tunnustettiin ja niihin haluttiin puuttua.²⁶² Gaullistinen traditio heijastui Ranskan suhtautumisessa Jugoslavian tilanteeseen. Ranska tähtäsi aseman palauttamiseen kansainvälisen yhteisön silmissä yhtenäisen Euroopan johdossa olevana riippumattomana valtiona.²⁶³ Ranskan parlamentissa tämä näkyi lukuisina viittauksina koko konfliktin ajan maan tarpeeseen näyttää esimerkkiä ja toimia aloitteentekijänä. Hallituksen parlamentilta saamat positiiviset huomiot koskivat juuri sen esittämää aloitteellisuutta. Ranska tavoitteli johtajan asemaan kriisinratkaisussa.²⁶⁴ Jugoslavian yhtenäisyyttä puolustavan kannan muodostumiseen arvellaan vaikuttaneen konfliktin laajenemisen uhan lisäksi serbimyönteinen asenne, alueen sisäisen vakauden järkkymisen uhka, Saksan hegemonian pelko,

²⁶⁰ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 422.

²⁶¹ Lucarelli 2000, 152–153.

²⁶² Tardy 1999, 118–119.

²⁶³ Howorth 1994, 121; Lucarelli 2000, 173, 177–178.

²⁶⁴ Tardy 1999, 142.

Saksan oletetut Eurooppaan suuntautuneet valtpyrkimykset sekä Ranskan pyrkimys edistää välittäjän rooliaan²⁶⁵.

Ranskan kansalliskokouksessa tunnustettiin edellä mainitut uhkakuvat, mutta tästä huolimatta parlamentaarikot kyseenalaistivat valtion johdon yhtenäistä Jugoslaviaa puolustavan linjanvedon. Keskustelut Jugoslavian tilanteesta ja tulevaisuudesta käynnistyivät lokakuussa 1991. Presidentin ja hallituksen pidättäytyminen Slovenian ja Kroatian itsenäisyyden tunnustamisesta saivat hallituksen puolusteluista huolimatta kritiikkiä osakseen yhteenottojen lisääntyessä. Viivyttely nähtiin vuoden 1991 lopulla yhdeksi merkittävimmistä syistä tilanteen kärjistymiselle.²⁶⁶ Uudessa tilanteessa hallitukselta vaadittiin fiktiivisistä kuvitelmissa luopumista.²⁶⁷ Jugoslavian tilannetta kommentoivien kysymysten sarjan avasi hallituspuolueen kansanedustaja Michel Coffineau (S) julistuksellaan: ”Jugoslaviaa ei enää ole olemassa.”²⁶⁸ Coffineau haastoi näin sekä oman puolueen että valtion ulkopoliittisen linjanvedon Jugoslavian keinotekoisien koossapitämisen osalta. Coffineau näkemyksen mukaan ongelman ytimessä oli konfliktialueen sisäinen hajanaisuus ja haluttomuus toimia yhteistyössä.

Tämä oli selkeä viesti ulkopoliitikasta vastaaville presidentille ja hallitukselle heidän valitsemansa politiikan epäsovinnaisuudesta. Coffineau sanoin Ranskan parlamentissa myönnettiin näin ensimmäistä kertaa vuosikymmenten aikana tutuksi muodostuneen tasavaltojen liiton olemassaolon päättymisen. Kansojen välisen sopuisan rinnakkaiselon illuusio oli haihtunut ja vanhoihin kaunoihin pohjautuvat vihamielisyydet herättivät huolen.²⁶⁹ Ulkoministeri Roland Dumas puolusti hallituksen linjaa muotoilemalla Jugoslavian olemassaolon lakkaamisen Jugoslavian ennestään tunnetun olemassaolon päättymiseksi²⁷⁰. Ulkoministeri haki näin retorisin keinoin tukea Ranskan valinnoille tilanteessa, jossa hänen oli tunnustettava parlamentaarikko Coffineau näkemys oikeaksi. Konfliktin loppuvaiheessa senaattori Cabanel (RDE) puolestaan ilmaisi yhtenäisen Jugoslavian olleen illuusio olemassaolonsa alusta lähtien. Sosialistisen Jugoslavian taru oli tullut päätökseen Titon kuoleman yhteydessä. Tilannetta olisi Cabanelin mukaan pitänyt tarkastella

²⁶⁵ Lucarelli 2000, 154.

²⁶⁶ QG, Christine Boutin (NI) AN 6.11.1991, julk. JO 89(2) A.N.7.11.1991, 5577; QG, Marie-Noëlle Lienemann (S) AN 13.11.1991, julk. JO 93(2) A.N.14.11.1991, 5896–5897.

²⁶⁷ QG, Christine Boutin (NI) AN 6.11.1991, julk. JO 89(2) A.N.7.11.1991, 5577; QG, Michel Coffineau (S) AN 9.10.1991, julk. JO 27(1) A.N. 10.10.1991, 4337; QG, Christine Boutin (NI) AN 6.11.1991, julk. JO 89(2) A.N.7.11.1991, 5577.

²⁶⁸ ”Jugoslavie n’existe plus.” QG, Michel Coffineau (S) AN 9.10.1991, julk. JO 27(1) A.N. 10.10.1991, 4337.

²⁶⁹ QG, Michel Coffineau (S) AN 9.10.1991, julk. JO 27(1) A.N. 10.10.1991, 4337.

²⁷⁰ QG, Roland Dumas (ulkoministeri) AN 9.10.1991, julk. JO 72(1) A.N. 10.10. 1991, 4338.

tosiasioista käsin.²⁷¹ Välillisesti Cabanel tuomitsikin Ranskan harjoittaman yhtenäisen Jugoslavian politiikan virheelliseksi.

Ranskan senaatissa Jugoslavian hajoamisen huomioi oppositiopuolueen senaattori Yves Guéna (RPR), joka puheenvuoronsa päätöksessä hyväksyi Jugoslavian hajoamisen, ja tiedusteli miten hallitus reagoisi nyt käsillä olevaan tilanteeseen. Guéna oli kiinnostunut myös Ranskan hallituksen suunnitelmista alueen suhteen eli miten Ranska osallistuisi rajojen määrittelyyn. Senaattori Guéna lähestyi Jugoslavian hajoamista Coffineausta poiketen historiasta käsin. Senaattori Guéna nosti esiin Ranskan ja Jugoslavian keskinäisen asetelman ensimmäisen maailmansodan jälkeisen Jugoslavian kuningaskunnan synnyn osalta, toisen maailmansodan aikaisen liittolaisasetelman sekä Jugoslavian erityisaseman kommunististen maiden joukossa: ”[...] Jugoslavian kuningaskunta synnytti ensimmäisen maailmansodan jälkeen Ranskan aloitteesta, tämä maa ei piitannut Hitlerin Saksan yrityksistä ja se oli ensimmäinen, joka irtautui Neuvostoliiton hallinnasta vuonna 1948.”²⁷² Senaattori Guénan huomautus Ranskan osallisuudesta Jugoslavian kuningaskunnan syntyyn ja muistutus sen roolista natsihallinnon vastustamisessa viittasi näin Ranskan projektiin, ja siten Ranskan vuoden 1991 vasemmistohallituksen, epäonnistumiseen, kun sen tämä projekti ei kestänyt aikaa.²⁷³ Näin Senaattori Guéna lähestyi Jugoslavian kysymystä valtapoliittisesta näkökulmasta. Hän kyseenalaisti Ranskan sosialistihallinnon kyvykkyyden jatkaa maan uljaita perinteitä. Ranskan kansalliskokouksessa tilanne koettiin turhauttavana, mutta syyllisiä etsittiin oman hallituksen lisäksi Euroopan ja kansainvälisen yhteisön tahoilta. Jugoslavian hajoamisen ensimmäisinä vuosina liittovaltion hajoamiseen kantaa ottaneet ranskalaiset parlamentaarikot olivat ensisijaisesti hallituspuolueen edustajia, mikä viitta tarpeeseen ulkoistaa epäonnistuneet poliittiset valinnat.

Kun parlamentaarikot kauhistelivat konfliktialueen tapahtumia ja käyttivät yhteenottojen leviämisen retoriikkaa kommenttiensa painoarvon lisääjänä, hallitus keskittyi alueen tilanteen rauhoittamisen painottamiseen. Ranskan hallituksen omaksuma holhoava asenne kävi selväksi ulkoministeri Dumas'n vastauksesta Coffineaun aikaisempaan kommentointiin, kun Dumas velvoitti kansainvälisen yhteisön valvomaan kansojen itsemääräämisoikeuden toteutumisen²⁷⁴. Toisaalla hallituksen edustus vakuutti kansojen itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen, mutta suhtautui

²⁷¹ DG, Guy Cabanel (RDE) S 7.6.1995, julk. JO 14 S.8.6.1995 627.

²⁷² ” [...] le royaume de Yougoslavie avait été constitué au lendemain de la Première Guerre mondiale à l'initiative de la France, que ce pays a bravé les entreprises de l'Allemagne hitlérienne, qu'il fut le premier à sortir de l'emprise soviétique dès 1948.”QG, Yves Guéna (RPR) S 18.10.1991, julk. JO 67 S. 19.10.1991, 3050.

²⁷³ QG, Yves Guéna (RPR) S 18.10.1991, julk. JO 67 S. 19.10.1991, 3050.

²⁷⁴ QG, Roland Dumas (ulkoministeri) AN 9.10.1991, julk. JO JO 27(1) A.N. 10.10.1991, 4338.

edelleen varauksella Jugoslavian kysymykseen eikä näin ollen ollut valmis myöntämään Slovenian ja Kroatian itsenäisyyttä²⁷⁵. Hallituksen toimet ja ministerien sanat olivat keskenään ristiriidassa, sillä hallitus viivytti viimeiseen asti Jugoslavian kansojen itsemääräämisen toteutumisen, joka Jugoslavian vuoden 1974 perustuslaissa oli periaatteessa myönnetty. Ristiriitaisessa tilanteessa hallitukselta ei löytänyt luottamusta Jugoslavian tasavaltojen itsenäiseen toimintakykyyn. Euroopan yhteisö ja Ranska sen eturintamassaan katsottiin oikeutetuiksi holhoajiksi, sillä ne tiesivät parhaiten toimivan valtion edellytykset. Tämä siitäkkin huolimatta, että yhteisö oli sisäisestä jakautunut Ranskan ja Saksan kantojen kesken mielipiteissään Slovenian ja Kroatian edellytyksistä itsenäistyä. Slovenian ja Kroatian päättäväisyys itsenäistyä oli ulkovaltojen asenteista huolimatta käynyt syksyn mittaan selväksi ja Coffineau puki kysymyksellään sanoiksi hallituksen poliittisen viivyttelytaktiikan epäonnistumisen. Samalla hän haastoi avoimesti maan käytänteet, joissa kansalliskokous oli irrotettu viidennen tasavallan ulkopoliittisesta päätöksenteosta.

Coffineau avaus merkitsi uudenlaisen poliittisen pelitilan hakemista vakiintuneiden poliittisten käytänteiden puitteissa, minkä hallitukselle esitetyt kysymykset tarjosivat. Kannanotoillaan ranskalaiset parlamentaarikot astuivat Coffineau tavoin ulos Viidennen tasavallan aikaisesta roolista ulkopoliittikan sivustaseuraajana. Jugoslavian hajoaminen oli käynyt parlamentaarikoille selväksi, mutta hajoamisen luonteesta ja osapuolten välisistä suhteista neuvoteltiin nyt parlamentaarikkojen ja hallituksen edustajien kesken. Orastavaa kriisiä lähestyttiin alkuajoina niin maantieteen kuin väestön näkökulmasta. Keskeisinä huolenaiheina pidettiin konfliktialueen väestön kohtaloita sekä Ranskan, ja Euroopan vakautta ja turvallisuutta. Näin kriisin läsnäolo pystyttiin argumentoinnin keinoin vahvistamaan parlamentissa sekä ajallisesti että paikallisesti²⁷⁶. Tämä merkitsi parlamentaarisen toiminnan sitouttamista toisaalla tapahtuvaan valtiolliseen uudelleenjärjestelyyn. Käsittelyn alkuvaiheessa syksyllä 1991 kantaa ottaneet parlamentaarikot pitivät tärkeinä teemoina tasavaltojen itsemääräämisoikeuden ohella alueella vallinnutta kärsimys, jonka seurauksena viattomat lapset, naiset ja vanhukset siviileinä kärsivät eniten. Sota tulkittiin veljessodaksi, vaikka sen etninen luonne serbien ja kroaattien välillä tunnustettiin.²⁷⁷

Ranskaa kohtaavan potentiaalisen uhan läheisyys sekä Balkanin alueen ihmisten kärsimys näytti nostattavan aidon huolen konfliktin kouriin joutuneen väestön tulevaisuudesta. Ranskalaiset parlamentaarikot näkivät samalla maanosan vakauden olevan vaarassa suurten mullistusten aikana.

²⁷⁵ QG, Elisabeth Guigou (eurooppaministeri) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11. 1991, 6664.

²⁷⁶ Perelman 1996, 44.

²⁷⁷ QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127; QG, Michel Coffineau (S) AN 9.10.1991, julk. JO 27(1) A.N. 10.10.1991, 4337.

Toisen maailmasodan traumat olivat elävinä parlamentaarikkojen mielissä. Kroatian sota ja sitä seurannut Bosnian sota kirvoittivat lukuisia vertauksia toisen maailmansodan kauheuksiin etenkin konfliktin ensimmäisten vuosien aikana. Yhteenotot Balkanilla olivat parlamentaarikkojen käyttämässä retoriikassa potentiaalinen uhka Ranskan turvallisuudelle.²⁷⁸ Yves Tavernier (S) lisäsi uhkakuvien vakavuutta vertaamalla median antamaa kuvaa konfliktista natsismin aikaisiin raakuuksiin ennen kuin maalasi elävin sanakääntein kuvan serbien ja kroaattien yhteenotoista maantieteellisesti lähelle Ranskaa ja sen ydintä Pariisia²⁷⁹. Toisen maailmansodan aikaiset julmuudet olivat yleisessä tiedossa ja näin Tavernierin oli mahdollista vedota universaaliyleisöön, jolloin puheenvuoro tavoitti mahdollisimman suuren kuulijakunnan²⁸⁰. Samalla Tavernier korosti kriisin vakavuutta. Jugoslavian tilanne nähtiin parlamentissa läheisyyden vuoksi uhkaavana ja uhkakuvan korostamiseksi tuotiin esiin Pariisin läheisyys. Uhkakuvan saattoi olla kaukana realistisuudesta, mutta parlamentaarikot puhuivat sitä todellisena ja hakivat siten painoarvoa näkemyksilleen.

Tulkintoihin voi vaikuttaa aikakauden yleinen epävarmuus tulevaisuuden suunnasta. Parlamentaarikkojenkin havainnoima Itä- ja Länsi-Saksan yhdistyminen vahvisti Ranskan perinteisen vastustajan asemaa samaan aikaan, kun idässä Neuvostoliiton hajoaminen ja eri kansallisuuksien tyytymättömyys teki vähemmistökyseisistä ajankohtaisen myös Jugoslavian ulkopuolella. Perelmanin retoriikan näkökulmasta käsin Tavernier vahvisti argumentointiaan konventionaalisesti tunnetusta lähtökohdasta, minkä avulla hänen oli mahdollista lisätä sanomansa painoarvoa. Natsien raakuuksien kiistämiseksi ei parlamentissa ollut perusteita, mutta toisaalta viittaus toiseen maailmasotaan oli epäsuora viittaus Ranskan toimetttömyyteen kyseisen tapahtumajakson aikana.²⁸¹ Näin Tavernier pystyi lisäämään kriisin painoarvoa ranskalaisessa politiikassa viittaamalla epäsuorasti Ranskan presidentin ja hallituksen toimetttömyyteen Jugoslavian kysymyksen osalta. Myös Michèle Alliot-Marie (S) koki Jugoslavian kriisi yhä enenevässä määrin uhaksi ja löysi siitä Tavernierin tavoin piirteitä toisen maailmansodan kauhuista. Erityisesti naiset, lapset ja vanhukset kärsivät sodasta, jollaista ei pitänyt tulla enää²⁸². Ajan saatossa

²⁷⁸ QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127; QG, Yves Tavernier (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(2) A.N. 28.11.1991, 6657.

²⁷⁹ QG, Yves Tavernier (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11, 6657–6658.

²⁸⁰ Perelman jakaa puhujan yleisön asiantuntijoihin sekä universaaliyleisöön. Universaaliyleisölle puhuttaessa argumenttien vahvimpina tukijoina ovat muun muassa yleispätevät tosiseikat, totuudet ja yleisesti hyväksytyt arvot. Perelman 1996, 23, 25.

²⁸¹ Kun tosiseikoille ja totuuksille esitetty hyväksyntä on riittävän suurta, niitä ei voi kiistää joutumatta samalla naurunalaiseksi. Perelman 1996, 31.

²⁸² QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127.

vertaukset toisen maailmansodan tapahtumien samankaltaisuuteen muuttuivat ihmettelystä Ranskan hallituksen toimettomuuden kritisoinniksi.

Charles Ehrmann (UDF) tarjosi Ranskan kansalliskokouksessa toisenlaisen näkökulman Jugoslavian hajoamiseen: ”Tulen alueelta, joka on ranskalaisista alueista lähinnä Kroatiaa. Siellä asuu tuhansia kroaatteja, joista osa hakeutuu usein puheillemme itkien [...] murhenäytelmä, jota kroaatit läpikäyvät: heillä ei ole aseita, jos he saavat rynnäkön avulla vallattua kasarmeja heillä on edessään, ei jugoslavian, vaan serbien ja montenegrolaisten panssarivaunut sekä tykit.”²⁸³ Ehrmann toi ensimmäisenä esiin juuri kroaattien etnisenä ryhmänä kokemat kärsimykset ja nosti serbit yksin hyökkäävän osapuolen asemaan. Ranskan valtiojohdon asenteisiin vaikeuttivat perinteisesti läheisemmät välit Serbian kanssa, joka oli taistellut Ranskan rinnalla toisen maailmansodan kentillä kansallissosialisteja vastaan. Kroatia puolestaan miellettiin Saksan suojatiksi toisen maailmansodan tapahtumien ja Itävalta-Unkarin aikaisen asetelman valossa.²⁸⁴ Ranskalla oli Jugoslavian hajoamisen aikaan tutkimuskirjallisuuden ja parlamentaarikkojen puheiden perustella erityinen suhde Serbiaan, joten kroaattiväestön näkökulman esilletuonti oli Ehrmannilta poikkeuksellista.

Ehrmann lähestyikin konfliktia vaalipiirinsä Alpes-Maritimes äänestäjäkunnan näkökulmasta. Ehrmann korosti konfliktialueen läheisyyttä verrattuna muuhun Ranskaan, kun hän puhui Kroatian kärsimyksistä. Konfliktin fyysisen läheisyyden painoarvoa lisätäkseen Ehrmann yhdisti sen Ranskassa olevan kroaattiväestön huoleen alueen tilanteesta. Suurimmaksi ongelmaksi hyökkäyksen kohteina olleiden näkökulmasta Ehrmann näki konfliktialueen luonnonvarat, joiden joukosta puuttui öljy, suurvaltojen mielenkiinnon kohde²⁸⁵. Persianlahden sota oli juuri saanut suuren huomion ja kun yhtenä vaikuttimena olivat olleet alueen luonnonvarat, siihen oli osallistuttu aktiivisesti. Ehrmannin näkemystä voi pitää näpäytyksenä suurvaltojen omien intressien vaikutuksesta rauhanturvatehtäviin silloin, kun ne päättivät osallisuudesta alueellisten konfliktien ratkaisuihin.

Kansalliskokouksen sisällä oli ristiriitaisia näkemyksiä Kroatian sodan osapuolten välisistä suhteista. Serbien yksinomainen syyllisyys ei ollut vielä täysin hyväksytty ja hallitus tulkitsi

²⁸³ ”Je vis dans la région de France la plus proche de la Croatie: y vivent des milliers de Croates dont certains viennent souvent nous trouver, en pleurs [...] le drame que vivent les Croates : ils n’ont pas d’armes et, s’ils parviennent à prendre d’assaut quelques casernes, ils se trouvent face à une armée non pas yougoslave mais serbe et monténégrine pourvue de chars et de canons.”QG, Charles Ehrmann (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11. 1991, 6664.

²⁸⁴ QG, Charles Ehrmann (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11. 1991, 6664.

²⁸⁵ Ibid.

ministeri Elisabeth Guigounin äänellä konfliktin veljessodaksi kuin vastalauseena Ehermannin näkemykselle serbien missiosta kroaatteja vastaan²⁸⁶. Veljessota-käsitteellä Guigoun rinnasti serbit ja kroaatit toisilleen läheisiksi ryhmiksi, jotka olivat harhautuneet kansojen välisen ystävyuden polulta. Helposti lähestyttävän käsitteen kautta Ehrmannin oli helpompi laajentaa keskustelu asiantuntijoilta poliitikoille. Yleisellä tasolla puhuminen mahdollisti laajemman yleisön kiinnostuksen heräämisen sekä sitä pyrki luomaan tietä laajemmalle julkiselle keskustelulle.²⁸⁷

Jugoslavian hajoamisen käydessä selväksi hallituksen edustajat muuttivat perinteisiä ajatusmallejaan Balkanin kansojen rooleista. He viittasivat aluksi varoen kroaattien kärsimyksiin ja nostivat ennemmin esiin molemminpuolisen vihanpidon. Samaan aikaan Ranskan parlamentin edustajat seurasivat Euroopan yhteisön johdolla käytyjä neuvotteluja itsenäiseksi julistautuneen Bosnia-Hertsegovinan sisäisen hallinnon jakamisesta maan etnisten ryhmien kesken. Konfliktin pitkittyessä asenteet jyrkkenevät ja serbit leimattiin syyllisiksi alueella tapahtuviin raakuuksiin. Kansanedustajat nostivat vuodesta 1993 lähtien serbit yksinomaan vastuuseen ja penäsivät toimia serbihyökkäyksien vuoksi. Samalla he jättivät kroaattihyökkäykset huomiotta. Hallituksen edustajat puolestaan nostivat esiin myös kroaattien suorittamat hyökkäykset.²⁸⁸ Hallituksen ja kansanedustajien välillä olikin näkemysero siitä, ketä tulisi kohdella hyökkääjänä. Vaikka serbit tunnustettuun päävastuullisiksi, ei heille haluttu sysätä vastuuta kokonaisuudessaan. Samalla pyrittiin puolustamaan hallituksen verkkaisia toimia vetoamalla tilanteen monimutkaisuuteen.

Valmiiksi monisyisestä konfliktista kehkeytyi ensimmäisten kuukausien saatossa entistä vaikeammin arvioitava, kun se levisi JNA:n perääntyessä Kroatiaa itään. Bosnia-Hertsegovina oli seurannut verkkaisesti Slovenian ja Kroatian kehityksen perässä ja tasavallassa äänestettiin itsenäistymisen puolesta 1.3.1992. Äänestystulosten mukaisesti maa julistautui itsenäiseksi. Väkivaltaisuudet käynnistyivät Bosnia-Hertsegovinassa äänestystä seuranneena päivänä ja saivat serbit pystyttämään ensimmäiset barrikadit Sarajevoon. Viikkojen saatossa väkivaltaisuudet lisääntyivät ja raaistuivat.²⁸⁹ Etniset puhdistukset käynnistyivät Bosnia-Hertsegovinan itäosissa keväällä 1992. Rajuja taisteluita käytiin serbien ja muslimien välillä tasaisesti jakautuvan väestön

²⁸⁶ QG, Elisabeth Guigou (eurooppaministeri) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6664.

²⁸⁷ Helposti ymmärrettävien symbolien avulla on mahdollista laajentaa keskustelu asiantuntijoilta poliitikoille. Ne, jotka haluavat pitää päätöksenteon pienessä piirissä käyttävät vaikeaselkoista kieltä. Yleisellä tasolla puhuminen mahdollistaa laajemman yleisön kiinnostuksen heräämisen ja siten laajemman julkisen keskustelun. Baumgartner 1987, 33, 42.

²⁸⁸ QG, Adrien Zeller (UDF) AN 21.4.1993, julk. JO 6 A.N. 22.4.1993, 106–107; QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri), julk. JO 6 A.N. 22.4.1993, 106–107.

²⁸⁹ Burg&Shoup 1999, 117–118 Meier 1999, 210.

välillä.²⁹⁰ Tuloksena oli Kroatian sota seurannut neljä vuotta riehunut konflikti, jonka uhriluku ylittää kymmeniä tuhansia. Jugoslavian hajoaminen ja sitä seurannut sota kiteytyy kysymykseen kenellä on valta päättää ja kenen asioista. Yksikään etninen ryhmä ei halunnut joutua vähemmistön asemaan mahdollisten seurausten pelossa, mikä kiihdytti taisteluita. Eripuolainen kansainvälinen yhteisö oli voimaton sisäsyntyisen konfliktin ratkaisussa. Paikalliset yhteenotot äityivät täysimittaiseksi sodaksi Bosnia-Hertsegovinan naapurivaltioiden Kroatian ja Serbian antaessaan vähintäänkin nimellisen tukensa taistelualueella oleville omille etnisille ryhmittymilleen.

Samaan aikaan Ranskan parlamentin edustajat seurasivat sivusta Euroopan yhteisön johdolla käytyjä neuvotteluja itsenäiseksi julistautuneen Bosnia-Hertsegovinan sisäisen hallinnon jakamisesta maan etnisten ryhmien kesken. Maailman katse kääntyi Bosnian taistelukentille viimeistään kevätkesästä 1992, kun serbit pommittivat piirittämäänsä Sarajevoa. Tämä merkitsi samalla käännettä länsimaiden asenteissa sotivia osapuolia kohtaan ja mielipiteet serbejä kohtaan muuttuivat kielteisiksi myös Ranskassa. Bosniassa vaalitarkkailijana toiminut Jean Albouy (S) jatkoi huhtikuussa 1992 Ranskan parlamentissa edellisen vuoden joulukuussa katkennutta keskustelua Jugoslavian kohtalosta. Albouy'n huoli kohdistui alueen tilanteen kehitykseen, kun serbijoukot olivat ylivoimaisesti varustautuneita rintamakarkulaisista huolimatta²⁹¹. Median todistama asukkaiden joukkopako Jugoslavian kansan armeijan varustautuessa herätti ajatukset uuden Vukovarin mahdollisuudesta.²⁹² Albouy'n puhe uuden Vukovarin mahdollisuudesta merkitsi räjähdysherkkää tilannetta, johon tuli suhtautua vakavasti, vakavammin kuin Ranska puhehetkellä näytti tekevän. Kroatian sodan aikainen hyökkäys Vukovariin edusti tilannetta, jossa käynnissä olevat rauhanneuvottelut eivät olleet hyökkäämättömyyden tae. Kroatiassa sodanaikaiset Euroopan yhteisön, Kroatian ja Jugoslavian keskiset rauhanneuvottelut olivat olleet käynnissä syksyllä 1991, kun Jugoslavian kansanarmeija oli toteuttanut 5.11.1991 alkaen suurhyökkäyksen Vukovariin. Kaupunki oli lopulta joutunut taipumaan 18.11.1991.²⁹³

Yhtä lailla Albouy'n puheenvuoroa sekä joulukuun kommentointeja lukuun ottamatta Ranskan parlamentissa seurasi Kroatian sodan tauottua usean kuukauden mittainen hiljaisuus. Vuoden 1992 aikana Jugoslavian tilanne kiinnosti ainoastaan kolmea parlamentaarikkooa, kun edellisenä vuonna kysymyksiä oli esitetty 12 ja seuraavana vuonna niiden lukumäärä nousi jälleen 10:een. Hiljaisuus saattoi heijastaa yleistä odottavaa tunnelmaa Euroopassa, kuten sosialistiedustaja Michèle Alliot-

²⁹⁰ Burg & Shoup 1999, 32–33. Etniset ryhmät olivat kroaatit, serbit ja Bosnian muslimit eli bosniakit

²⁹¹ QG, Jean Albouy (S) AN 15.4.1992, julk. JO 14 A.N. 16.4.1992, 486–487.

²⁹² QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127.

²⁹³ Burg & Shoup 1999, 82.

Marie oli joulukuussa 1991 eurooppalaista ilmapiiriä kuvannut²⁹⁴. Kroatiaan oli saatu aikaan tulitauko ja Bosnia-Hertsegovinan valmistelut itsenäistymiseksi olivat vasta aluillaan. Jugoslavian kysymystä ei itsessään koettu niin merkittäväksi, että parlamentin olisi tullut liikkua hallituksen ja erityisesti presidentin vallankäytön kentällä.

4.2. Ranskan nöyryytys ja vanhojen liittolaissuhteiden purkautuminen

Uuden luvun politikoinnin ja huolen välillä Jugoslavian konfliktin osalta avasivat ranskalaisjoukkojen kokemat hyökkäykset sekä ranskalaisten humanitäärisen avun viejien kaappaukset. Bosnian kriisistä muodostui Ranskalle henkilökohtainen kysymys, kun 3 avustusjärjestön ”*Première urgence*” vapaaehtoista pidätettiin Bosnia-Hertsegovinassa syytettyinä aseiden salakuljetuksesta. Tapaus kosketti henkilökohtaisesti niitä parlamentaarikkoja, joiden alueelta panttivangit ja omaiset olivat. Panttivankidraaman seurauksena parlamentaarikot olivat nyt henkilökohtaisesti sidottuja Bosnian tilanteeseen²⁹⁵. Tämä näkyi asenteiden kovenemisena, kun kysymykset muuttuivat henkilökohtaisiksi ja parlamentaarikoiden tarve miellyttää omien vaalipiirien äänestäjiä kasvoi konkreettisiksi toimiksi. Ranskalta vaadittiin entistä enemmän toimia imagon ja kansalaisten pelastamiseksi. Toukokuussa 1994 Bernard Derosier (SOC) Muotoili asian suorasanaisesti: ”Tämän halpamaisuuden edessä maamme imago ja humanitäärisen avun oikeutus sekä kolmen maanmiehemme kohtalo vaativat Ranskalta jyrkempää asennetta [...] millaisia toimia Ranskan hallitus tässä hirviömäisen uuden provokaation edessä suorittaa, joka on sotilastuomioistuimen parodia.”²⁹⁶

Toukokuun 1994 avustustyöntekijöiden panttivankidraama liitettiin suoraksi hyökkäykseksi Ranskaa vastaan, jolloin konfliktista ei enää voi puhua puhtaasti ulkopoliittisena kysymyksenä. Tapauksen käsittely löysi areenansa Ranskan kansalliskokouksesta, mutta senaatti seurasi tilannetta sivusta. Parlamentaarikko Jean-Bernard Raimond (RPR) liitti vangitsemiset osaksi Ranskan aktiivista osallistumista FORPRONU:n rauhanturvatehtävää ja Bosnian serbien hyökkäystä tätä vastaan.²⁹⁷ Raimondin puheenvuoro liittyi pian järjestettävään Geneven kokoukseen ja tavoitteena oli selvittää, miten Ranska puolustautuisi haavoittuvassa asemassaan. Epäluuloisuus suuntautui sekä

²⁹⁴ QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127.

²⁹⁵ QG, Serge Charles (RPR) AN 4.5.1995, julk. JO 27(1) A.N. 5.5.1994, 1432–1433.

²⁹⁶ ”Devant cette ignominie, l’image de notre pays, la reconnaissance du droit à l’aide humanitaire et le sort de trois de nos compatriotes appellent de la part de la France la plus grande fermeté.” QG, Pierre Lequiller (UDF) AN 4.5.1994, julk. JO 27(1) A.N. 5.5.1994, 1424.

²⁹⁷ QG, Jean-Bernard Raimond (RPR) AN 11.5.1994, julk. JO 31 A.N. 12.5.1994, 1681.

Bosnian serbien toimintaa kohtaan ja siihen, miten luotettavana heitä saattoi pitää. Tyytymättömyyttä aiheutti puolestaan hallituksen toiminta, jonka seurauksena ranskalaisen panttivangin vankeusaika oli pitenemässä.²⁹⁸ Näin hallitus rikkoi tehtäväänsä huolehtia kansalaistensa turvallisuudesta. Opposition edustajan Derosierin (SOC) puheenvuorosta voi puolestaan tulkita yleistä turhautumista tilanteeseen konfliktialueella. Derosier nosti esiin humanitääristen toiminnan estämisen, vaikka sen tarkoituksena oli vähentää siviilien kärsimystä. Ilmassa oli jopa ”kriisiväsymystä” ja turhautumista siihen, etteivät yritykset tuota tulosta ja vastapuoleen ei voinut luottaa²⁹⁹. Oppositio puolueen edustajana Derosier suhtautui kuitenkin uuden hallituksen toimiin positiivisesti ja antoi tukensa valitulle vahvan diplomatian linjalle. Ennen kaikkea hallituksen tuli painostaa Belgradin hallintoa, jotta panttivankitilanne saataisiin ratkaistua.³⁰⁰ Vastuu epäonnistumisista ulkoistettiin näin. Puhuja piti Bosnian serbejä syyllisenä tilanteeseen, viittaamalla Belgradin hallintoon ja tuli näin paljastaneeksi kokevansa todelliseksi nukkemestariksi Milošević hallinnon. Tämä vastasi yleistä ajankuvaa, sillä rauhanneuvotteluissa Milolsevicillä oli ollut keskeisessä roolissa ulkomaisten neuvottelijoiden ja Bosnian serbien välisessä viestinnässä.

Kansainvälisen yhteisön tuki koettiin parlamentissa tärkeäksi, mutta kyseessä oli ennen kaikkea Ranskan henkilökohtainen tehtävä kansalaistensa vapauttamiseksi. Avustustyö sai kiitosta ja kunnioitusta. Kyseessä oli paitsi ihmisten tulevaisuus, myös Ranskan kunnia, sillä sitä kiristettiin vankien vaihdolla.³⁰¹ Humanitääriin apu oli ollut yksi Ranskan prioriteeteista alusta lähtien ja sen riittämättömyyttä oli kritisoitu parlamentissa muiden toimien riittämättömyyden ohella. Avustustyöntekijöiden jouduttua vangituiksi parlamentaarikko Serge Charles (RPR) näki tilanteen uhaksi jopa koko maailman humanitääriselle avulle³⁰². Rivien välistä oli luettavissa, että Ranskan asemansa vuoksi tulisi voida turvata humanitäärisen avun toimivuus ja samalla pitää huolta oman maan kansalaisista. Bosnian sodan kehityksen kannalta ei tässä tapauksessa ollut kysymys kansainvälisen yhteisön toiminnasta, vaan Ranskan sisäisestä asiasta, jossa muut kansainvälisen yhteisön jäsenet olivat sivuroolissa tukijoina.

Hallitupuolue edustaja Jean-Jacques Descamps (UDF) puki tämän sanoiksi, kun hänen huolenaan marraskuussa 1994 oli ranskalaisten YK joukkojen turvallisuus konfliktialueella, mikäli

²⁹⁸ QG, Bernard Derosier (SOC) AN 11.5.1994, julk. JO 31 A.N. 12.5.1994, 1681.

²⁹⁹ QG, Bernard Derosier (SOC) AN 11.5.1994, julk. JO 31 A.N. 12.5.1994, 1686.

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ QG, Pierre Lequiller (UDF) AN 4.5.1994 julk. JO 27(1) A.N. 5.5.1994, 1424.

³⁰² QG, Serge Charles (RPR) AN 4.5.1993, julk. JO 27(1) A.N. 5.5.1993, 1432–1433.

asevientikielto purettaisiin. Huolta syvensivät viittaukset siitä, että asevientikieltoa olisi jo kierretty. Asevientikiellon kiertäminen oli näin toimintaa Ranskaa vastaan, mutta myös hyökkäys sen ulkopoliittista linjausta vastaan, joka vaati asevientikiellon ylläpitoa. Ranskalaisten kohtalot nousivat kansalliskokouksen keskusteluihin panttivankidraamojen jälkeen, jolloin oli käynyt selväksi omien maanmiesten haavoittuvuus rauhanturvatehtävässä.³⁰³ Senaatissa tilanteen nosti esiin senaattori Joseph Ostermann (UMP). Ostermann oli huolestunut ranskalaisten rauhanturvaajien nöyryyttävästä tilanteesta: ”Rauhanturvaajamme on näin asetettu erityisen nöyryyttävään tilanteeseen [...]”³⁰⁴ Senaattori Ostermann viittasi rauhanturvaajien mahdollisuuksiin suorittaa tehtävänsä, puutteisiin niin materiaalien kuin turvallisuuden osalta. Kuten kansalliskokouksessa, myös senaatissa oltiin turhautuneita konfliktialueen tilanteeseen ranskalaisten joukkojen näkökulmasta. Kun senaattori Ostermann mainitsi tietävänsä hallituksen puolentoista vuoden aikaisen linjanvedon ennen selvityksen pyytämistä, on kysymyksestä havaittavissa tyytymättömyyttä toimiin ja halu nähdä muutos toimimattomaksi koetussa linjanvedossa³⁰⁵.

Joulukuussa 1994 asenteet asevientikiellon purkua kohtaan muuttuivat Ranskan kansalliskokouksessa, kun järkkymätöntä suhtautumista serbien loukkauksiin kannattanut Mesmin (UDF) avasi keskustelun asevientikiellon purkamisen puolesta ja siten ohjasi valtion johtoa pohtimaan poliittisten linjanvetojensa uudelleenarviointia muuttuneiden olosuhteiden johdosta. Mesmin katsoi kiellon asettaneet bosniakit eriarvoiseen asemaan muihin sotiin osapuoliin nähden: ”[...] asevientikielto, joka asettaa bosniakit itsestään selvästi epäsuotuisaan asemaan?”³⁰⁶ Mesminin tulkinta tilanteesta ei niinkään kritisoinut hallituksen toimintaa, vaan ohjasi sitä arvioimaan tilannetta uudelleen. Sopeutuminen muuttuviin olosuhteisiin olisi hallitukselle elintärkeää, mikäli se halusi jatkaa valtaansa. Mesmin palautti keskustelun siviilien tilanteeseen, joka viittaisi huoleen heidän asemastaan sekä erityisesti yhden kansanryhmän, muslimien, asemaan taistelutantereella. Tähän asti keskusteluissa oli puollettu voimakkaasti asevientikieltoa, sillä parlamentaarikkojen huolena oli ollut vielä marraskuun kyselytunnilla asevientikiellon valvomisen purun vaikutus ranskalaisten rauhanturvaajien omaan turvallisuuteen konfliktialueella³⁰⁷. Hallituksen edustajan, ulkoministeri Juppén vastauksesta kävi ilmi usko neuvotteluihin kontaktiryhmän kanssa, sillä voimankäyttö ei ollut tuottanut tulosta aikaisemminkaan ja tulitauko tulisi saavuttaa pikimmiten ja

³⁰³ QG, Jean-Jacques Descamps (UDF) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. 17.11.1994, 6940.

³⁰⁴ ”Nos casques bleus sont donc placés dans une situation particulièrement humiliante [...]” QG, Joseph Ostermann (UMP) S 15.12.1994, julk. JO 118 S. 16.12.1994, 7577.

³⁰⁵ QG, Joseph Ostermann (UMP) S 15.12.1994, julk. JO 118 S. 16.12.1994, 7577.

³⁰⁶ ”[...] l’embargo sur les armes, qui défavorise manifestement davantage les Bosniaques?” QG, Georges Mesmin (UDF) AN 7.12.1994, julk. JO 118(2) A.N. 8.12.1994, 8418.

³⁰⁷ QG, Jean-Jacques Descamps (UDF) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. JO 17.11.1994, 6940; QG, Daniel Garrigue (RPR) AN 16.11.1994, julk. JO 102(2) A.N. JO 17.11.1994, 6948.

kansainvälisen yhteisön ehtoja tulee noudattaa. Kiitos parlamentaarikolle kaiken mahdollisen tekemisestä sekä siitä, että ratkaisu oli viimekädessä kiinni sotivien osapuolten presidenteistä Franjo Tuđman, Alija Izetbegović sekä Slobodan Milošević.³⁰⁸

Pääministeri lähestyi Sarajevon, ja Bosnia-Hertsegovinan tilannetta 31.5.1995 ranskalaisesta näkökulmasta, kun hän valitsi puheensa keskeisiksi sisällöiksi ranskalaisten sotilaiden tilanteen alueella. Tämän vuoksi myös YK:n työntekijöiden asema alueella oli oleellisessa roolissa. Käytännössä tämä vastasi parlamentaarikkojen huoleen, joka oli vuonna 1995 ennen kaikkea omien joukkojen kohtalo ja kansainvälisten organisaatioiden uskottavuus. Tilanteen kehitys oli pääministeri Juppén mukaan ”traumatisoinut” Ranskan, Euroopan sekä Yhdistyneet kansakunnat. Bosniakkien ja serbien välienselvittelyjen kiihtyessä positiivista kehitystä oli tapahtunut, kun haavoittuneet ranskalaiset sotilaat oli onnistuttu evakuoimaan alueelta. Panttivankitilannetta ei voinut kuitenkaan hyväksyä.³⁰⁹ Hallitus oli osittain onnistunut toimissaan, vaikka kentälle jääneet rauhanturvaajat olivat piirrettyinä tai panttivankeina. Tämän avulla hallituksen, ja presidentin, toimille oli oikeutus. Toisen näkemyksen esitti Georges Sarre (RL), joka piti tilannetta fiaskona: ”Kaikki ranskalaiset kokevat vastenmieliseksi kahlehdituista ja vangituista sotilaistamme tehdyn speaktaakelin, joka on kuin katkera nöyryytys [...] maamme johtajien tulee antaa tukensa ilman taka-ajatuksia [...]”³¹⁰ Tilanteen ratkaisu edellytti Sarren mukaan hallitukselta toimia, jotka eivät pitäneet sisällään taka-ajatuksia. Sarre näki näin sanoessaan Ranskan valtionjohdon taustalla vaikuttaneet motiivit rauhanturvaajien panttivankidraaman pitenemisen tosiasiallisina syinä ja kritisoi siten hallitusta sen ratkaisuista.

Kansalliskokouksen edustajien asenteet serbejä kohtaan jyrkkenivät konfliktin pitkittyessä, mutta hallituksen edustajat pyrkivät välttämään liiallisen leimaamisen. Juppén puheessa 1995 sotivia osapuolia kohdeltiin Ranskan parlamentissa tasavertaisesti ensimmäistä kertaa Jugoslavian hajoamista seuranneen konfliktikierteen alun jälkeen. Kansalliskokouksen tilannetta koskevissa ensimmäisissä puheenvuoroissa kroaatit, serbit ja bosniakit nähtiin toistensa veljeskansoina ja konflikti veljessotana. Pian edustajien retoriikka kääntyi tuomitsemaan serbit alueella toteutettavista kauheuksista. Juppé muistutti kansalliskokousta kaikkien osapuolien osallisuudesta kaikkien oikeuksien kunnioittamiseksi ja vaatimalla kaikilta osapuolilta rauhantahtoisuutta, mikäli konflikti haluttiin rauhoittaa: ”Bosnian serbien yhteisöllä sekä kroaattien ja muslimien federaatiolla on yhtäläinen oikeus muodostaa erityisiä suhteita valitsemiensa naapurivaltioiden kanssa [...]

³⁰⁸ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 7.12.1994, julk. JO 118(2) A.N. 8.12.1994, 8418.

³⁰⁹ QG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 381.

³¹⁰ ”Le spectacle de nos soldats enchaînés et pris en otages est ressenti par tous les Français comme une douloureuse humiliation [...] d’apporter un appui sans arrière-pensée aux autorités de notre pays [...]” DG, Georges Sarre (RL) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 427.

Tarkoitan niin Bosnian serbejä, kroaatteja kuin bosniakkejakin, jotta provokaatioiden ja reaktioiden noidankehä saataisiin loppumaan.”³¹¹ Juppé viittasi myös kroaattien hyökkäykseen Krajinassa sekä Bosnian serbien saamiseen neuvottelupöytään vain, jos yhtäläiset oikeudet ja rajakysymykset ratkaistaisiin.³¹² Jos serbejä ei siis täysin vapautettukaan sotasyllisyydestä, ei heitä kohdeltu ainoina syllisinä.

Hallituksen sisäisistä näkemyseroista kieli ulkoministeri Hervé de Charette’n ja pääministeri Juppén käsitysten eroaminen rauhan lähtökohdista. Juppé’n näkemyksen mukaan rauhanneuvottelut pääsisivät etenemään vasta sitten, kun kaikkien osapuolten lähtötilanteet neuvotteluille olivat selvillä. Tämä merkitsi neuvoteltavissa olevan aluejaon päättämistä sekä tasavertaisten oikeuksien toteutumista kunhan kaikkien osapuolten toteuttama provokaatio ja siihen vastaaminen päättyisi.³¹³ Ulkoministeri de Charette puolestaan piti tärkeimpänä tekijänä rauhanneuvottelujen edistymiselle suurvaltojen hyväksynnän. Yhteisymmärrys puolestaan edellytti valtioiden intressien mukaisen yhden osapuolen suosimisen toisen kustannuksella. Tätä ulkoministeri de Charette piti myös tärkeimpänä tekijänä konfliktin pitkittymiselle. ”Mikäli haluamme saavuttaa rauhan, ei erikseen voi olla kroaattien ystäviä, serbien ystäviä kuten ei myöskään bosniakkien ystäviä.”³¹⁴ Ulkoministeri jatkoi vielä huomauttamalla Ranskan puolueettoman kannan koko konfliktin ajalta: ”Ranska on aina suhtautunut asiaan näin.”³¹⁵ Kommentti on mielenkiintoinen, sillä Jugoslavian hajoamisen alkuaikoina ranskalainen parlamentaarikko samaistui serbeihin ja muistutti kansalliskokousta Ranskan ja Serbian yhteisestä historiasta, joka vei rinnakkain kamppailuun maailmansotien juoksuhaudoissa. Tutkimuskirjallisuus esittää myös serbimyönteisen linjauksen Ranskan ulkoasianhallinnossa etenkin konfliktin alkuaikoina. Tosin se tunnustaa asenteiden koventuneen serbejä kohtaan konfliktin pitkittyessä.

³¹¹ ”L’égalité des droits de la communauté serbe de Bosnie et ceux de la fédération croato-musulmane de Bosnie, y compris leurs droits égaux, à l’une et à l’autre, à établir des relations privilégiées avec l’Etat voisin de leur choix [...] J’en appelle ici non seulement aux Serbes de Bosnie, mais aussi aux Croates et aux Bosniaques, pour que s’interrompe le cycle sans fin des provocations et des réactions.” DG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 419–420.

³¹² DG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 419–420.

³¹³ Ibid.

³¹⁴ ”Si l’on veut la paix, il ne faut pas qu’il y ait des amis des Croates, des amis des Serbes, des amis des Bosniaques.” DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 423.

³¹⁵ ”Telle n’a jamais été l’attitude de la France.” DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 423.

4.3. Ranskan missio ja kansalliset arvot hyökkäyksen kohteina Länsi-Balkanilla

Vuoden 1991 lopulla saamattomuuden kokemus kiteytyi kysymykseen Slovenian ja Kroatian halusta saada kansainvälinen tunnustus itsenäisyysjulistuksilleen. Ranskan valtion johto oli pitänyt tiukasti kiinni kannastaan viivyttää Slovenian ja Kroatian itsenäisyyksien tunnustamista ja tähän parlamentaarikot suhtautuivat nuivasti. Christine Boutin (NI) piti demokratian ja ihmisoikeuksien synnyinmaan Ranskan tehtävänä demokraattisten maiden kehityksen tukemista. Boutin odotti Ranskan ottavan johtajan asema ja saava kansainvälinen yhteisö toimimaan väkivaltaisuuksien ja sodan lopettamiseksi.³¹⁶ Konfliktilla oli mahdollisuus sekä vahvistaa maan kansainvälistä olemusta tai viedä siltä uskottavuus. Parlamentissa oltiin yksimielisiä Jugoslavian konfliktin merkityksestä Ranskan imagolle. Näin tehdessään kansalliskokouksen edustajat nostivat Jugoslavian kysymyksen kysymykseksi Ranskan asemasta suurvaltana, joka nyt oli saamassa kolausta.

Vuonna 1991 lopulla vaikutti siltä, ettei Ranska ollut kykenevä puolustamaan maailmalla tärkeimpiä valtiollisia arvojaan, joita olivat ihmisoikeuksien, kansallisen itsemääräämisoikeuden ja demokratian puolustaminen.³¹⁷ Parlamentaarikot vetosivat maan johtoon, jolta vaadittiin sotilastoimia ihmisoikeuksiin vedoten. Näin puheessa hyväksyttiin oikeuden ylemmyys hyötyyn nähden.³¹⁸ Ihmisoikeuksien toteutuminen ei saanut olla kiinni maan pinnanmuodoista. Entisen Jugoslavian alue on erittäin vuoristoinen ja siten maantieteellisesti vaikeasti lähestyttävä. Charles Ehrmannin esille tuoma alueen pinnanmuoto viittasikin siihen, että Ranskan oli kyettävä puolustamaan arvojaan kaikkialla maailmassa, eikä ainoastaan valikoituneilla alueilla.³¹⁹ Ihmisoikeuksien kotimaana nähdyn Ranskan olisi hoidettava vastuunsa kansainväliselle yhteisölle. Parlamentaarikoiden vaatimuksista huolimatta Ranskan mahdollisuudet vaikuttaa rauhan palauttamiseen olivat rajalliset niin kauan, kun sotivat osapuolet eivät halunneet sopua ja kansainvälisellä yhteisöllä ei ollut yksimielisyyttä rauhaan pakottamisen keinoista.

³¹⁶ QG, Christine Boutin (NI) AN 6.11.1991, julk. JO 89(2) A.N.7.11.1991, 5577; QG, Marie-Noëlle Lienemann (S) AN 13.11.1991, julk. JO 93(2) A.N. 14.11.1991, 5896 – 5897.

³¹⁷ Ranskalaiseen ajatteluun on periytynyt vuoden 1789 vallankumouksen ajatus "Vive la nation!". Ranskan suuruuden lähtökohtina katsotaan olevan "demokratia", "vallankumous", "kehitys" ja "sivilisaatio". Arvoista on muodostunut ranskalaisille yleismaailmallisia arvoja, joiden toteutuminen ja valvominen on ranskalaisten erityistehtävä. Ajatuksena nationalistit näkevät ajavansa koko ihmiskunnan etuja. Howarth & Varouxakis 2003, 105.

³¹⁸ Perelmanin mukaan asioiden asettaminen hierarkiseen järjestykseen on yksi vakuuttamisen keinoista. Perelman 1996, 36–37.

³¹⁹ QG, Charles Ehrmann (UDF) AN 27.11.1991, julk. JO 103(1) A.N. 28.11.1991, 6664.

Ranskan puolustamat arvot olivat parlamentin hallitukselle kohdennetun kritiikin keskiössä alueen väestöä kohtaan tunnetusta huolesta huolimatta. Bosnian sodan ensimmäisenä vuonna oikeisto-oppositio näki kyvyttömyyden puolustaa näitä arvoja vasemmistohallituksen heikkoutena. Kansanedustaja Charles Millon (UDF) hyökkäsi joulukuussa 1992 voimaakkaasti hallituksen Jugoslavia-politiikkaa vastaan. Millonin hallitukselle esittämänsä kysymystä voi luonnehtia ennen kaikkea hallituksen kyvyttömyyden ja pätemättömyyden osoitukseksi. Millon vetosi puheenvuorossaan Ranskaa kansakuntana huolestuttavaan tilanteeseen, joka vaati toimia. Turhautuneisuutta aiheutti serbeille annettu tila toimia, mikä oli ristiriidassa Ranskan kansallisten arvojen kanssa. Ranska toimi arvojensa vastaisesti, kun se antoi serbeille liikkumatilaa itsenäiseksi tunnustetun suvereenin valtion alueella. Serbeille myönnetty liikkumatila puolestaan mahdollisti alueella tapahtuvat ihmisoikeusloukkaukset. Ranskan tulisi vaatia toimien lopettaminen.³²⁰ Millon asetti näin Ranskan hallituksen naurunalaiseksi ja loi pohjaa oman puolueensa valtapyrkimyksille.

Charles Millon hyökkäsi päättäjien ratkaisuja vastaan muttei kyseenalaistanut Ranskan arvovaltaa. Bosnian kriisissä ei ollut kyse vain alueen ihmisistä vaan ennen kaikkea Ranskan arvovallasta kansainvälisessä politiikassa. Ranska nähtiin yleisesti ainoana aktiivisena toimijana, jonka toimintaa muu kansainvälinen yhteisö rajoitti eripuraisuudellaan. Ranskan aktiivinen rooli Jugoslavian kriisin ratkaisijan roolissa on hyväksytty myös tutkimuskirjallisuudessa. Ranskan kansalliskokous ja hallitus korostivat puheenvuoroissaan juuri Ranskan aktiivisuutta konfliktin ratkaisuyrityksissä. Ranskalaiset parlamentaarikot myös vaativat sitä hallitukseltaan, kun he esittivät Ranskan Euroopan sydämessä olevana tiennäyttäjänä, joka taisteli 1900-luvun lopussa oikeuden, vapauden ja ihmisoikeuksien puolesta.³²¹

Bosniassa tapahtuneen ranskalaisten rauhanturvaajien kaappauksen jälkeen puolustusministeri Charles Millon puhui kansainvälisen nopean toiminnan joukkojen perustamisen puolesta ja halusi YK:n mandaatin sen toiminnalle. Puolustusministerinä Millon puhui senaatin edessä nopean toiminnan joukkojen perustamisesta samassa yhteydessä, kun hän puhui ranskalaisista rauhanturvaajista maansa arvojen puolustajina: ”[...], sillä he [rauhanturvaajat] ovat kuolleet puolustaessaan sitä Ranskaa, joka kieltäytyy antamasta periksi kohtalon edessä, hölläkätisyydelle, vastuuttomuudelle, eropyynnölle. Ranska ei unohda, että se on koko maailman koti, joka puolustaa nyt oikeuksiaan.”³²² Charles Millon päätti puheenvuoronsa luonnehtimalla tilannetta Ranskan

³²⁰ QG, Charles Millon (UDF) AN 16.12.1992, julk. JO 113(2) A.N. 17.12.1992, 7307–7308.

³²¹ QG, Claude Malhuret (UDF) AN 14.4.1993, julk. JO 4 A.N.15.4.1993, 77–78.

³²² ”[...] qu’ils [les Casques bleus françaises] sont morts pour une certaine idée de la France qui refuse de s’abandonner à la fatalité, à la mollesse, à l’irresponsabilité, à la démission, pour une France qui n’oublie pas qu’elle est la patrie du

näkökulmasta: ”[...] jokainen ymmärtää sen, ettemme puolusta ainoastaan ihmisoikeuksia vaan myös tiettyä käsitystä Ranskasta. Olen vakuuttunut, että myös selkeä enemmistö senaatin jäsenistä hyväksyy tämän.”³²³ Jugoslavian hajoamista seuranneiden konfliktien humanitäärisen tehtävän ensisijaisen tavoite näytti näin ollen olleen ranskalaiseksi koetun perinnön turvaaminen. Ranskalaisten parlamentaarikoiden puheista oli luettavissa ihmis- ja kansalaisoikeudet yleismaailmalliseksi arvoksi.

Ranskalainen diplomatia sai näpätyn kaikesta kiittelystä huolimatta, kun kansanedustajan Roselyne Bachelot (RPR) nosti esiin poliittisen tahdon merkityksen diplomatian toimivuudelle. Ranskalla oli kyky ja asema ratkaisijan rooliin, mutta aikaisempi politikointi ei ollut tuottanut tulosta.³²⁴ Ranskan asema kansainvälisillä kentillä ei koskaan ollut ollut uhattuna, mutta poliittiset päättäjät olivat toimillaan sabotoineet maan ”imagoa”. Hallituspuoleen edustajana Bachelot antoi tukensa hallitukselle sekä oikeutuksen sen toimille tuomalla esiin edellisen vaalikauden aikaisen vasemmistohallinnon Ranskan etujen vastaiset toimet. Voimakkaampi kritiikki kohdistui hallituksen kritisoinnin sijaan ensisijaisesti YK:ta kohtaan. Aiemmin syntipukkeina olivat olleet Ranskan hallitus ja Euroopan yhteisö. Tuolloin parlamentaarikot olivat vaatineet hallitukselta voimakkaampia toimia ja nähneet kulloinkin ratkaisijan rooliin nostetut tahot epäonnistujina. Vaikka parlamentaarikot Bachelot’n lisäksi kohdistivat vaatimuksensa hallitukselle, pystyy näistä puheenvuoroista lukemaan sen, kuka toimija kulloinkin pyrki ratkaisemaan Jugoslavian hajoamista seurannutta konfliktien kierrettä. Suurin huolenaihe parlamentaarikoiden keskuudessa oli kansainvälisen yhteisön sitouttaminen niihin toimiin, jotka Ranskassa nähtiin avaimiksi rauhan saavuttamisessa. Yhtä lailla Ranskan hallituksen esittämä uhkaus vetää rauhanturvajoukot pois olisi merkinnyt kansainvälisen yhteisön yritysten epäonnistumista.³²⁵

Vuoteen 1995 mennessä Ranskan diplomaattisia pyrkimyksiä oli kiitelty, ja äänessä olleet hallituspuolueiden edustajat kiittelivät edelleen. Tilanteen vakavoituminen uudelleen konfliktialueella herätti kuitenkin kysymyksen todellisista mahdollisuuksista saavuttaa rauha. Ongelmaksi nähtiin kansainvälisen yhteisön keskinäiset erimielisyydet rauhan saavuttamisen keinoista. Vaikka hallituksen toimet saivat kannatusta, epäiltiin sen kykyä toimia erimielisten

monde, se joue aujourd’hui la défense de ses droits.” DG, Charles Millon (UDF, puolustusministeri) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 621.

³²³ ”[...] chacun l’a compris, nous voulons défendre non seulement les droits de l’homme, mais également une certaine idée de la France. Je suis sûr que le Sénat, dans sa grande majorité, approuve ce choix.” DG, Charles Millon (UDF, puolustusministeri) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 621.

³²⁴ QG, Roselyne Bachelot (RPR) AN 20.4.1994, julk. JO 21(1) 21.4.1994 A.N., 991–992.

³²⁵ Ks. esim: QG, Roselyne Bachelot (RPR) AN 20.4.1994, julk. JO 21(1) A.N. 21.4.1994, 991–992; QG, Georges Mesmin (UDF) AN 7.12.1994, julk. JO 118(2) A.N. 8.12.1994, 8418.

valtioiden päämäärät yhdeksi. Näin parlamentaarikot epäilivät Ranskan kykyä yhdistää olemassa olevat resurssit, jotta rauha saavutettaisiin laillisin keinoin. Christian Vanneste (RPR) ilmaisi asian seuraavasti: ”Herra pääministeri, voitteko toimia moraalisen esikuvana siten, että siitä tulee tehokas?”³²⁶ Käytännössä tämä merkitsi Ranskan tosiasiallisen kansainvälisen aseman kyseenalaistamista tai hallituksen kykyä ylläpitää sitä. Vanneste epäili näin Ranskan tosiasiallista kansainvälistä vaikutusvaltaa. Aymeri de Montesquiou (UDF et du Centre) näki sitä vastoin Ranskan olevan sananvaltaa. Väitettä tuki se, että Ranskan näkemykset FORPRONU joukkojen vahvistamisesta oli hyväksytty kontaktiryhmässä. De Montesquiou osoitti erityishuomion presidentti Chiracin toimille sekä ranskalaisille joukoille, joiden molempien toimintaa hän kiitti puolueensa nimissä.³²⁷ Presidentiksi juuri valittu Jacques Chirac ottikin edeltäjäänsä radikaalimman asenteen Bosnian sodan ratkaisemiseksi. Eri puolueiden näkemykset Ranskan ja ranskalaisten asemasta erosivat siis toisistaan.

Jean-Michel Boucheronin (S) puheenvuoron alku osoittaa, miten Bosnian konfliktista oli muodostunut Ranskalle kunniaakysymys: ”Me kumarramme kunniansa, ja meidän kunniamme puolesta, kuolleiden sotilaidemme edessä, ja me kumarramme Tuzlan lapsimarttyyrien, vuosisadan lopun Guernican edessä.”³²⁸ Sitomalla sotilaiden kohtalon ranskalaisten kohtaloon Boucheron teki kysymyksestä kaikille ranskalaisille henkilökohtaisen. Nostamalla lapset Tuzlan hyökkäyksen uhreiksi korosti hän sodan uhrien viattomuutta ja ennen kaikkea sitä, miten sotaan osallistumattomat joutuivat kärsimään. Viittaus Espanjan sisällissodan aikaiseen Guernican kylän pommitukseen vuonna 1937 kertoo uskosta totaaliseen tuhoon, jonka uhrin ovat arkeaan viettäviä viattomia eivätkä liity sotaan. Saksalaisten ase- ja taktiikkakokeilu Espanjan siviilisodassa jäi elämään Pablo Picasson maalauksessa, joka kantaa nimeä Guernica ja joka on sodanvastaisuuden symboli. Boucheronin mukaan: ”Kaikki ovat saman terrorin uhreja.”³²⁹ Bosnia-Hertsegovinan konflikti oli nöyryytys länsimaisille arvoille ja organisaatioille. Venäjän yhtäkkinen osallisuus neuvotteluihin sekä Miloševićin kohoaminen pelastajan asemaan oli kuitenkin viimeinen pisara.³³⁰ Sosialistit eivät olleet ainoita kunnian edessä kumartavia, vaan Jean-François Deniau (UDF) vaati

³²⁶ ”Monsieur le Premier ministre, pouvez-vous donner des mains à la morale et faire en sorte qu’elle devienne efficace?” QG, Christian Vanneste (RPR) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 379.

³²⁷ QG, Aymeri de Montesquiou (UDF et du Centre) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

³²⁸ ”Nous nous inclinons devant nos soldats morts pour leur honneur, pour le nôtre aussi, et nous nous inclinons devant les enfants martyrs de Tuzla, nouveau Guernica de cette fin de siècle” QG, Jean-Michel Boucheron (S) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

³²⁹ ”Les uns et les autres sont victimes du même terrorisme.” QG, Jean-Michel Boucheron (S) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

³³⁰ QG, Jean-Michel Boucheron (S) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

toimia niin rauhan ja sodan kuin velvollisuuden ja kunnian nimissä³³¹. Käytännössä sotivien osapuolten toiminta merkitsi Ranskan arvojen ja työn aliarvioimista sekä Ranskan aseman joutumista uhatuksi, kun kansainvälisen politiikan kentällä olisi useampi pelaaja.

Mikäli näin kävisi, voisi se olla uhka maan tavoitteille. Uhan mahdollisuuden todellisuutta korosti pääministerin edellispäivän esiintyminen ajankohtaisia kysymyksiä käsittelevässä 7 sur 7-ohjelmassa, josta kävi ilmi, ettei Ranskan näkemystä ollut huomioitu hyökkäyksessä. Ranskalaiselle politiikalle luonteenomaista on käydä poliittista keskustelua median välityksellä. Tämä tradition näkyä hyvin hallitukselle esitetyssä kysymyksessä, jossa parlamentaarikko on saanut tietonsa Bosnian sodan kansainvälisen liittouman tilanteesta ajankohtaisohjelman välityksellä. Varsinaiset parlamentin sisällä käydyt keskustelut ovatkin taka-alalla poliittisessa kilvoittelussa. Mistä todellisuudessa oli kyse, kun ulkoministeriön tiedote ilmoitti ristiriitaisen tiedon pääministerin julkisen esiintymisen kanssa? Mikä oli siis pääministerin asema, kun päätös hyökkäyksestä tehtiin? Opposition edustajan Boucheronin (S) kysymyksenasettelu viittasi ulkoministeriön sisäisiin ristiriitoihin kriisin ratkaisua koskeissa näkemyksissä ja siten hallituksen eräänlaiseen kyvyttömyyteen. Pääministerin vastauksen odotettiin antavan selkeän kuvan Ranskan suuntalinjoista konfliktin ratkaisussa. Kun Christian Vanneste oli valinnut puheenvuoronsa ytimeksi oikeuden ja rauhan, Boucheron korosti Ranskan asemaa osana päätöksentekoa ja FORPRONU:n vahvuuden lisäämistä.³³² Tämä oli linjassa muiden puolueiden näkemysten kanssa, vaikka keinot sen saavuttamiseksi olisivatkin olleet eriävät.

Parlamentaarikkojen puheista on pääteltävissä sitoutuminen Jugoslavian hajoamista seuranneen konfliktin rauhoittamiseen ja rauhan rakentamiseen. Syynä tälle sitoutumiselle olivat Ranskan edustamat arvot, joiden puolustaminen katsottiin kansallistehtäväksi. Puolustettavia arvoja olivat Ranskan asema suurvaltana, ylikansalliset arvot, jotka Jugoslavian osalta olivat käsitys ihmisyydestä, kieltäytyminen etnisestä ja uskonnollisesta vihanpidosta, voimankäytön ensisijaisuus oikeuden edessä, tahto puolustaa naisten ja lasten koskemattomuutta, ranskalainen Eurooppa-käsitys sekä tiettyä käsitystä Ranskasta ja sen velvollisuuksista oikeuden, ihmisoikeuksien ja demokratian turvaajana maailmanyhteisössä³³³. De Montesquiou sanoi ääneen sen, minkä pohjalta ranskalainen kansainvälinen politiikka toimi, eli maan aseman suunnannäyttäjänä: ”Maailman silmissä Ranska edustaa ihmisoikeuksien puolustajaa [...] Herra pääministeri, olemmeko me

³³¹ DG, Jean-François Deniau (S) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 426.

³³² QG, Jean-Michel Boucheron (S) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

³³³ Ks. esim. QG, Adrien Zeller (UDC) AN 21.4.1993, julk. JO 6 A.N. 22.4.1993, 107.

valmiita YK:n antamissa puitteissa pakottamaan toiset kunnioittamaan näitä arvoja [...]”³³⁴ Bosnian tilanteen kysymyksenä oli ihmisoikeuksien loukkaus, johon Ranskan olisi puututtava vaikka yksin. Epäonnistuminen näiden arvojen puolustamisessa merkitsi nöyryytystä, jollasta Ranska ei ollut valmis kohtaamaan etenkin toisen maailmansodan aikaisen trauman ja sen ulkopoliittisten linjanvetojen vaikutuksen vuoksi.

Velvollisuus oikeuden toteutumisen valvontaan tapahtui oikeusvaltiokäsitteen kautta. Ranskan ja Bosnian näkökulmasta se nousi esiin, kun Michel Meylan (UDF) tulkitsi ranskalaisia panttivankeja odottavan mahdollisen oikeudenkäynnin olevan oikeuden toteutumisen parodia. Humanitäärisen avun toimittajat olivat etnisten puhdistusten kohteena samaan aikaan, kun kansainvälinen yhteisö oli aikaansaamaton. Tilanne sodan näyttämöllä ei ollut miellyttävä, sillä serbit soittavat viulua ja Ranska sekä YK:n joukot vikisivät.³³⁵ Ranskaa oli Meylanin puheessa kaksinkertaisen nöyryytyksen edessä: toisaalta sen kansainvälinen auktoriteetti oli asetettu naurunalaiseksi, toisaalta sen puolustamia arvoja kuten oikeusvaltiokäsitystä poljettiin. Kansainvälisen auktoriteetin aseman menettäminen merkitsi tarvetta nojata muiden valtioiden tukeen, jotta Ranskan pyrkimykset mahdollistuisivat. Eurooppaministerin vastauksessa vahvistettiin usko lain ja kansainoikeuden voimaan ja sitä rikkovat tuomittiin Ranskan silmissä lainsuojattomiksi³³⁶. Tukeutuminen ulkovaltoihin oli kuitenkin ristiriidassa kenraali Charles de Gaullen perinnön kanssa, joka korosti Ranskan itsenäisyyttä. Meylanin puheenvuorosta kävi selväksi kansainvälisen yhteistyön ja tuen tarve, kun hän vaati selvitystä yhteistyökumppanien sitouttamisesta Ranskan päämäärien toteuttamiseksi³³⁷. Vuoden 1994 keväällä tämä tarkoitti panttivankitilanteen ratkaisemista. Parlamentin puheenvuoroissa oli teoreettinen pyrkimys noudattaa riippumattomuuden linjaa. Käytännössä 1990-luvun kehityksen myötä vaikuttaa siltä, että parlamentin asenteet suuntasivat kohti tiiviimpää yhteistyötä Ranskan päämäärien toteuttamiseksi.

Ulkoministeri Hervé de Charette linjasi hallituksen tiedonannon yhteydessä Ranskan tärkeimmäksi tavoitteeksi panttivankien vapauttamisen ja kaikki energia oli suunnattu ensisijaisesti tähän. Hän satoi toiminnan ja panttivankien kohtelun laajempaan, kansainvälistä oikeutta käsittävään, kontekstiin. Ulkoministeri yhtyi näin parlamentin näkemyksiin kansainvälisen lain arvovallasta. Kansainväliseen lakiin nojaaminen merkitsi samalla tukeutumista kansainväliseen yhteisöön, jonka

³³⁴ ”La France symbolise aux yeux du monde la défense des droit de l’homme [...] Sommes-nous prêts, monsieur le Premier ministre, à faire respecter ces valeurs dans le cadre de l’ONU...” QG, Aymeri de Montesquiou (UDF et du Centre) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 380.

³³⁵ QG, Michel Meylan (UDF) AN 11.5.1994, julk. JO 31 A.N. 12.5.1994, 1678.

³³⁶ QG, Alain Lamassoure (eurooppaministeri) AN 11.5.1994, julk. JO 31 A.N. 12.5.1994, 1678.

³³⁷ Ibid.

johdossa Ranska luonnollisesti katsottiin olevan. Ulkoministeri eritteli ulkopuolisten toimijoiden roolit Ranskan tavoitteiden tukijoina. Entisen Jugoslavian tulevaisuus oli de Charetten mukaan ”meidän” käsissämme eli eurooppalaisten suurvaltojen ja Ranskan niiden joukossa. Yhdysvallat ja Kanada jakoivat yhteiset arvot, joita pidettiin Ranskassa lähes pyhinä. Näitä olivat kansalaisuus, ihmisoikeudet ja elämän kunnioittaminen.³³⁸ Näin määritellesään de Charette toisti Ranskan valtion arvopohjan, jonka juuret löytyvät Ranskan vuoden 1789 vallankumouksen ajoilta. Vallankumouksen seurauksena Ranskaan syntyi käsite ”citoyens”, ”kansalainen”, korvaamaan vanhan hallinnon aikaisen ihmisten arvoluokittelun. Käsitteen ”kansalainen” avulla yksilöiden asema suhteessa valtioon voitiin määrittää.³³⁹ Kaikki poliittiset ja kulttuurilliset väittelyt ja keskustelut ovat pitäneet sisällään suoranaisia tai välillisiä viitteitä vuoden 1789 vallankumoukseen eikä Bosnian konflikti tehnyt poikkeusta.³⁴⁰ Pidättäytymällä konventionaalisissa käytänteissä ulkoministeri sai painokkaasti perusteltua hallituksen kannan toimista kriisin ratkaisemiseksi.

Parlamentaarikkojen ja ministerien puheista oli aistittavissa vahva usko Ranskan asemaan ja tekemiseen. Ulkoministeri Hervé de Charette lausui sen ääneen: ”Ranska katsoo läsnäolonsa [konfliktialueella] olevan perusteltu ja oikeutettu, sillä se käy yhteen sekä Ranskan aseman Euroopan suurena kansakunta että maan kutsumuksen kanssa. Ranska katsoo sen olevan YK:n puitteissa oikeutettu.³⁴¹ Ranskalaisten parlamentaarikkojen, niin kansanedustajien kuin ministerien, puheissa oli usko ja halu nähdä Ranskan suurvaltana, jolla oli vaikutusvaltaa kansainvälisissä elimissä. Keinot vallan keskiössä olemiselle oli ennen kaikkea aktiivinen osallistuminen rauhanturvatehtävissä ja aloitteentekijän rooli neuvottelupöydissä. Niinpä rauhanturvaajien joutuminen kaapatuiksi oli ankara isku Ranskan itsetunnolle, mikä kirvoitti niin kansanedustajat kuin ministerit tuomitsemaan tilanteen. Vaikka Bosnian serbien panttivangeiksi joutui eri kansallisuuksien rauhanturvaajia, kohdistui nöyryytys ja ivan kokeminen ainoastaan ranskalaisten rauhanturvaajien kohtaloihin³⁴².

Kun de Charette puhui Ranskasta merkittävän aseman omaavana maana, osoitti hän myöhemmillä tarkennuksillaan konfliktin laajuuden olevan liian suuri sen yksin hoidettavaksi. Euroopan, Pohjois-Amerikan ja Venäjän lisäksi kansainvälinen yhteisö oli YK:n ja lakien välityksellä ratkaisijan

³³⁸ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 421.

³³⁹ Tilly 2004, 116–118. Kansalaisen asema Ranskassa takaa yksilölle valtion huolenpidon ja mahdollisuuden osallistua maan politiikkaan.

³⁴⁰ Howarth & Varouxakis 2003, 2.

³⁴¹ ”La France estime sa présence fondée et justifiée parce qu’il va de son rôle de grand nation européenne et de sa mission. Elle l’estime aussi justifiée dans le cadre de l’Organisation des Nations unies.” DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 437.

³⁴² DG, Charles Millon (UDF, puolustusministeri) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 620.

roolissa sillä se loi raamit toiminnalle. De Charette otti parlamentissa ensimmäisenä edustajana kantaa Venäjän asemaan rauhanprosessissa. Venäjän merkitys oli ennen kaikkea kriisinhallinnallinen ja sen väheksymistä de Charette piti vaarallisena.³⁴³ Venäjän oli onnistunut vakiinnuttaa asemansa tärkeänä kansainvälisenä toimijana myös Ranskan silmissä. Senaatin opposition riveissä Ranskan ja sen suosimien instituutioiden tosiasiallinen vaikutusvalta kuitenkin kyseenalaistettiin alituisten epäonnistumisten seurauksena ja hallitukselta pyydettiin valitsemiensa linjojen uudelleen tarkastusta. Senaattori Guy Cabanel (Rassemblement démocratique et européen) koki entisen Jugoslavian tilanteen uhaksi niin Ranskan kuin YK:n ja Naton arvovallalle: ”[...] Ranskaisematta jääneet aseiden ja materiaalin kuljetukset merkitsevää selkeää iskuja Ranskan, YK:n ja jopa Naton arvovallalle [...] hallituksen on aika hylätä vanhat näkemyksensä entisen Jugoslavian tilanteesta ja lähestyä kysymystä kylmän realistisesti uudella pontevuudella.”³⁴⁴ Todetessaan näin, senaattori Cabanel tulkitsi hallituksen linjanvetojen olleen liian idealistisia ja vailla todellisia onnistumismahdollisuuksia, jolloin hallitus oli epäonnistunut tehtävässään.

Jugoslavian hajoamista koskevat parlamentaariset keskustelut noudattivat maan pitkäaikaista ulkopoliittista traditiota, jonka kenraali Charles de Gaulle oli aikoinaan aloittanut. Poliitikkojen puheet olivat itsessään ristiriitaisia, sillä ne toisaalta vakuuttivat Ranskan merkittävyyttä, mutta myönsivät samalla muiden suurvaltojen, Yhdysvallat ja Venäjä, roolin tavoitteiden saavuttamiseksi. Tukea ristiriitaisuudelle ja viitteitä Ranskan todellisesta merkittävyydestä olivat myös tunnustukset sille, että maan aloitteita seuranneita päätöksiä ei ollut pantu täytäntöön. Ministerit kiersivät kritiikin järjestään vetoamalla kansainvälisesti hyväksytyihin toimintalinjoihin ja YK:n rooliin ylimpänä auktoriteettina.³⁴⁵ Todellisuudessa tämä merkitsi yleistä tuen puutetta Ranskan mielipiteille. Jo Slovenian ja Kroatian julistautuessa oli käynyt selväksi, ettei Ranska yksin voinut määrätä kansainvälisiä toimintalinjoja. Selkeimmin tämä oli näkynyt Saksan omaehtoisessa toiminnassa, kun se tunnusti maiden itsenäisyyden eurooppalaisesta linjasta huolimatta. Gaullismin mukainen politiikka eli vahvana kansalliskokouksessa, mutta sen käytännön toteutuminen näillä näytöillä on kiistanalainen aihe.

³⁴³ DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 421.

³⁴⁴ ”[...] les vols impunis d’armes et de matériel, entraîne une évidente perte de prestige pour la France, l’ONU et même l’OTAN [...] Il est temps pour le gouvernement de reconsidérer la situation en ex-Yougoslavie avec un froid réalisme et une volonté nouvelle.” DG, Guy Cabanel (Rassemblement démocratique et européen) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 626.

³⁴⁵ Ks. esim. DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 421.

4.4. Ranskan hallitus vastuuseen parlamentin edessä

Ranskalaisten puolueyhmittymien edustajien keskuudessa keskeisenä huolenaiheena oli kysymys Euroopan vakaudesta ja siihen tähtäävästä yhteistyöstä, johon liittyvät neuvottelut olivat alkamassa 1994. Aiemmin kansanedustajat olivat nostaneet aiheen esiin viikoittaisten kyselytuntien lomassa ja pyytäneet selvitystä Ranskan toimiin Bosnian konfliktin suhteen. Vuodesta 1993 lähtien kasvanut osallisuus näkyi tarpeessa antaa huhtikuussa 1994 kansalliskokouksen edessä hallituksen tiedonanto Entistä Jugoslaviaa ja eurooppalaisten konfliktien ennaltaehkäisyä koskien. Keskeisenä sisältönä hallituksen julistuksessa oli Jugoslavian hajoamista seurannut Bosnian sota osana laajempaa kysymystä Euroopan turvallisuusyhteistyöstä. Euroopan yhteisön epäonnistuminen Kroatian sodan rauhoittamisessa oli tulkittu uhaksi maanosan vakaudelle ja nyt asialle pyrittiin tekemään jotain.

Hallituksen tiedonantoa vuonna 1994 voidaan pitää osoituksena niin julkisen sanan ja parlamentin taholta esiintyvistä paineista kuin myös Entisen Jugoslavian kysymyksen linkittymisenä Ranskan turvallisuuspolitiikkaan, joka sinällään kiinnosti kansalliskokousta. Julistuksen yhteydessä kustakin puolueesta yksi edustaja sai puolueidensa näkemykset entiseen Jugoslaviaan ja Euroopan turvallisuusyhteistyön liittyen.³⁴⁶ Tämä korosti Bosnian sodan merkityksen kasvua Ranskan sisäpoliittisena kysymyksenä niin entisen Jugoslavian hajoamista seuranneen konfliktien sarjan osana kuin kysymyksenä konfliktien ennaltaehkäisystä Euroopassa. Tiedonannossaan hallitus selvitti politiikkansa tavoitteita ja keinoja kansalliskokouksen edessä. Merkittäväksi tiedonannon tekee se, ettei hallitus ollut ulkopoliittisen päätöksenteon osalta vastuussa parlamentille ja siten selitti erittäin harvoin ulkopoliittisia ratkaisujaan ja toimintaansa kansalliskokouksen edessä. Vuoden 1991 joulukuussa ulkopoliittinen päätöksenteko oli ollut eristäytynyt parlamentista jopa siinä määrin, että François Holland (S) oli peräänkuuluttanut presidentin vastuunottoa ja läsnäoloa konfliktin hallinnan eurooppalaisella tasolla³⁴⁷.

Hallitus otti askeleen kohti avoimempaa ulkopoliitiikkaa vuoden 1994 tiedonannon yhteydessä, mutta toteutustapa ei tyydyttänyt kaikkia. Vuoden 1994 hallituksen tiedonannon alussa kävi ilmi Viidennen tasavallan aikainen vallanjako parlamentin ja hallituksen välillä. Hallituksen tiedonannon yhteydessä käydyn keskustelun osallistujamäärä oli rajattu yhteen ennalta valittuun henkilöön puoluetta kohti. Päätös oli tehty puolueiden puheenjohtajien kokouksessa. Guy Hermier (C) protestoi ratkaisua artiklan 132 kohdan 3 perusteella. Suurin huolenaihe Hermierillä oli

³⁴⁶ DG, Ex-Yougoslavie et prévention des conflits en Europe, déclaration du gouvernement et débat sur cette déclaration, julk. JO 16 A.N. 13.4.1994, 681–704.

³⁴⁷ QG, François Hollande (S) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127.

parlamentissa vallitsevan näkemysten moninaisuuden huomiotta jättäminen. Kansalliskokouksen jäsenillä oli lukuisia eriäviä käsityksiä Bosnian ja Jugoslavian tilanteesta, joten yhden puhemiehen mallilla ei tosiasiallista keskustelua voinut syntyä. Kaikilla näillä olisi pitänyt olla mahdollisuus tulla kuulluiksi³⁴⁸. Tästä tapauksesta käy hyvin ilmi parlamentin rajoittuneet mahdollisuudet ottaa kantaa ja vaikuttaa maan politiikkaan suotuisasta kehityksestä huolimatta. Ranskan parlamentti oli kiinnostunut maan ulkopoliittisista ratkaisuisista ja aktivoitunut erityisesti kansalliskokouksessa käsittelemään teemaa. Ristiriita vaikutusmahdollisuuksien ja käytänteiden kesken oli suuri, kuten tästä tapauksesta kävi ilmi. Parlamentilla oli todellisuudessa hyvin rajoittuneet mahdollisuudet ottaa kantaa ja vaikuttaa maan politiikkaan hallitukselle esitettyjen kysymysten avoimuuden lisääntymisestä huolimatta.

Kansalliskokous aktivoitui uudelleen Bosnian tilanteen kehittymisen myötä keväällä 1995. Edessä oli tuolloin presidenttien kokous Bosnia-Hertsegovinan poikkeuksellisen tilanteen vuoksi. Suuren huomion vuoksi parlamentaaristen ryhmien kysymykset Bosnia-Hertsegovinaa koskevan tilanteen ja kokouksen vuoksi koottiin yhteen kansalliskokouksen kyselytunnin alkuun. Bosnian tilanne koettiin niin merkittävänä, että sen vuoksi oltiin valmiita supistamaan muiden asioiden käsittelylle jäävä aikaa käsittelyjärjestelyn vuoksi.³⁴⁹ Pääministeri esitti vastauksensa ryhmien huomioihin kaikille yhteisesti ja kiitti kansalliskokouksen puheenjohtajaa poikkeusjärjestelyistä puheenvuoronsa lopussa.

Perustuslaillinen jako ulko- ja sisäpoliittisten asioiden käsittelylle rikkoontui jälleen. Parlamentaarikot olivat saaneet pakotettua ulkopoliittisen kysymyksen osaksi sisäpoliittisen instituutioon työjärjestystä. Bosnian konfliktin luonne oli toki muuttunut ranskalaisille läheisemmäksi rauhanturvaajien kokemien hyökkäysten vuoksi, mutta kyse oli edelleen valtioiden välisestä toiminnasta, ei Ranskan sisäisestä kysymyksestä. Näin kansalliskokouksen kyselytunnin alun keksittäminen toukokuun 1995 lopussa ulkopoliittisen kysymyksen tarkasteluun voidaan pitää merkittävänä. Avoimesta keskustelusta ei edelleenkään ollut kyse, vaan jokaisen puolueyhmän edustaja pääsi esittämään puolueensa nimissä kannanoton sekä kysymykset hallituksen edustajalle, pääministeri Alain Juppelle, konfliktialueen tilannetta koskevista huolistaan. Erikoisesta kyllä, kukaan puolueensa edustajista ei ollut aiemmin konfliktin aikana ottanut kantaa ja pyytänyt tarkennusta hallituksen toteuttamalle Jugoslavia-politiikalle.

³⁴⁸ DG, Guy Hermier (C) AN 12.4.1994, julk. JO 16 A.N. 13.4.1994, 681.

³⁴⁹ QG, Philippe Séguin (RPR, kansalliskokouksen puheenjohtaja) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 379.

Asiaa käsiteltiin laajemmin hallituksen tiedonannon yhteydessä kesäkuun kuudentena päivänä. Tuolloin hallituksen edustajina pääministeri Alain Juppé, ulkoministeri Hervé de Charette, puolustusministeri Charles Millon sekä Jean-François Deniau tiedottivat kansalliskokousta hallituksen toimista. Seuraavana päivänä hallitus antoi tiedonannon toimistaan senaatille. Hallituksen tiedonannon jälkeen seurasi parlamentaaristen ryhmien mahdollisuus esittää valitsemansa edustajan välityksellä näkemyksensä tilanteesta. Vaikuttaa siltä, että parlamentaarikot reagoivat kansalliskokouksessa äänestäjien yhä kasvavaan huoleen. Ranskalaisen parlamentaarikkojen puheista on luettavissa huoli konfliktialueen tilanteesta, mutta myös tilanteella politikointi. Jugoslavian kysymyksellä haastettiin parlamentaariseen demokratiaan kuuluvalla tavalla hallituksen kyvykkyyttä toimia kriisitilanteissa. Kyseessä oli hallituksen hidas reagointi hajoamisen tunnustamiseen ja siitä huomauttamalla hallituksen edustajat voitiin tehdä naurunalaisiksi. Jugoslavian hajoamista seuranneet epäonnistumiset yksi toisensa jälkeen ja Maastrichtin sopimuksen aiheuttama lamaannus olivat vastoin Ranskan perimmäistä olemusta. Hallituspuolueiden ulkopuolelta Georges Sarre (RL) vaati Ranskaa saamaan äänensä jälleen kuuluviin³⁵⁰. Vaatimus oli selkeä osoitus näkemyksestä, jonka mukaan hallitukset eivät olleet tehneet kaikkea voitavaansa Ranskan edun varmistamiseksi. Toisaalta senaatin käsittelytunnilla senaattori Guy Cabanel (Rassemblement démocratique et européen) vaati hallitukselta Jugoslavia-politiikkansa selkeyttämistä: ”[...] RDE:n senaattorit toivovat, että Ranska edistää entistä Jugoslavian politiikan selkeyttämistä.”³⁵¹ RDE:n tulkintojen mukaan sekä Ranskan että kansainvälisen yhteisön harjoittama politiikka entistä Jugoslaviaa kohtaan oli siis päämäärätöntä ja pirstaleista, jolloin tuloksia ei ollut edes mahdollista saavuttaa.

4.5. Ranskan parlamentti haastaa perinteiset poliittiset roolit

Presidentti Chiracin aktiivinen osallistuminen toukokuun 1995 kriisin ratkaisuun näkyi muutoksena Ranskan reagointinopeudessa ja sotilaallisessa aktiivisuudessa. Puolustusministeri Millon viittasi pääministeri Juppén ja ulkoministerin de Charetten tavoin presidentin Chiracin johtoasemaan asettumiseen lausumalla: ”[...] neuvostossa tasavallan presidentin antamien ohjeiden mukaisesti [...]”³⁵² Päätäväisyyden seurauksena tilanne kriisialueella alkoi purkautua, kun Ranska lisäsi sotilaidensa määrää alueella. Presidentin vaihdon jälkeen annetussa puolustusministeri Millonin

³⁵⁰ DG, Georges Sarre (RL) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 429.

³⁵¹ ”[...] les sénateurs du groupe du RDE souhaitent que la France contribue à une clarification politique en ex-Yougoslavie.” DG, Guy Cabanel (RDE) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995 628.

³⁵² ”[...] conformément aux instructions données par le Président de la République en conseil restreint[...]” DG, Charles Millon (UDF, puolustusministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 423.

lausunnossa oli merkittävää YK joukkojen alistaminen Ranskan päättäväiselle toiminnalle. Presidentti François Mitterrandin aikana ministerit olivat korostaneet enemmän omaa rooliaan prosessin ratkaisussa.

Chiracin presidenttikauden alussa Juppé muutti retoriikkaansa verrattuna edeltäneeseen presidenttikauteen, jolloin hän ulkoministerinä ollessaan hän oli korostanut omaa rooliaan Bosnian konfliktin päättämisessä. Presidentinvaalien jälkeen tapahtui muutos ja Juppé korosti entistä enemmän tasavallan presidentin aktiivisuutta. Pääministeri Alain Juppén puheenvuorosta kävi ilmi, että todellinen päätäntävalta maan ulkopoliitikasta oli vastavallitulla presidentillä Jacques Chiracilla.³⁵³ Muutos Juppén ilmaisuissa kielii Chiracin aktiivisemmasta roolista edeltäjäänsä Mitterrandiin verrattuna entisen Jugoslavian alueen konfliktin ratkaisemiseksi. Tutkimuskirjallisuudessa yleisesti, mutta erityisesti ranskalaisessa tutkimuskirjallisuudessa painottuu presidentin rooli maan ulkopoliittisena johtajana. Esimerkiksi Tardy viittaa aina presidenttiin, kun esittää Ranskan kannan konfliktialueen tapahtumiin.³⁵⁴ Tätä näkemystä tukee myös François Hollanden (S) välihuudaus vuoden 1991 joulukuun parlamentin istunnossa, kun hän peräänkuulutti presidentin läsnäoloa konfliktin ratkaisemiseksi.³⁵⁵ Hollanden välihuomautuksesta on pääteltävissä Mitterrandin eristäytyminen parlamentin näkemyksistä maan ulkopoliittisena johtajana ja kansanedustajan tyytymättömyys tähän eristäytyneisyyteen. Presidentin odotettiin kantavan vastuu tapahtumien kulusta ja Ranskan toimista. Tukea hallituksen edustajien ja presidentin aktiivisuuden muutokselle antaa myös ulkoministeri Hervé de Charette'n puheenvuoro, jonka aikana hän sanoi: "[...] tasavallan presidentin auktoriteetin avulla Ranskan aikoo tehdä selväksi, ettei mikään ole ennallaan tämän kriisin jälkeen."³⁵⁶ Entisen Jugoslavian alueen konfliktin ratkaisuun osallistuneet ministeriöt olivat siis aiempaa riippuvaisempia presidentin linjanvedoista Chiracin noustua valtaan. Näin Chirac otti haltuun Viidennen tasavallan aikaisen presidentin rooli toimia maan ulkopoliittisena johtajana.

Jacques Chiracin noustua presidentiksi toukokuussa 1995, oli kansalliskokouksen hallituksen edustajien puheista luettavissa maan sotilaallinen aktivoituminen. Kesäkuun 1995 hallituksen tiedonannossa niin pääministeri Juppé, ulkoministeri de Charette kuin puolustusministerin Millon ilmoittivat nöyryytysten päättyvän ja Ranskan kunnian palauttamisesta. Presidentti Chirac johti

³⁵³ QG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) AN 31.5.1995, julk. JO 12 A.N. 1.6.1995, 381–382.

³⁵⁴ Ks. esim. Becker 2003, 224; Tardy 1999, 119.

³⁵⁵ QG, François Hollande (S) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127.

³⁵⁶ "[...] sous l'autorité du Président de la République, la France entendait faire savoir clairement que, à la suite de la crise actuelle, rien ne serait plus comme avant." DG, Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 421.

koventunutta linjaa ja aseellisten toimien kritisointi väheni hallituksen taholta.³⁵⁷ Parlamentaarikot halusivat saada ranskalaisten rauhanturvajoukkojen kokemat nöyryytykset loppumaan ja Chiracin aktiivinen, sotilaalliselle voimankäytölle myönteinen politiikka loi puitteet tälle. Ranskan kunnian palauttaminen oli keskusteluissa toistuva teema ja sitä lähestyttiin niin kansakunnan, rauhanturvaajien kuin valtion näkökulmasta. Tämä antaa olettaa, että Bosnian konfliktin pitkittyessä Ranskan kunnia oli enenevässä määrin vaakalaudalla ja toimet tähtäsivät ennen kaikkea kunnian palautukseen. Keinoina tähän oli eurooppalaisten kumppanien ja Nato-maiden aktivointi. Mahdollisia ratkaisuja oli kaksi: rauhanneuvottelut ja FORPRONU joukkojen toiminnan uudelleenorganisoinnin. Presidentin päättäväisyydellä konflikti olisi mahdollista lopettaa ja Ranskan kunnia saada palautettua.³⁵⁸ Rauhanturvaajien panttivankitilanne, sotivien osapuolten toiminta konfliktialueella sekä epäonnistuneet rauhanneuvottelut hermostuttivat ja asenteet kovenivat.

Panttivankidraaman lopun lähestyessä juuri presidentti Chirac sai kiitosta Nicole Catalalta (RPR) voimakkaasta aktiivisuudestaan. Parlamentilla on Ranskassa sisäpoliittinen merkitys sen lakeja säättävän aseman vuoksi. ”[...] olen iloinen tasavallan presidentin erittäin aktiivisen ja tarmokkaan toiminnan vuoksi [...]”³⁵⁹. Presidentin ottama vastuu muutti myöhemmin parlamentaarikoiden suhdetta hallitukselle esittämiin kysymyksiin. Hallituksen edustajista tuli viestinvälittäjiä parlamentaarikoiden ja presidentin välisessä kommunikaatiossa. Ennen konfliktin lopullista päätöstä ja Daytonin rauhansopimuksen solmimista kaksi ranskalaista lentäjää oli kadonnut Bosniassa ja Bosnian serbit tarjosivat ristiriitaista tietoa heidän kohtaloistaan. Toisin kuin panttivankitapausten yhteydessä parlamentaarikot keskittivät vaatimukset toimenpiteisiin nyt hallituksen sijaan presidentille ja hallitus toimi tiedonantajana³⁶⁰. Näin siitäkin huolimatta, ettei presidentti ollut vastuussa parlamentin edessä. Lentäjien vapauduttua kiitos siitä osoitettiin presidentille³⁶¹.

³⁵⁷ DG, Alain Juppé (RPR, pääministeri), Hervé de Charette (UDF, ulkoministeri) & Charles Millon (UDF, puolustusministeri) A.N. 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 420–439.

³⁵⁸ DG, Charles Millon (UDF, puolustusministeri) AN 6.6.1995, julk. JO 14 A.N. 7.6.1995, 424,

³⁵⁹ ”[...] je me félicite de l’action très active et très énergique conduite par le Président de la République [...]” QG, Nicole Catala (RPR) AN 14.7.1995, julk. JO 17 A.N. 15.7.1995, 486.

³⁶⁰ QG, Oliver Darrason (UDF) AN 12.12.1995, julk. JO 82 A.N. 13.12.1995, 5007.

³⁶¹ QG, Antoine Joly (RPR) AN 13.12.1995, julk. JO 83(2) A.N. 14.12.1995, 5029.

4.6. Median vaikutus keskustelujen sisältöön ja ajankohtaan

Viestintäteknologian kehityksen ja median ennennäkemättömän vahvan läsnäolon myötä Jugoslavian konfliktin raakuus oli reaaliaikaisesti myös muun maailman tavoitettavissa.³⁶² Median roolin kasvaessa parlamenttikeskustelujen saavuttama yleisö on laajentunut sekä lehdistön että teknologian kehityksen myötä. Median onkin yksi julkisen keskustelun areenoista. Parlamentaarikot kamppailevat vallasta ja ovat siten vaikutteille alttiita. Heihin tärkeimmin vaikuttavat motiivit ovat kansalaisten äänet, joiden avulla oman aseman säilyttäminen mahdollistuu.³⁶³ Äänestäjien mielipiteellä on näin vaikutusta parlamentaarikkojen kansalliskokouksessa esille tuomiin asioihin. Tämä käy ilmi myös tutkittavasta aineistosta, jossa viitataan ajoittain yleiseen mielipiteeseen.

On mielenkiintoista huomata, milloin parlamentaarikot nostivat Jugoslavian hajoamisen ja siihen liittyneen Bosnia-Hertsegovinan konfliktin kansalliskokouksen kyselytunnin aiheeksi. Näitä tilanteita olivat kansainvälisiä kokouksia edeltävät ja niitä seuranneet kyselytunnit. Jugoslavian kysymyksen voi tulkita olevan väline kritisoida hallituksen toimintaa ja siten nostattaa omaa statusta poliittisen vallan kentällä. Samalla parlamentaarikot sijoittivat kysymyksen eurooppalaiseen kontekstiin etenkin konfliktin alkuaikoina. Näiden havaintojen pohjalta on oletettavaa, että Jugoslavian hajoamista seuranneilla konflikteilla oli Ranskan parlamentissa poliittinen ulottuvuus, joka nivoutui yhteen median aktiivisuuden kanssa. Poliitikkojen ja median keskinäinen riippuvuussuhde näkyi ulkopoliittisen kysymyksen politikoitumisena kansalliskokouksessa, jonka toimivaltaan se ei kuulunut. On oletettavaa, että medianäkyvyyden lisääntyä konfliktialueen tilanteesta huolta kantaneet poliitikot pyrkivät vaikuttamaan äänestyskäyttäytymiseen. Toisaalta parlamentaarikoiden oli mahdollista lisätä aiheen käsittelyä mediassa silloin, kun parlamenttidebatti keskittyy tietyn teeman käsittelyyn. Tutkielman käsittävänä ajanjaksona parlamentaarikot onnistuivat nostamaan ulkopoliittisen kysymyksen osaksi työjärjestystään kahteen otteeseen, kun hallitus antoi selonteon toimistaan konfliktialueella. Nämä hallituksen tiedonannot tarjosivat parlamentaarikoille mahdollisuuden antaa tukensa ja kritisoida hallituksen ja presidentin toimia ja olivat siten tilaisuus määrittää poliittisia voimasuhteita uudelleen.

Seurauksena Bosnian konfliktin arkipäiväistymisestä kansalaisten huoli alueen tilanteesta oli parlamentaarikkojen puheiden perusteella kasvanut. Jugoslavian hajoaminen ja Bosnian konfliktin mediajulkisuus on havaittavissa Ranskan kansalliskokouksen keskusteluissa, joissa viitattiin

³⁶² Blitz 2006, 1.

³⁶³ Lucarelli 2000, 103.

lukuisia kertoja median välittämään tietoon ja kuviin alueen tilanteen kehityksestä.³⁶⁴ Ranskalainen media vaikuttaa ohjanneen parlamentaarikkojen käyttäytymistä ja kansalliskokouksessa esille nostettuja asioita. On mahdollista, että median kehityksen myötä kansalaisten aktivoituminen johti parlamentaarikkojen tarpeeseen lisätä hallitusvastuuta maan ulkopoliittisissa kysymyksissä myös parlamentin edessä. Median keskeinen rooli Bosnian konfliktin kuvien kertojana perustui sen jatkuvaan läsnäoloon ranskalaisten kodeissa³⁶⁵. Konfliktialueen tapahtumat pystyttiin tuomaan ensimmäistä kertaa suoraan kotiyhteisön nähtäväksi. Tutkimuksissa Jugoslavian konfliktia on sanottu konfliktien uutisoinnin uudeksi vaiheeksi.³⁶⁶ Media näyttää myös olleen se lähde, josta parlamentaarikot saivat tietonsa konfliktin kehittymisestä, seurauksista ja kansainvälisistä toimista ratkaisun löytämiseksi. Media määritteli siten parlamentaarikkojen suhdetta konfliktiin. Useat Ranskan kansalliskokouksessa Jugoslavian tilanteeseen puuttuneet parlamentaarikot viittasivat puheenvuoroissaan median välittämään kuvaan tilanteesta. Näin oli myös niissä tapauksissa, joissa parlamentaarikolla oli henkilökohtainen ote konfliktialueelle. Media onkin tulkittavissa virallisia lausuntoja keskeisemmäksi tiedonsaantikanavaksi parlamentaarikkojen puheiden perusteella.

Mediahuomion ja tilanteen kehityksen myötä kansalliskokouksen riveissä heräsi tarve puuttua maan ulkopoliitiikkaan. On vaikea sanoa miten paljon kyseessä oli kansanedustajien oma huoli tilanteesta ja missä suhteessa he reagoivat median tuomaan julkisuuteen sekä yleisön reaktioihin intensiivisempien uutisointien kautena. Median huomiota ohjasivat rauhanprosessin kriisit. Läntinen media keskittyi pääosin Bosnian muslimien taistelujen kuvaamiseen ja Sarajevon pommituksiin. Aito huoli ja identifioituminen eri väestöryhmiin uhreihin sekä huolellinen perehtyminen taustoihin jäi taka-alalle. Journalistien taustatiedot olivat hatarat eikä heillä ollut valmiuksia tulkita Bosnia-Hertsegovinan tilannetta sen kompleksisuudessaan. Media tiedotti sodan kulusta oikein huolimatta tulkintakiistoista uhrien ja hyökkääjien osalta.³⁶⁷

Viittaukset mediaan kertovat sen roolista tiedonvälittäjänä ja parlamentin paitsioasemasta ulkopoliittisten kysymysten osalta. Tämä kävi selväksi viimeistään huhtikuussa 1992, kun Jean Albouy (S) taustoitti hallitukselle esittämänsä kysymystä mediasta saamien tietojensa pohjalta. Vaikka Albouy oli ollut vaalitarkkailijana Bosnia-Hertsegovinan itsenäistymistä koskevassa kansanäänestyksessä, hän vetosi median välittämään kuvaan sotavalmistelujen aiheuttamasta

³⁶⁴ Ks. esim. QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127; QG, Ladislav Poniatowski (UDF) AN 8.6.1994, julk. JO 46(1) A.N. 9.6.1994, 2718.

³⁶⁵ QG, Dominique Paillé (UDF) AN 20.4.1994, julk. JO 21(1) A.N. 21.4.1994, 997.

³⁶⁶ Jugoslavian tilanteesta ja Bosnian kansanmurhasta raportointi johti moniin Pulitzer palkintoihin. Blitz 2006, 1, 11.

³⁶⁷ Burg&Shoup 1999, 162–164.

joukkopaosta. Näin Albouy haki mediasta auktoriteetin puheenvuoronsa tueksi. Tämän tuli viimeistään saada Ranska toimiin rauhanturvaamiseksi YK:n ja EY:n välikappaleinaan.³⁶⁸ Median rooli Jugoslavian hajoamisen dokumentoijana näkyi myös kansanedustaja Michèle Alliot-Marie puheenvuorosta, kun hän sanoi: ”Aikakausilehtemme, televisionme näyttävät meille päivä toisensa jälkeen dramaattisia kuvia, joita emme uskoneet enää näkevämmme Euroopassa.”³⁶⁹ Vaikuttaa siltä, että median tuoma julkisuus sai kansanedustajat aktivoitumaan myös parlamentissa ja nostamaan asian esille. Olihan kyseessä yksi äänestäjiä huolestuttava tapahtumasarja. Samalla niiden parlamentaarikoiden puheenvuoroista, jotka viittasivat mediaan, välittyi huoli alueen tilanteesta.

Median välityksellä saamiensa tietojen pohjalta parlamentaarikot vaativat hallitukselta täsmennyksiä maan harjoittamaan rauhaan tähtäävään politiikkaan sekä tivasivat, miten hallitus täyttäisi velvollisuutensa Ranskaa, ranskalaisia ja kansallisia arvojaan kohtaan. Median antama kuva toimi linkkinä parlamentaarikkojen ja kansalaisten huolen välillä. Parlamentaarikot tulkitsivat puheissa Ranskan ja ”meidät” toimijoiksi. Jokainen puhuja osoitti näin edustavansa kansaa ja kansan tahtoa ja teki samalla kysymyksen kaikkia koskevaksi. Kysymyksen ranskalaistamisella haettiin lisäpönttä hallitukselle esitettyihin kysymyksiin, joilla kyseenalaistettiin hallituksen kyvykkyyttä, tiedusteltiin mahdollisia toimia ja suuntalinjoja sekä vaadittiin toimimaan Ranskan kunnian ja arvojen puolesta.

Myös hallituksen edustajat viittasivat mediaan kansanedustajien tietolähteenä eikä sen antamaa kuvaa entisen Jugoslavian alueen tilanteesta kiistetty. Vuoden 1995 kesäkuussa senaatille antamassa hallituksen julistuksessa pääministeri Alain Juppé muistutti vuosien 1992 ja 1993 television välittämistä arkipäiväistyneistä kuvista, jotka kertoivat karua kieltä konfliktialueen tilanteesta. Sarajevon joukkomurha ei yltänyt kokonaisuudessa aiempaan tilanteeseen, mutta pääministeri Juppé ounasteli konfliktin leviämistä Makedoniaan ja Kosovoon.³⁷⁰ Senaatin edessä tehty viittaus aiempaan mediajulkisuuteen ja sen linkittäminen viimeisimpään joukkomurhaan loi pohjaa hallituksen ratkaisujen puolustamiselle. Perelmanin argumentaation lähtökohtia noudattaen parlamentaarikot ja hallituksen edustajat senaatin edessä hakivat näin itselleen tukea riittävän suuresta hyväksynnästä, jonka median esittämät tosiseikat ja totuudet heille kansan edustajina

³⁶⁸ QG, Jean Albouy (S) AN 15.4.1992, julk. JO 14 A.N. 16.4.1992, 486–487.

³⁶⁹ ”Nos journaux, nos télévisions, nous montrent, jour après jour, des spectacles dramatiques que nous pensions ne plus revoir en Europe.” QG, Michèle Alliot-Marie (RPR) AN 4.12.1991, julk. JO 109(1) A.N. 5.12.1991, 7127.

³⁷⁰ DG, Alain Juppé (RPR, pääministeri) S 7.6.1995, julk. JO 14 S. 8.6.1995, 614.

tarjosivat. Hallituksen edustajat puolestaan eivät voineet avoimesti haastaa parlamentaarikkoja joutumatta naurunalaisiksi.³⁷¹

Lehdistön antama kuva tunnustettiin useimmiten hallituksen riveissä paikkansa pitäväksi, mikä on linjassa myöhempien tutkimusten mediatulkintojen kanssa. Median antaman kuvan tehtävänä oli toimia parlamentaarikkojen lausumien tukijana, kun he vaativat mediatietojen pohjalta hallitusta tilille Ranskan kansainvälisen aseman laiminlyönnistä. Tästä muodostui ristiriita, sillä useimmat kommentoijat olivat hallituspuolueiden edustajia. Tämä viittaa siihen, että parlamentaarikot ottivat kantaa Jugoslavian kysymykseen paitsi huolestuneina kansalaisina myös oman poliittisen asemansa vuoksi. Yksi parlamentaarikoista oli Michel Hannoun (RPR), joka viittasi median kautta välittyneeseen kuvaan EY:n jäsenvaltioiden välisestä eripuraisuudesta asevientikieltoa koskien. Erityisesti Saksan ja Ranskan näkemuserot aiheuttivat huolta.³⁷² Hannoun kyseenalaista samanaikaisesti sekä EY:n toimintakyvyn että Ranskan mahdollisuudet edesauttaa omien näkemystensä puolustamisen organisaation osana. Hannoun katsoi kansainvälisen konsensuksen rauhanedellytykseksi ja suurvaltojen väliset erimielisyydet suurimmaksi esteeksi. Euroopan yhteisön jäsenmailla oli erimielisyyksiä YK:n rauhanturvaongelmista ja Hannoun vaati puheenvuorossaan parlamentille oikeutta tutkia median rinnalla Bosnia-Hertsegovinaan liittyviä kysymyksiä.³⁷³ Hannoun haastoi perustuslain ja käytänteiden mukaista poliittisten toimivaltuuksien rajoja ulkopoliittikan osalta ja pyrki määrittelemään uudelleen parlamentin ja hallituksen välisiä suhteita.

Hallituksen edustajat joutuivat vastaamaan median syytöksiin parlamentin edessä. Ministerit vetosivat ratkaisuisaan kulissien takaisiin neuvotteluihin, mutteivät kiistäneet ajoittaisia erimielisyyksiä yhteisön maiden välillä. Hannounin kommentoinnin mediatietoihin suhtauduttiin hallituksen taholta poikkeuksellisen jyrkästi, kun median antaman kuva todettiin vääristyneeksi³⁷⁴. Suhtautumalla jyrkästi median välittämään kuvaan ministerit pyrkivät murtamaan yleisön hyväksymän totuuden vetoamalla omaan auktoriteettiinsa asiantuntijoina.³⁷⁵ Hallitus hyväksyi median konfliktista antaman kuvan, mutta muistutti kansalliskokousta sen paikasta ulkopoliittikan seuraajana, jollei ollut kaikkea vaadittavaa tietoa hallituksen kritisoinnin päteväyttämiseksi.

³⁷¹ Perelman 1996, 31.

³⁷² Ks. esim. QG, Michel Hannoun (RPR) AN 23.6.1993, julk. JO 36(2) A.N. 24.6.1993, 2098.

³⁷³ QG, Michel Hannoun (RPR) 23.6.1993, julk. JO 36(2) A.N. 24.6.1993, 2098.

³⁷⁴ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) 23.6.1993, julk. JO 36(2) A.N. 24.6.1993, 2098.

³⁷⁵ Perelmanin mukaan argumentaatiossa pyritään vahvistamaan yleisön hyväksyntää tai kannatusta esitetyille väitteille. Argumentaatio ei tapahdu koskaan tyhjiössä vaan siinä oletetaan ennalta puhujan ja yleisön välinen henkien kohtaaminen. Perelman 1996, 16–17.

Kansainvälisen yhteisö ja Eurooppa olivat saaneet osakseen kovaa kritiikkiä aikaisempina vuosina. Ranskan toiminta saikin laajemmassa keskustelussa positiivisen maininnan aktiivisuutensa, joskin jälkijättöisen sellaisen, vuoksi. Suurimpana ongelmana tilanteen kehittymiselle pidettiin kansainvälisen yhteisön kyvyttömyyttä löytää ratkaisua, joka tyydyttäisi kaikkia. Kyvyttömyys yhteiseen päätöksentekoon johti toiminnan viivästymiseen sota-alueella. Teknologian kehittyminen toi kaukaisetkin ongelmat lähelle ja globalisaation seurauksena yksin toimintaa ei nähty enää vaihtoehtona. YK:n ja erityisesti turvallisuusneuvoston saama painoarvo parlamentaarikkojen puheenvuoroissa oli suuri ja kaikesta aktiivisuudestaan huolimatta Ranskan ei nähty voivan toimia pysyvän rauhan tuottajana ilman Euroopan unionin, YK:n, Yhdysvaltojen ja Venäjän tukea.

Parlamentissa nähtiin yleisesti rauhanneuvottelujen ja erilaisten toimien epäonnistumisten olleen median välittämän kuvan perusteella seurausta eurooppalaisen yhteisön erimielisyyksistä ja intressien törmäämisestä. Kun YK:sta tuli keskeinen toimija, syitä epäonnistumiselle haettiin kansainvälisen yhteisön eripuraisuudesta. Euroopan mission katsottiin palautuneen sen alkuperäiseen tarkoitukseen eli Euroopan vakauttamiseen yhteisön omien rauhanturvajoukkojen yhteistyön kautta. Ensimmäisen kerran ristiriita median antaman kuvan ja todellisuuden välillä esitettiin vuonna 1993 Yhdysvaltojen liittyttyä mukaan rauhanprosessiin. Edustaja Pierre Lellouche (RPR) kyseenalaisti Euroopan talousyhteisön sekä Pohjois-Atlantin liittouman tarpeellisuuden, sillä molemmat olivat kykenemättömiä ratkaisemaan kriisiä³⁷⁶. Käytännössä tämä merkitsi hallituksen poliittisten linjanvetojen kyseenalaistamista. Ulkoministeri Alain Juppé vastasi tähän ottamalla kantaa median välittämään kuvaan kansainvälisen yhteisön toimintakyvystä, tai toimintakyvyttömyydestä. Bosnia-Hertsegovinassa tapahtuvia kauheuksia ei käynyt kiistäminen, mutta median puheet kansainvälisen yhteisön erityisesti Yhdysvaltojen eriävien mielipiteiden osalta olivat Juppén mukaan perusteettomia.³⁷⁷ Hallitus puolustautui näin kiistämällä mediassa vallitsevan käsityksen kulissien takaisesta kädenväännöstä, jota pidettiin rauhan esteenä. Ulkoministeri Juppén mukaan kansainvälinen lehdistö maalasi konfliktista yksipuolista kuvaa leimaten muslimeja tukevat maat hyviksi ja muut huonoiksi asevientikieltoon liittyen. Ranskan tavoitteena oli viimeiseen asti löytää neuvotteluihin pohjautuva ratkaisu ja sen vuoksi se oli tehnyt aloitteen Kööpenhaminan kokouksesta.³⁷⁸

³⁷⁶ QG, Pierre Lellouche (RPR) AN 12.5.1993, julk. JO 15(1) A.N. 13.5.1993, 377.

³⁷⁷ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 12.5.1993, julk. JO15(1) A.N. 13.5.1993, 377.

³⁷⁸ QG, Alain Juppé (RPR, ulkoministeri) AN 23.6.1993, julk. JO 36(2) A.N. 24.6.1993, 2098.

Ennen kaikkea median tuoma maantieteellinen läheisyys oli selkeää, sillä kansanedustajien puheenvuoroihin oli hiipinyt kriisin maantieteellistä läheisyyttä kuvaavia ilmaisuja. Konfliktin ensimmäisten vuosien aikana parlamentaarikkojen huomion kohteena olivat olleet sodasta kärsivät siviilit, joiden kohtaloita verrattiin toisen maailmansodan kauheuksiin. Parlamentaarikkojen huomio kääntyi omien joukkojen turvallisuuden lisäämiseen, kun Ranskan osallistui suuremmassa määrin rauhanturvatehtäviin YK-joukkojen osana. Serbien suorittamat humanitäärisen avun työntekijöiden ja rauhanturvaajien kaappaukset panttivangeiksi olivat omalta osaltaan lisäämässä jännitteitä Ranskassa. Ratkaisua konfliktiin haettiin tästä näkökulmasta vuodesta 1993 lähtien jopa siinä määrin, että puolustusministeri François Léotard puolusti hallituksen ratkaisuja kasvattaa joukkojaan alueella vetoamalla median unohtamien siviilien kohtaloon.³⁷⁹ Samalla puolustusministeri muistutti, minkä vuoksi ranskalaiset osallistuivat prosessiin. Retoriikasta oli 1993 jäänyt pois ihmisoikeuksien kunnioittaminen, valtioiden suvereenius ja oikeus. Valtioiden suvereeniuden teeman poisjääntiä selittänee entisen Jugoslavian maille myönnettyt itsenäisyydet, mutta kuten Léotard parlamentin edustajille ja lehdistölle suunnatussa kritiikissään totesi, siviiliväestön tilanne ei ollut muuttunut.

4.7.Parlamenttikysymysten merkitys

Jugoslavian hajoamista seuranneen Kroatian sodan kauheudet olivat median välittämien kuvien johdosta kaikkien tiedossa. Kysyjät Marie-Noëlle Lienemann (S) kokivat tästä huolimatta lyhyen selonteon antamisen tarpeelliseksi marraskuussa 1991 ennen varsinaista hallitukselle esittämäänsä kysymystä.³⁸⁰ Kyseessä oli parlamentaarikkojen yleisesti noudattama retorinen lähestymistapa, joka salli Lienemannin tuoda hallituspuolueiden edustajina esiin ihmisten kärsimyksen. Näin Lienemann pääsi kritisoimaan puolueensa toimia hallituksessa ja presidentin kyvyttömyyttä. Kyvyttömyyden seurauksena Ranska on heikko, eikä pystynyt lunastamaan paikkaansa kansainvälisen politiikan kentällä. Vastauksen antoi ulkoministeriön edustajan sijaisena toiminut ranskan kielen kysymyksistä vastaava ministeri Catherine Tasca, joka näyttäytyi voimattomana kansanedustajien syytösten edessä. Ministeriön edustajana sijaisena hän kykeni vastauksessaan ainoastaan luettelmaan prosessin alla olevat toimet sekä puolustamaan valintoja, joita ratkaisun saavuttamisen nimissä oli tehty.³⁸¹ Kysyjät ja vastaaja eivät kohdanneet vuoropuhelussaan, sillä Tasca korosti

³⁷⁹ QG, François Léotard (puolustusministeri) AN 23.6.1993, julk. JO 36(2) A.N. 24.6.1993, 20946–2097.

³⁸⁰ QG, Marie-Noëlle Lienemann (S) AN 13.11.1991, julk. JO 93(2) A.N. 14.11.1991, 5896–5897.

³⁸¹ QG, Catherine Tasca (S, ranskan kielen asioista vastaava ministeri) AN 13.11.1991, julk. JO 93(2) A.N. 14.11.1991, 5897.

Ranskan aloitteellisuutta ja piti sitä aktiivisen toiminnan muotona, mitä kysyjät olivat kritisoineet hetkeä aiemmin. Ilmiö ei jäänyt ainutkertaiseksi, vaan läpi konfliktin vastausvuorossa olleet ministerit kiersivät parlamentaarikkojen osoittamia selkeitä kysymyksiä vetoamalla ennen kaikkea jo tehtyihin ratkaisuihin sekä poliittisen linjanvedon periaatteisiin.

Hallituspuolueiden edustajien esittämät kysymykset tarjosivat hallitukselle mahdollisuuden ratkaisujensa perustelemiselle, mutta samalla hallitukset altistuivat omienkin riveistä kantautuneille kriittisille kannanotoille. Marie-Noëlle Lienemann ei jäänyt ainoiksi hallituksen kritisoijiksi. Kansalliskokouksen edustajat suhtautuivat sosialistihallinnon aikana nuivasti hallituksen toimettomuuteen suhteessa saavutettuihin tuloksiin, kun Jugoslavian hajoamista seurannut kriisi pitkittyi. Näin siitäkin huolimatta, että Ranskan aktiivinen rooli rauhan välittäjänä ja aloitteentekijänä humanitääristen toimintojen parissa tunnustettiin. Hallitukselle esitetyt kysymykset olivat ennen kaikkea vastarintapolitiikkaa Kari Palosen politiikkakäsitystä mukaillen, sillä parlamentaarikot eivät tarjonneen hallituksen toiminnalle vaihtoehtoja toimintamallia. Vastarintapolitiikaksi toiminnan voi puolestaan tulkita silloin, kun politiikka koetaan konfliktipohjaisena ilmiönä, jossa toimijat valtaa tavoitellessaan joutuvat vastatusten toisten poliitikkojen pyrkimysten kanssa.³⁸²

Parlamentaarikkojen hallitukselle esittämien kysymysten vahva painottuminen hallituspuolueille herättää pohtimaan parlamentaaristen kysymysten roolia Ranskan parlamentissa. Kysymystilanteessa oli mukana kolme toimijaa: hallitus, parlamentti sekä laaja yleisö. Parlamentin puolelta toimijana on parlamentaarikko, joka esitti hallituksen toimijalle, ministerille, sekä universaaliyleisölle kysymyksensä. Parlamentaarikoilla oli valittavinaan yksi neljästä mahdollisesta roolista. He saattoivat olla puolueen edustajia, valitsijoittensa edustajia tai publisistisessä roolissa suuren yleisön käsitysten välittäjinä. Edellä mainittujen lisäksi parlamentaarikot saattoivat ottaa roolikseen ministerin puheenvuoron valmistelun. Tällöin kysymykset olisi valmisteltu virkamiehistössä tai hallituksessa.³⁸³ Jugoslavian ja sen seuraajavaltioiden tilannetta tiedustelleista kysymyksistä on luettavissa ajoittain voimakastakin kritiikkiä hallitusta kohtaan, mutta samalla ne

³⁸² Palonen erottelee politiikan kohteena olevasta tilanteesta kolme vastustuksen ylittävää politiikkaan sekaantumisen tasoa: vastustus, vastarinta ja vastapolitiikka. Vastustus on passiivista reagoitua, kun politiikan kohteena yrittävät väistää seurauksia tai kiertää niiden kohdistumisen itseensä. Vastarinta sisältää tietoisien pyrkimysten saada suvereenisuudentavoittelijan politiikka epäonnistumaan eli kääntää hänen politiikkansa itseään vastaan ja horjuttaa jos mahdollista heidän asemaansa. Vastapolitiikka merkitsee valmiutta yhteentörmäykseen suvereenisuudentavoittelijan kanssa omaa, vaihtoehtoja politiikkaa ajaen, minkä voi olettaa tehostavan suvereenin politiikan saamista epäonnistumaan samalla kun mahdollisen horisonttiin sisällytetään jo toisensuuntaisen politiikan tavoittelu. Palonen 1988, 157–159.

³⁸³ Wiberg & Koura 1998, 199, 212–214.

tarjosivat hallituksen edustajille mahdollisuuden selventää omia ratkaisujaan. Onkin vaikea sanoa, minkä roolin parlamentaarikot kysymyksiä esittäessään ottivat.

Kysymysten painottuminen hallituspuolueiden edustajille viittaa valmistelevaan rooliin, jolloin ministerit saivat mahdollisuuden esiintyä parlamentin edessä ja esittää hallituksen kannan kansalaisten mielessä pyörineeseen kysymykseen. Toisaalta kansanedustajien viittaukset median välittämään kuvaan ja äänestäjien huoleen pyörtävät kysymysten merkitystä publistiseen ja valitsijoittensa tavoitteita silmälläpitävään rooliin. Alain Juppén tapa korostaa omaa toimintaansa Mitterrandin presidenttikaudella viittaisi myös järjestelyyn, jossa kysymyksen avulla tuettiin poliittisia ratkaisuja. Vallanvaihto Ranskassa ajoittui samaan hetkeen, kun Bosnian konfliktin luonne eskaloitui täysimittaiseksi sodaksi ja Ranskan sitoutuminen alueelle vahvistui. Kyselyvastuu siirtyi hallituksen vaihdoksen myötä vasemmistolta oikeistolle, mutta kansalliskokouksen pohjimmaisessa ilmapiirissä ei ollut tapahtunut suurta muutosta. Humanitäärinen apu, aktiivinen osallistuminen ja Ranskan aseman korostaminen olivat edelleen keskeisessä asemassa. Puhujien puoluetaustan muuttumisen myötä kääntyi katse enemmän kohti kansainvälisen yhteisön toimintaa ja Ranskan asemaa siinä verrattuna vasemmiston painottamaan Eurooppa-keskeisyyteen.

Suhtautuminen hallituksen toimiin oli positiivista vuonna 1994 ja jo tehtyjen toimien kyseenalaistaminen jäi taka-alalle. Hallituksen vaihduttua parlamenttivaalien jälkeen uusi hallitus sai jopa kiitosta selkeistä valinnoistaan³⁸⁴. Yleiskuvaan vaikuttanee huomio siitä, että selkeä enemmistö hallitukselle kysymyksiä esittäneistä oli hallituspuolueiden edustajia. Näin oli ollut myös vasemmistohallinnon aikakaudella 1991–1993. Tämä herättää kysymyksen hallitukselle esitettyjen kysymysten luonteesta erityisesti Ranskan parlamentin kontekstissa, joka Viidennen tasavallan aikana on ollut irrotettu maan ulkopoliitikasta.

Konfliktin luonteen muututtua vuosien 1991–1993 keskustelujen teemojen vastakohtaksi muodostuivat vuosien 1994–1995 keskustelut, joissa päällimmäisenä huolenaiheena olivat ranskalaisten rauhanturvaajien kohtalo sekä kasvojen säilyttäminen muun maailman edessä. Vuosi 1993 muodosti siirtymäjaksos näiden kahden teeman välille. Tuolloin kysymysvastuu siirtyi vasemmistolta oikeistolle hallituksen vaihdon myötä. Keskeisimpänä tavoitteena pidettiin vuonna 1994 yhtenäisten tavoitteiden määrittelyä ja Bosniassa palvelevien rauhanturvaajien työtoimenkuvan selkiyttämistä, sillä voimankäytön nähtiin auttavan rauhan palauttamisessa huolimatta vankasta uskosta diplomatian keinoihin. Dialogin uskottiin olevan myös tärkein keino

³⁸⁴ QG, Jean-Bernard Raimond (RPR) AN 11.5.1994, julk. JO 31 A.N. 12.5.1994, 1681.

tulevien kriisien ennaltaehkäisyssä. Toisaalta konfliktista muodostui Ranskalle entistä läheisempi, kun alueella olleet rauhanturvaajat joutuivat hyökkäysten kohteiksi ja kaapatuiksi.

5. Jugoslavian hajoamisen saamat merkitykset Ranskan parlamentissa

Hallitukselle esitetyt kysymykset ja hallituksen tiedonannot ovat oleellinen osa parlamentaarista työjärjestystä. Ranskan parlamentissa hallitukselle esitetyt kysymykset ovat tärkein hallituksen toimien valvonnan väline ja oikein käytettynä mahdollistavat parlamentaarikoiden tärkeänä pitämien asioiden käsittelyn parlamentissa. Ulkopoliitikasta irrotetun parlamentin oli hallitukselle esitettyjen kysymysten ansiosta myös mahdollista nostaa Jugoslavian ja sen seuraajamaiden tilanne asialistalle ja käyttää sitä politikoinnin välineenä. Ranskan parlamentin ulkopoliitikasta eristetty asema näkyi sen reagoinnissa Jugoslavian kriisiin. Asian käsittely alkoi viiveellä eikä se aiheuttanut suuria tunteenpurkauksia parlamentaarikkojen keskuudessa. Yhtä lailla aktiivisuus oli vähäistä: vuosien 1991–1993 aikana ainoastaan 23 puheenvuoroa hallitukselle esitetyissä kysymyksissä koski suoraan tai sivusi Jugoslavian tilannetta, kun vuoden aikana hallitukselle voidaan esittää jopa 600 kysymystä vuodessa.

Parlamentaarikkojen esiin nostamista kysymyksistä kävi ilmi huoli alueen turvallisuudesta ja tulevaisuudesta, mutta samalla tilanne hyödynnettiin hallituksen politiikan kritisointiin. Mitä suurempi osuus ranskalaisilla oli fyysisesti konfliktialueella, sitä enemmän parlamentaarikot osoittivat kiinnostusta alueen tilanteeseen. Toisaalta merkityksensä oli Ranskan mahdollisuuksilla vaikuttaa kansainvälisellä tasolla toimijoihin. Tällaisia keskustelun lisääjiä olivat erilaiset kokoukset niin Euroopan yhteistyön tasolla kuin YK:n puitteissa yritetyt rauhankonferenssit. Kriisin alussa alueen tilanteeseen suhtauduttiin etäisesti ja sitä lähestyttiin valtapoliittisesta näkökulmasta. sisäpoliittisessa ulottuvuudessa sekä Ranskan asemassa suhteessa muihin valtioihin. Ranskan osallisuuden kasvaessa Bosnian konflikti kosketti maata suoraan ja siitä tuli näissä tapauksissa Ranskalle henkilökohtainen kysymys. Bosnian kriisin toiminnassa ja parlamentaarikkojen tulkinnasta oli luettavissa kollektiivinen suhtautuminen Ranskan rauhanturvatehtävään ja johtoaseman ottamiseen. Puhuessaan parlamentaarikot tekivät kysymyksestä henkilökohtaisen linkittämällä sen sanojen ”me” ja ”Ranska” avulla koko kansakunnan tehtäväksi. Samat teemat toistuivatkin eri muodoissa puheenvuorosta toiseen. Keskustelua luonnehtivat sykleittäin vaihtuvat kuukausien tauot ja muutamat intensiiviset viikot, joiden aikana suurin osa kysymyksistä esitettiin.

Kysymysten rakenne ja sisältö vaikuttivat ensituntumalta toistavan itseään, mutta pitkällä aikavälillä parlamentaarikoiden hallitukselle esittämissä kysymyksissä tapahtui sisällöllisiä muutoksia. Kiinnostuksesta oli huomattavissa aaltoilevaa liikettä niin aktiivisuuden kuin käsiteltävien teemojen osalta.

Ensimmäiset vuodet Jugoslavian hajoamisen jälkeen osoittivat, millainen tragedia oli odottamassa: joukkomurhia ja etnisiä puhdistuksia, kaupunkien hävitystä. Ranskan kansalliskokouksessa ensimmäiset yhteenotot aiheuttivat huolta ja poliittisilta päättäjiltä vaadittiin toimia, joiden uskottiin takaavan kehitykselle rauhanomaisen suunnan. Keskustelutahti oli rauhanomaista ja ajoittui loppuvuoteen, jolloin Slovenian ja Kroatian eräpäivä Jugoslavian federaation osana lähestyi. Näihin aikoihin alkoi paljastua myös tilanteen vakavuus. Ranskan parlamentissa pidettiin tärkeänä kansainvälisen yhteisön sitouttamista osaksi rauhanprosessia. Suurimmaksi uhaksi parlamentaarikot näkivät kansojen itsemääräämisoikeuden kiistämisen epämällä Slovenialta ja Kroatialta itsenäisyyden tunnustaminen. Kansojen itsemääräämisoikeus olikin parlamentaarikoiden puheenvuoroissa keskeisessä asemassa vuonna 1991. Hallituksen ei katsottu osoittavan riittävästi tukea perimmäisiä historiallisia arvoja kohtaan. Kun Ranska oli viimein tunnustanut Jugoslaviasta irtautuneiden Slovenian ja Kroatian sekä myöhemmin Bosnian itsenäisyyden, vaativat parlamentaarikot puoluerajoista välittämättä hallitukselta toimia ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi. Ranskan hallituksen viivyttely koettiin vakavaksi uhaksi Slovenian ja Kroatian julistauduttua itsenäisiksi, sillä Euroopan yhteisön maiden erilaiset käsitykset itsenäistymispyrkimyksistä olivat johtamassa konfliktiin. Jugoslavian hajoamista seurannut konfliktien sarja koettiin Ranskan parlamentin ylä- ja alahuoneissa uhaksi Euroopan vakaudelle ja yhtenäisyydelle. Jugoslavian hajoaminen nosti pintaan vanhat liittoumat ja Neuvostoliiton hajottua liittolaissuhteiden uudelleenmäärittely oli ranskalaisten parlamentaarikkojen mielestä käynnistynyt.

Konfliktia verrattiin ensimmäisistä yhteenotoista lähtien toisen maailmansodan kauheuksiin ja sen maantieteellinen läheisyys kuvailtiin uhaksi Ranskan turvallisuudelle. Mahdollisuutena oli konfliktin laajeneminen entisen Jugoslavian naapurivaltioihin, mutta uhan konkretisoitumista parlamentaarikot eivät tarkentaneet. Spekuloinnin taustalla saattoi vaikuttaa halu korostaa oman puheenvuoron painoarvoa. Uhan näytti muodostavan ennen kaikkea toisen maailmansodan aiheuttamat traumat ja Ranskan kokema nöyryytys. Konfliktin pitkittyessä keskustelut hakivat edelleen retorisia tehokeinoja toisen maailmansodan vertauksista, mikä vaikeutti hallituksen taholla kansanedustajien kommenttien kritisointia. Tilanteen vakavuus haluttiin osoittaa lietsomalla huolta konfliktin laajentumisesta Ranskan lisäksi entisen Jugoslavian alueella Makedoniaan ja edelleen

muualle eteläiseen Eurooppaan. Rinnastukset toiseen maailmansotaan vähenivät vuoden 1993 aikana ja lopulta lakkasivat, kun tilalle nousivat kysymykset humanitäärisen avun perille viennistä ja ranskalaisten rauhanturvaajien asemasta konfliktialueella. Konfliktin seuraukset konkretisoituivat nyt Ranskassa.

Ranskassa luotettiin vuosien 1991–1992 aikana vahvasti eurooppalaisten kykyyn löytää ratkaisu konfliktien päättämiseksi. Yhteenottojen kehityttyä yhä vakavammaksi usko eurooppalaisten kykyihin johdattaa maanosassa käytävä sisällissota päätökseen kuitenkin hiipui. Ranskan parlamentissa ryhdyttiin tällöin peräänkuuluttamaan YK:n roolin kasvattamista. Näin haluttiin lisätä muiden vastuunottoa alueella ja antaa Ranskalle mahdollisuus ottaa johtajan rooli aloitteentekijänä. YK osallistui lopulta ongelman ratkaisuun ja toi samalla kansainvälisen yhteisön osaksi ongelmaratkaisuprosessia. Parlamentaarikkojen puheissa ensin YK:n, sitten Naton velvollisuudeksi nähtiin osallistua Euroopan vakautta horjuttavan konfliktin ratkaisuun. Keskustelulle antoi sijaa Ranskan ja sotilasliiton suhteiden lähentyminen. Ranskan hallitukselta odotettiin toimia kriisin päättämiseksi, ja kun Nato ei tuonut sitä, tarjoutui parlamentaarikoille mahdollisuus kritisoida sekä sotilasliittoa että omaa hallitusta. Samaan aikaan parlamentaarikot kyseenalaistivat entistä voimakkaammin Euroopan kyvyn turvata oman maanosansa vakaus. Luovuttaminen ei kuitenkaan ollut missään vaiheessa vaihtoehto, vaan Ranskan haluttiin jatkavan uurastustaan rauhan turvaamiseksi ja sitouttavan kansainvälinen yhteisö tähän päämäärään. Ranskan aktiivisuus rauhanturvaoperaatioissa näkyi kansalliskokouksessa huolena omien sotilaiden turvallisuudesta taistelujen keskellä. Oleellisimpana tekijänä oli FORPRONU toiminnan rajoitettu mandaatti, mikä rajasi toiminnan rauhan turvaamiseen.

Toistuvana teemana Jugoslaviaa suoraan käsittelevissä tai sivuavissa puheenvuoroissa oli Ranskan vastuunkanto. Taustalla vaikutti näkemys Ranskan kansainvälisesti merkittävästä asemasta, joka sopii maan gaullistiseen traditioon omatoimisuuden ja itsenäisyyden sekä kunnianpalautuksen osalta. Kaikki puhujat näkivät Ranskan aktiivisena toimijana, jolla oli, ja kuuluisikin olla, aktiivinen rooli niin humanitäärisen avun toimittamisessa kuin rauhanturvaoperaatioissa. Jugoslavian hajoamisen ensihetkestä lähtien parlamentaarikot odottivat Ranskalta sitoutumista arvojensa puolustamiseen ja esimerkin näyttämiseen. Parlamentaarikot näkivät tärkeänä, että Ranska jatkaisi näin. Tämä olisi maan etu eivätkä parlamentaarikot siis poikenneet toisen maailmansodan jälkeisestä aktiivisen ulkopoliittikan traditiosta. Puolueesta riippumatta Ranskan hallituksen haluttiin toimivan johtajana ja suunnannäyttäjänä. Ranskan sotilaallista aktiivisuutta katsottiin positiivisesti, vaikka riskit ja menetykset tiedostettiin. Kysymys oli enemmän edellä mainittu suunnannäyttäjän

rooli, joka vaatisi muita valtioita osallistumaan rauhanturvatehtäviin siihen asti, kunnes rauhansopimus olisi saavutettu.

Ranskan kansalliskokouksen keskusteluista päätellen presidentin aktiivisuus ulkopolitiikassa voi vaihdella. Päätelmiä tehtäessä on huomioitava Jugoslavian konfliktin elinkaari ja kriisin syventyminen ranskalaisesta näkökulmasta vuonna 1995. Tuolloin Ranskassa käytiin myös presidentinvaalit ja François Mitterrandin seuraaja Jacques Chirac siirsi parlamenttikeskustelujen perusteella vastuuta konfliktin ratkaisusta hallitukselta itselleen. Näin on pääteltävissä tavasta, jolla hallituksen edustajat ryhtyivät viittaamaan tasavallan presidentin ratkaisuihin silloin, kun he puhuivat Ranskan ratkaisusta konfliktin selvittämiseksi. Suurimman muutoksen voi havaita Alain Juppén käyttämässä retoriikassa, jossa hän asetti itsensä aktiiviseksi toimijaksi ulkoministerikaudellaan. Chiracin noustua presidentiksi Juppé ryhtyi ensimmäistä kertaa viittaamaan presidentin tekemiin ratkaisuihin. Mitterrandin kaudella parlamentaarikot olivat aloittaneet Jugoslavian hajoamisen käsittelyn presidentin ja hallituksen toimialueena, mutta vastuuta oli siirretty ajan saatossa hallitukselle. Vastuunsiirron siirryttyä hallitukselle myös ulkoministeri Alain Juppé ryhtyi kantamaan enemmän vastuuta ja korostamaan omaa henkilökohtaista osallistumistaan. Tähän retoriikkaan Chiracin nousu presidentiksi toi muutoksen ja ulkopoliittinen toimivalta palautettiin retorisisella tasolla takaisin presidentille.

Parlamentin mahdollisuudet vaikuttaa maan harjoittamaan ulkopolitiikkaan olivat rajalliset ja tämä kävi ilmi myös tutkimusaineistosta. Tästä huolimatta parlamentaarikot kokivat asiakseen nostaa Jugoslavian hajoamisprosessin osaksi poliittista päiväjärjestystä. Tutkimuksen hypoteesina ollut konfliktin kääntäminen sisäpoliittiseksi keskusteluksi toteutui. Ensimmäiseen hypoteesiin kiinteästi liittynyt toinen hypoteesi toteutui tutkimusaineiston perusteella myös. Parlamentin ulkopoliittisesti rajatun aseman vuoksi parlamentaarikot hyödynsivät kyselytunteja ja hallituksen tiedonantoja maan poliittisen johdon kritisoinnissa. Myös hallituspuolueen edustajat osallistuivat poliittisen johdon kritisointiin. Parlamentaarikkojen kiinnostusta aiheeseen näytti lisäävän konfliktin medianäkyvyys sekä ranskalaisten rauhanturvajoukkojen aktiivisuus ja operaatiossa kohtamansa vaikeudet. Huomio kääntyi läntisen Balkanin suuntaan konfliktin intensiteetin ja kansainvälisen huomion intensiteetin mukaan, mitä suuremman huomio sai mediassa, sitä suuremman huomion kysymys sai Ranskan kansalliskokouksessa.

Jugoslavian hajoamiseen liittyvä kriisi ei päättynyt Bosnian sotaan. Edessä oli vielä albaanitaustaisen väestön likvidointi Kosovossa ja alueen pyrkimykset itsenäistyä. Makedonia erosi

liittovaltiosta vuonna 1991. Tämän tutkielman linjauksia noudattaen on mahdollista laajentaa aiheen tutkimusta koskemaan vuosina 1998–1999 käytyä Kosovon sotaa. Toinen mahdollinen tapa jatkaa tutkimusta on keskittyä perusteellisesti Jugoslavian hajoamiseen kantaa ottaneiden parlamentaarikoiden taustoihin ja heidän käyttämäänsä kieleen. Näin on mahdollista selvittää, miten ulkopoliittisia kysymyksiä käytetään Ranskan parlamentissa hyödyksi sekä puolueiden välisessä että sisäisessä valtasuhteiden määrittelyssä. Tämän tutkimuksen aineisto oli rajattu koskemaan hallitukselle esitettyjä kysymyksiä sekä hallituksen tiedonantoja niiden poliittisen merkityksen vuoksi. Jatkossa aineistoa on mahdollista laajentaa huomioimalla tutkimuksessa kaikki Jugoslavian tilannetta sivuavat kommentit, jotka varmasti paljastavat lisää konfliktin osapuolten välisistä suhteista sekä Ranskan parlamentin valta-asetelmista. Kaikkea Viidennen tasavallan parlamentin tutkimusta koskien on kuitenkin syytä muistaa, että parlamentti on ulkopoliitikasta irrallaan oleva instituutio, joka voi retoristen keinojen avulla nostaa ajankohtaiset kansainväliset kysymykset osaksi päiväjärjestystään.

Lähteet

1. Alkuperäislähteet

Journal officiel de la République française. Débats parlementaires, Assemblée nationale / Compte rendu intégral 1991–1995 (JO A.N.)

- <http://archives.assemblee-nationale.fr/9/cri/index.asp> (1988–1993)
- <http://archives.assemblee-nationale.fr/10/cri/index.asp> (1993–1997)

Journal officiel de la République française. Débats parlementaires / Sénat. Compte rendu intégral 1991–1995 (JO S.)

- <http://www.senat.fr/comptes-rendus-seances/5eme/seances/archiveSeances.html>

2. Tutkimuskirjallisuus

Baumgartner, Frank R. (1987), "Parliament's Capacity to Expand Political Controversy in France." *Legislative Studies Quarterly*, vol. 12, no. 1, 33–54. (JSTOR, JY)

Becker, Jean-Jacques (2003), *Histoire politique de la France depuis 1945*. Paris: Armand Colin.

Blitz, Brad K. (2006), "War and change". Teoksessa: Blitz, Brad K. (ed.) *War and change in the Balkans: Nationalism, conflict and cooperation*. Cambridge: Cambridge university press. 1–12

Burg, Steven L. & Shoup, Paul S. (1999), *The war in Bosnia-Herzegovina: Ethnic conflict and International Intervention*. Armonk, New York: M. E. Sharpe.

Converse, Philip E. & Pierce, Roy (1979), "Representative Roles and Legislative Behavior in France." *Legislative Studies Quarterly*, vol. 4, no. 4, 525–562. (JSTOR, JY)

Conversi, Daniele (2006), "Germany and the recognition of Croatia and Slovenia". Teoksessa: Blitz, Brad K. (ed.) *War and change in the Balkans: Nationalism, conflict and cooperation*. Cambridge: Cambridge university press. 57–75.

Cvetković, Vladimir Lj. (2010), "La presence économique de la France en Yougoslavie 1918–1940. Intérêts, enjeux, portées". Teoksessa: Dusan T. Batakovic (éd), La Serbie et la France: Une alliance atypique. Belgrade: Institute des études Balkaniques. 557–574.

Economides, Spyros & Taylor, Paul (2007), Former Yugoslavia. Teoksessa: United Nations interventionism, 1991–2004. Mats Berdal & Spyros Economides (ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Howarth, David & Varouxakis, Georgios (2003), Contemporary France. An introduction to French politics and society. Lontoo: Arnold.

Knapp, Andrew & Wright, Vincent (2006), The Government and Politics of France. Fifth Edition. Routledge.

Kütük, Zeki (1999), "Turkki Balkanilla" Teoksessa: Saarikoski, Vesa (toim.) Balkan 2000. Näkökulmia ja taustoja Kaakkois-Euroopan nykytilanteelle. Turun yliopisto poliittisen historian tutkimuksia 17, 92-116.

Machin, Howard (1979), "France". Teoksessa: Ridely, F.F. (ed.) Government and Administration in Western Europe. Government and administration series. Oxford: Martin Robertson, 67-106.

Magas, Branka (2006), "The war in Croatia". Teoksessa: Blitz, Brad K. (ed.) War and change in the Balkans: Nationalism, conflict and cooperation. Cambridge: Cambridge university press. 118–123.

Maus, Didier (1999), "Le Parlement et les Cohabitations". Pouvoirs, revue française d'études constitutionnelles et politiques, no. 91, 71–81. <http://www.revue-pouvoirs.fr/Le-Parlement-et-les-cohabitations.html>

Meier, Viktor (1999), Yugoslavia: A history of its demise. London: Routledge.

Mitrović Andrej (2010), "Les intérêts français en Serbie à la veille de la Première Guerre mondiale". Teoksessa: Dusan T. Batakovic (éd), La Serbie et la France: Une alliance atypique. Belgrade: Institute des études Balkaniques. 231–250

Niblett, Robin (2001), "France and Europe at the end of the Cold War: Resisting Change." Teoksessa: Niblett, Robin & Wallace, William (ed.) Rethinking European order: West European responses, 1989-97. Basingstoke: Palgrave. 89–123.

Nicot, Anne-Laure (2007), "La démocratie en questions. L'usage stratégique de 'démocratie' et de ses dérivés dans les questions au gouvernement de la 11e Législature (1997–2002)." Mots. Les langages du politique [En ligne], no. 83, 9–22. <http://mots.revues.org/856>

Opačić, Petar (2010), "Alliance militaire franco-Serbe dans la Première guerre mondiale 1914–1919". Teoksessa: Dusan T. Batakovic (éd.) La Serbie et la France: Une alliance atypique. Belgrade: Institute des études Balkaniques. 315–336.

Palonen, Kari (1988), Tekstistä politiikkaan: Johdatus tulkintataitoon. Vastapaino, Hämeenlinna.

Palonen, Kari (1997), Kootut retoriikat: esimerkkejä politiikan luennasta. SoPhi: Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 11. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä

Palonen, Kari (2007), "Re-thinking politics: Essays from a quarter-century". Teoksessa: Lindroos, Kia (ed.), The Finnish Political Association. University Printing House: Jyväskylä.

Pavlović, Vojislav (2010), "L'Alliance de fait contre le concert européen. La quête d'une alliance française en Serbie du XIXe et XXe siècle". Teoksessa: Dusan T. Batakovic (éd.), La Serbie et la France: Une alliance atypique. Belgrade: Institute des études Balkaniques. 167–186.

Perelman, Chaïm (1996), Retoriikan valtakunta. Suom. Leevi Lehto. Vastapaino. Gummeruksen Kirjapaino Oy. Jyväskylä

Peroche, Gregory (1998), La Croatie et La France: 797–1997: 1200 ans d'histoire. Paris: François-Xavier de Guibert.

Pickles, Dorothy (1960), The fifth French Republic. Avonmouth: Western Printing Service Ltd.

Popović, Srdja (2006), "Milošević's motiveless malignancy". Teoksessa: Blitz, Brad K. (ed.) War and change in the Balkans: Nationalism, conflict and cooperation. Cambridge: Cambridge university press. 44–56.

Réveillard, Christophe (2010), "Le role du projet Briand dans l'amitié franco-yougoslav. L'Union européenne propose au Coeur de l'entre-deux-guerres". Teoksessa: Dusan T. Batakovic (éd.), La Serbie et la France: Une alliance atypique. Belgrade: Institute des études Balkaniques. 399–414.

Reynaud, Paul (1964), La politique étrangère du gaullisme. Paris: (René Julliard, Chantenay).

Sacker, Richard (1999), A radiant future: the French Communist Party and Eastern Europe 1944–1956. Bern: Peter Lang.

Schöpflin, George (2006), "Yugoslavia: state construction and state failure". Teoksessa: Blitz, Brad K. (ed.) War and change in the Balkans: Nationalism, conflict and cooperation. Cambridge: Cambridge university press. 13–29.

Skinner, Quentin (2002/2005), Visions of Politics. Volume 1 Regarding Method. Cambridge University Press: Cambridge.

Smouts, Marie-Claude (1983) "The external policy of François Mitterrand" in International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 58, No. 2 (spring 1983), 155–167. JSTOR

Sretenović, Stanislav (2009), "French cultural diplomacy in the kingdom of Serbs, Croats and Slovenians in the 1920s". European Review of History—Revue européenne d'histoire Vol. 16, No. 1, February 2009, 33–47.

Thierry, Tardy (1999), La France et la gestion des conflits yougoslaves (1991-1995): enjeux et leçons d'une opération de maintien de la paix de l'ONU. Bruxelles: Bruylant.

Tilly, Charles (2004), Contention & democracy in Europe, 1650–2000. New York: Cambridge university press.

Touhari, Pascal (2008) "Les rapports entre le Parlement et le Président en France: une évolution de la nature du régime politique?" *Parliaments, estates & representations. International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions*, vol. 28, no. 1, 195-210.

Trifunovska, Snežana (ed.) (1999), *Former Yugoslavia through documents: from its dissolution to the peace settlement*. The Hague: Martinus Nijhoff.

Vaarakallio, Tuula (2004), "Rotten to the core": variations of French nationalist anti-system rhetoric. *Jyväskylä : University of Jyväskylä*.

Wiberg, Matti ja Koura, Antti (1998), "Kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit ovat vastaavinaan. Parlamenttikysymysten logiikka." Teoksessa: Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino Tampere Tammer Paino Oy, 197–220.

Wood, Pia Christina (1994), "France and the Post-Cold War Order-The Case of Yugoslavia". *European Security*, Vol. 3, No. 1 (Spring 1994), 129–152.

Muut lähteet:

Kansalliskokouksen puhujat ja puolueet: <http://archives.assemblee-nationale.fr/10/cr/index.asp> viitattu 25.3.2013

Senaatin puhujat ja puolueet: <http://www.senat.fr/senateurs/senatl.html> viitattu 25.3.2013